

IJBEMP

International Journal of Business, Economics and Management Perspectives

Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi

ISSN: 2458-8997

Yıl: 1, Sayı: 3, Haziran 2016, s. 1-11

Doç. Dr. Şaban ESEN

Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü sabanesen@bartin.edu.tr

HÜKÜMET VE SİYASİ PARTİ PROGRAMLARINDA “TURİZMDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK” KAVRAMI¹

¹ Bu çalışma, 14-16 Mayıs 2015 Tarihinde Gümüşhane Üniversitesi, Turizm Fakültesi tarafından düzenlenen Doğu Karadeniz Sürdürülebilir Turizm Kongresi’nde sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

HÜKÜMET VE SİYASİ PARTİ PROGRAMLARINDA “TURİZMDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK” KAVRAMI

Öz

Bu çalışmanın amacını, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar kurulmuş olan hükümetlerin programları ile halen TBMM’de temsil edilen siyasi partilerin parti programlarında “turizmde sürdürülebilirlik” konusu oluşturmaktadır.

Çalışmada, sürdürülebilir turizm veya bu kavramı çağrıştıran kelimeler (turizmin çeşitlendirilmesi, doğa turizmi, kültür turizmi, eko turizm, yayla turizmi, alternatif turizm vb. gibi) belirlendikten sonra hükümet ve siyasi parti programlarında bu kavramların yer alıp almadığı incelenmiştir.

Çalışmada yöntem olarak “içerik analizi” yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi özetle, metin içeriği toplama ve analiz etme tekniğidir. İçerik analizi ile, kayıtlı bilgi içeren her tür basılı, görsel, elektronik ve diğer türden belgelerin analizi mümkündür. Sosyal bilimlerde veri elde etmede sıklıkla kullanılan bir yöntemdir.

Anahtar kelimeler: Hükümet programları, siyasi parti programları, sürdürülebilir turizm, turizmde çeşitlendirme

JEL Kodu: L88, Q01, Q55

Türü: Araştırma

THE CONCEPT OF “SUSTAINABILITY IN TOURISM” IN GOVERNMENT AND POLITICAL PARTY PROGRAMMES

2

Abstract

The aim of the study is to examine the sustainability in tourism in the programs of governments that have been set up since the establishment of the Republic of Turkey and the party programs of political parties currently being represented in the Grand National Assembly of Turkey.

The tourism sector has been one of the indispensable sectors for the governments especially after the 1980s for reasons such as providing employment, contributing positively to country's promotion and providing foreign currency inflow, which is very important for developing countries. Likewise, political parties provide tips about what policy they will follow about the sectors when they come to power through party programs. Therefore, both government programs as well as political party programs were considered important sources of data for our study and studied.

After the term sustainable tourism or words evoking the term (the diversification of tourism, nature tourism, cultural tourism, eco-tourism, village tourism, alternative tourism, etc.) were determined, it was checked in the government and political party programs whether these terms have been included or not.

Keywords: Government programs, political party programs, sustainable tourism, diversification of tourism

JEL Code: L88, Q01, Q55

Type: Research

1. GİRİŞ

Turizm endüstrisi özellikle gelişmekte olan ülkeler için öncelikle cari açığı kapatıcı etkisi nedeniyle önem arz etmektedir. Elbette turizmin sosyo-kültürel etkililerinden de bahsedilmekte ve bazen bu sosyo-kültürel etkiler, ekonomik etkilerden daha önemli hale gelmektedir. Türkiye açısından turizm endüstrisi, hem sosyo-kültürel hem de ekonomik açıdan önem arz etmektedir. Türkiye’de kronikleşmiş bir dış ticaret açığı söz konusu olduğu müddetçe, turizmin ekonomik etkileri sosyo-kültürel etkilere göre daha ön planda olmaya devam edecektir.

Bu nedenle özellikle 1980’li yılların ortalarında, Özal Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987) tarafından uygulamaya konulan 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu olumlu etkilerini göstermiş ve Türkiye uzun yıllardır kullanılmayan doğal bir kaynağı (deniz-kum-güneş) kullanma ve pazarlama imkânına kavuşmuş ve turizm endüstrisi binlerce kişiye istidam sağlarken, elde edilen döviz girdileriyle de önemli bir dış açık kapatılır olmuştur.

Turizm endüstrisinin geliştirilmesi yönündeki çalışmalar elbette 1980’li yıllardan önceki hükümetler tarafından da yapılmıştır. Ancak turizm sektöründeki radikal dönüşümlerin 1980’li yıllardan sonra gerçekleştiği söylenebilir.

Artık günümüzde Türkiye için turizmde geline nokta ileri boyutlara taşınmıştır. Türkiye en fazla geliri kitle turizminden elde etmektedir. Bu turizm daha ziyade deniz-kum-güneş üçlüsü olarak da ifade edilmektedir. Türkiye artık bu konseptin dışında da turizmde gelir imkânları aramaktadır. Bunların başında, sağlık turizmi, kültür turizmi, eko turizmi, spor turizmi vb. gibi konular gelmektedir.

Çalışmada öncelikle hükümet programı, siyasi parti programı kavramlarına yer verilecek daha sonra hükümet ve siyasi parti programlarında turizmde sürdürülebilirlik konularında elde edilen veriler paylaşılacaktır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Sürdürülebilirlik kavramı hemen hemen her disiplinde kendine yer bulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir karlılık ve sürdürülebilir turizm gibi. Kullanım amacına bakıldığında sürdürülebilirlik, bir defaya mahsus olmayan, bir olgu veya kavramdan sürekli istifade etmek veya bir durumu uzun süre korumaya çalışmak şeklinde tanımlanabilir.

Sürdürülebilirlik, ‘herhangi bir sistemin işleyişini bozmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da ana kaynaklarına aşırı yüklenmeden sürdürebilmesi’ olarak tanımlanmaktadır (Karaman,1996 :102).

Özetle sürdürülebilirlik, var olan bir durumun varlığını uzun süre devam ettirmesi veya bir sistemin uzun süre ayakta kalması şeklinde tanımlanabilir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAVRAMI

Dünya Turizm Örgütü (WTO), sürdürülebilir turizmi şu şekilde tanımlamaktadır; gelecekteki fırsatları koruyup geliştirmeyi gözeterek, bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılama ilkesini benimser. Bu şekilde tüm kaynakların yönetimi; kültürel bütünlüğün, zorunlu ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığı sağlanırken, ekonomik, sosyal ve estetik gerekler karşılanacak şekilde öne çıkarılır. Sürdürülebilir turizm ürünleri; turistik kalkınma ile zarar görmek yerine yararlı olan yerel çevre, toplum ve kültürlerle uyum içinde işlenen ürünlerdir (Tüsiad, 2012;21).

Sürdürülebilir turizm, turizmin kontrolsüz gelişiminin fiziksel ve toplumsal çevre üzerinde olumsuz etkilere neden olması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz etkilerin temel nedeni turizmde ekonomik karlılığın önem kazandığı 1960’lardan itibaren kitle turizminin, çevresel öğelerin taşıma kapasitesi göz ardı edilerek ulusal yönetimler tarafından desteklenmesidir (Can, 2008: 26).

Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu çevrenin korunarak, kültürel ekonomik ve biyolojik çeşitliliğin idame ettirildiği ve aynı zamanda o bölgeye gelen turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları ile gelecek nesillerin aynı ihtiyaçları karşılayabilmelerini hedefleyen bir yönetim şeklidir (Dinçer,1996:342).

Yukarıda sayılan ilkeler doğrultusunda sürdürülebilir turizmin amacı ve alt amaçları şöyle sıralanabilir (Çakılcıoğlu, 1996:41-43):

Ana Amaç; Turizmi, çevreye, topluma, tarihsel, doğal ve kültürel varlıklara zarar vermeden, bölge ekonomisine ve toplumsal yaşantıya katkıda bulunacak biçimde geliştirmek

Alt Amaç 1- Tarihsel, doğal ve kültürel varlıklar ile bir bütün oluşturan çevreyi ve toplumu korumak

Alt Amaç 2 - Tarihsel, doğal ve kültürel varlıkları turizme kazandırmak

Alt Amaç 3 - Turizmi çeşitlendirmek ve mevsimlere yaymak

Alt Amaç 4- Turizm gelirlerini arttırmak

Alt Amaç 5- Ulaşım olanaklarını kolaylaştırmak

Alt Amaç 6- Altyapı ve hizmet sorunlarını çözmek

Alt Amaç 7- Turizm sektöründeki işgücünün niteliğini ve niceliğini arttırmak

Alt Amaç 8- Turizm sektöründeki yatırım olanaklarını geliştirmek

Özetle sürdürülebilir turizm, ülke kaynaklarını da (doğal, tarihi, endüstriyel gibi) göz önüne alarak turizmin tüm çeşitlerinden, koruma ve kullanma dengesine dikkat ederek uzun süreli yararlanmaktır.

4. HÜKÜMET PROGRAMLARINDA TURİZMDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Bilindiği üzere demokratik ülkelerde farklı politikaları olan siyasi partiler iktidara gelebilmek için farklı programlarla seçim çalışmaları yaparlar. Genel olarak halkın kendilerini seçmeleri halinde nasıl

bir hükümet olacaklarına dair seçim beyannameleri vasıtasıyla vaatlerde bulunurlar. Seçim sonuçlarına göre partiler tek veya koalisyon kurarak hükümet kurma imkânı elde ederler.

Türkiye Cumhuriyeti anayasasında, Başbakanın Cumhurbaşkanı tarafından, milletvekilleri arasından atanması şart koşulmuştur. Bakanlar ise milletvekilleri arasından ya da milletvekili seçilme yeterliliğine sahip milletvekili olmayan kişiler arasından Başbakan tarafından belirlenirler. Başbakan tarafından oluşturulmuş olan bu bakanlar listesi Cumhurbaşkanı tarafından onaylanınca hükümet kurulmuş olur. Parlamenter sistemin işlemesi gereği, hükümetin TBMM'nin güvenoyunu alması gerekir (wikipedia.org) . Güven oyu öncesinde hükümet parlamentoya hükümet programını sunar. Bu hükümet programı hükümetin tam olarak neler yapacağını madde madde kapsamayabilir, ancak hükümet dönemi süresince temel hareket noktaları hakkında bilgi verici bir niteliği vardır.

Aşağıdaki Tablo 1’de, Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan hükümetlerin hükümet programlarında turizm konusunu işleyip işlemedikleri ortaya konmuştur.

Tablo 1. Hükümet programlarında turizm

Hükümet No	Hükümet Adı	Hükümet Programında Turizm Sektörü	Hükümet No	Hükümet Adı	Hükümet Programında Turizm Sektörü
1	I. İnönü Hükümeti (30.10.1923-06.03.1924)	Yok	32	III. Demirel Hükümeti (06.03.1970-26.03.1971)	
2	II. İnönü Hükümeti (06.03.1924-22.11.1924)	Yok	33	I. Erim Hükümeti (26.03.1971-11.12.1971)	Yok
3	Okyar Hükümeti (22.11.1924-03.03.1925)	Yok	34	II. Erim Hükümeti (11.12.1971-22.05.1972)	Var
4	III. İnönü Hükümeti (03.03.1925-01.11.1927)	Yok	35	Melen Hükümeti (22.05.1972-15.04.1973)	Var
5	IV. İnönü Hükümeti (01.11.1927-27.09.1930)	Yok	36	Talu Hükümeti (15.04.1973-26.01.1974)	Yok
6	V. İnönü Hükümeti (27.09.1930-04.05.1931)	Yok	37	I. Ecevit Hükümeti (26.01.1974-17.11.1974)	Var
7	VI. İnönü Hükümeti (04.05.1931-01.03.1935)	Yok	38	İrmak Hükümeti (17.11.1974-31.03.1975)	Var
8	VII. İnönü Hükümeti (01.03.1935-01.11.1937)	Yok	39	IV. Demirel Hükümeti (31.03.1975-21.06.1977)	Var
9	I. Bayar Hükümeti (01.11.1937-11.11.1938)	Yok	40	II. Ecevit Hükümeti (21.06.1977-21.07.1977)	Var
10	II. Bayar Hükümeti (11.11.1938-25.01.1939)	Yok	41	V. Demirel Hükümeti (21.07.1977-05.01.1978)	Var
11	I. Saydam Hükümeti (25.01.1939-03.04.1939)	Yok	42	III. Ecevit Hükümeti (05.01.1978-12.11.1979)	Var
12	II. Saydam Hükümeti (03.04.1939-09.07.1942)	Yok	43	VI. Demirel Hükümeti (12.11.1979-12.09.1980)	Var
13	I. Saraçoğlu Hükümeti (09.07.1942-09.03.1943)	Yok	44	Ulus Hükümeti (20.09.1980-13.12.1983)	Var
14	II. Saraçoğlu Hükümeti (09.03.1943-07.08.1946)	Yok	45	I. Özal Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987)	Var
15	Peker Hükümeti (07.08.1946-10.09.1947)	Yok	46	II. Özal Hükümeti (21.12.1987-09.11.1989)	Var
16	I. Saka Hükümeti (10.09.1947-10.06.1948)	Yok	47	Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991)	Var
17	II. Saka Hükümeti (10.06.1948-16.01.1949)	Yok	48	I. Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991)	Var
18	Günaltay Hükümeti (16.01.1949-22.05.1950)	Yok	49	VII. Demirel Hükümeti (21.11.1991-25.06.1993)	Var
19	I. Menderes Hükümeti (22.05.1950-09.03.1951)	Yok	50	I. Çiller Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995)	Var

20	II. Menderes Hükümeti (09.03.1951-17.05.1954)	Yok	51	II. Çiller Hükümeti (05.10.1995-30.10.1995)	Var
21	III. Menderes Hükümeti (17.05.1954-09.12.1955)	Yok	52	III. Çiller Hükümeti (30.10.1995-06.03.1996)	Var
22	IV. Menderes Hükümeti (09.12.1955-25.11.1957)	Yok	53	II. Yılmaz Hükümeti (06.03.1996-28.06.1996)	Var
23	V. Menderes Hükümeti (25.11.1957-27.05.1960)	Var	54	Erbakan Hükümeti (28.06.1996-30.06.1997)	Var
24	I. Gürsel Hükümeti (30.05.1960-05.01.1961)	Yok	55	III. Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.1999)	Var
25	II. Gürsel Hükümeti (05.01.1961-20.11.1961)	Yok	56	IV. Ecevit Hükümeti (11.01.1999-28.05.1999)	Yok
26	VIII. İnönü Hükümeti (20.11.1961-25.06.1962)	Var	57	V. Ecevit Hükümeti (28.05.1999-18.11.2002)	Var
27	IX. İnönü Hükümeti (25.06.1962-25.12.1963)	Var	58	Gül Hükümeti (18.11.2002-14.03.2003)	Var
28	X. İnönü Hükümeti (25.12.1963-20.02.1965)	Var	59	Erdoğan Hükümeti (14.03.2003-29.08.2007)	Var
29	Ürgüplü Hükümeti (20.02.1965-27.10.1965)	Var	60	II. Erdoğan Hükümeti (29.08.2007-11.06. 2011)	Var
30	I. Demirel Hükümeti (27.10.1965-03.11.1969)	Var	61	III. Erdoğan Hükümeti (11.06. 2011-01.09.2014)	Var
31	II. Demirel Hükümeti (03.11.1969-06.03.1970)	Var	62	Davutoğlu Hükümeti (01.09.2014-)	Var

Kaynak : Takım ve Esen, 2013.

Programlarında turizm sektörünü konu eden ilk hükümet, Merhum Adnan Menderes’in başkanı olduğu V. Menderes Hükümeti (25.11.1957-27.05.1960) olmuştur. Menderes hükümet programını okurken; turizm konusuna şu şekilde temas etmiştir.

“Muhterem Arkadaşlarım; Memleketimizin iktisâdi inkişafına muvazi olarak turizm mevzuu da gittikçe artan bir ehemmiyet ve vüsat iktisab etmiştir. Tabii ve tarihi zenginliklerimizi ve milli değerlerimizi içte ve dışta tanıtmak gibi mühim ve şümüllü bir fâaliyet mevzuunu da ihtiva eden bu işleri, matbuata müteallik vazifelerle birlikte bir umum müdürlüğün idaresi altında bırakmak artık mahzurlu görülmüş ve basın - yayın ve turizm işlerini ayrı bir vekâlete tevdi etmek lüzumu hasıl olmuştur”, demek suretiyle turizm sektörünün önemine dikkat çekmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, kurulan I. İnönü Hükümeti’nden (30.10.1923-06.03.1924), 23. Hükümet olan V. Menderes Hükümeti (25.11.1957-27.05.1960) dönemine kadar, hükümet programlarında turizm endüstrisinden hiç bahsedilmemiştir. Daha sonra kurulan hükümetlerin bazıları haricinde ise turizm sektörünün neredeyse tüm hükümet programlarında yer aldığı görülmektedir. Bu durumu o tarihlerdeki ekonomik konjektör açısından değerlendirdiğimizde hükümet programlarında daha öncelikli konuların yer alması nedeniyle normal olarak karşılamak gerekmektedir.

Bu tespitten sonra ise, hükümet programlarında turizm sektörüne değinen hükümetlerin, acaba turizmde bir adım daha atarak turizmde çeşitlendirme veya turizmde sürdürülebilirlik konularına temas edip etmedikleri incelendiğinde ise aşağıdaki Tablo 2 verileri elde edilmiştir.

Tablo 2: hükümet programlarında, turizmde sürdürülebilirlik

Hükümet No	Hükümet Adı	Hükümet Programında Turizmde sürdürülebilir-	Hükümet No	Hükümet Adı	Hükümet Programında Turizmde sürdürü-
------------	-------------	--	------------	-------------	---------------------------------------

		lik			lebilirlik
23	V. Menderes Hükümeti (25.11.1957-27.05.1960)	Mevcut değil	45	I. Özal Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987)	Mevcut değil
26	VIII. İnönü Hükümeti (20.11.1961-25.06.1962)	Mevcut değil	46	II. Özal Hükümeti (21.12.1987-09.11.1989)	Mevcut değil
27	IX. İnönü Hükümeti (25.06.1962-25.12.1963)	Mevcut değil	47	Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991)	Mevcut
28	X. İnönü Hükümeti (25.12.1963-20.02.1965)	Mevcut değil	48	I. Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991)	Mevcut
29	Ürgüplü Hükümeti (20.02.1965-27.10.1965)	Mevcut değil	49	VII. Demirel Hükümeti (21.11.1991-25.06.1993)	Mevcut
30	I. Demirel Hükümeti (27.10.1965-03.11.1969)	Mevcut değil	50	I. Çiller Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995)	Mevcut
31	II. Demirel Hükümeti (03.11.1969-06.03.1970)	Mevcut değil	51	II. Çiller Hükümeti (05.10.1995-30.10.1995)	Mevcut
32	III. Demirel Hükümeti (06.03.1970-26.03.1971)	Mevcut değil	52	III. Çiller Hükümeti (30.10.1995-06.03.1996)	Mevcut
34	II. Erim Hükümeti (11.12.1971-22.05.1972)	Mevcut değil	53	II. Yılmaz Hükümeti (06.03.1996-28.06.1996)	Mevcut
35	Melen Hükümeti (22.05.1972-15.04.1973)	Mevcut değil	54	Erbakan Hükümeti (28.06.1996-30.06.1997)	Mevcut
37	I. Ecevit Hükümeti (26.01.1974-17.11.1974)	Mevcut	55	III. Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.1999)	Mevcut
38	İrmak Hükümeti (17.11.1974-31.03.1975)	Mevcut	57	V. Ecevit Hükümeti (28.05.1999-18.11.2002)	Mevcut
39	IV. Demirel Hükümeti (31.03.1975-21.06.1977)	Mevcut değil	58	Gül Hükümeti (18.11.2002-14.03.2003)	Mevcut
40	II. Ecevit Hükümeti (21.06.1977-21.07.1977)	Mevcut değil	59	Erdoğan Hükümeti (14.03.2003-29.08.2007)	Mevcut
41	V. Demirel Hükümeti (21.07.1977-05.01.1978)	Mevcut değil	60	II. Erdoğan Hükümeti (29.08.2007-11.06.2011)	Mevcut
42	III. Ecevit Hükümeti (05.01.1978-12.11.1979)	Mevcut değil	61	III. Erdoğan Hükümeti (11.06.2011-01.09.2014)	Mevcut
43	VI. Demirel Hükümeti (12.11.1979-12.09.1980)	Mevcut değil	62	Davutoğlu Hükümeti (01.09.2014-)	Mevcut
44	Ulus Hükümeti (20.09.1980-13.12.1983)	Mevcut değil			

Kaynak: Esen ve diğ.,2012

Tablo 2’den de görüldüğü üzere, turizmde sürdürülebilirlik veya çeşitlendirme 37., ve 38. Hükümet programlarında yer almış sonraki hükümet programlarında ise 47. Hükümete kadar yer almamıştır. 47. Hükümet sonrası tüm hükümet programlarında ise yer almıştır.

5. SİYASİ PARTİ PROGRAMLARINDA TURİZMDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Parti programlarında turizmde sürdürülebilirlik konusuna geçmeden önce, kısaca siyasi partiler hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Anayasal ifadesi ile demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır (Siyasi Partiler Kanunu, Mad:3).

Davut’a göre siyaset, birine bakmak, yetiştirmek, terbiye etmek, yönetmek anlamı kazanan siyaset kelimesi daha sonra şehirlerin ve insanların yönetiminde ve bu alandaki ilişkilerde kullanılmıştır. Şehirlerin ve insanların yönetimi anlamında kullanıldığında siyaset, onların refahını artırmak için belirli bir yöntemle onları yönetmenin sanatını ifade etmektedir (Davut, 2008:29).

Siyasi parti veya siyasal partileri, Kapani “bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar” şeklinde tanımlamaktadır. (Kapani, 2006:176). Bu cümleden hareketle siyasi partilerin en önemli özelliklerinden biri, siyasal iktidarı ele geçirme yani iktidar olmayı amaçlamaktır.

Bu açıklamalardan sonra, siyasi partilerin incelemesine geçilebilir. TBMM sandalye sayısı esas alınarak partiler incelenecektir.

5.1. Adalet ve Kalkınma Partisi Programında Turizmde Sürdürülebilirlik

Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AK Parti) programında “turizm” bölümü, ekonomik alt başlığının içinde 13. Sırada yer almaktadır. AK Partinin turizm sektörüyle ve çeşitlendirilmesiyle ilgili görüşleri aşağıdaki gibidir.

“Türkiye, tarihi ve kültürel birikimiyle, farklı doğal güzellikleri ve misafirperver insanlarıyla büyük bir turizm potansiyeline sahiptir.

Partimiz, Türkiye’nin bu potansiyelinin tamamını turizmin hizmetine sunmak için bilinçli çalışma yapılması gerektiğine inanır. Türkiye’de turizm gelirlerinin artırılması ve turistik bölgelerin çeşitlendirilmesi dünyadaki ekonomik, sosyal, kültürel gelişmelerin yakından izlenmesine ve turizm potansiyelimizin etkin bir biçimde tanıtımına bağlıdır.

Bu genel esaslar çerçevesinde;

* Turizm sektörünün kurumsal ve yasal altyapısı iyileştirilecektir.

* Turizmde ürün çeşitliliğini artıran, öncelikleri saptayan, yerel inisiyatifin katkısını sağlayan, ülkemizdeki turizm envanterini çıkartan ve değerlendiren, yerel tanıtım için projeler geliştiren “Turizm Master Planı” mesleki örgütlerle işbirliği yapılarak hazırlanacaktır.

* Turizmin, mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak potansiyel alanlar oluşturmak amacıyla kış, dağ, yayla, nehir, termal, sağlık, inanç, yat, kongre, fuar ve üçüncü yaş turizmini geliştirecek politikalar üretilecektir.

* Kongre ve fuar turizminin yaygınlaşması için fuarcılık şirketlerine ve seyahat acentelerine gereken destek verilecektir.

* Kültürel ve tarihi miras yönünden zengin bir potansiyele sahip olan değişik bölgelerimizde özelliklerine göre iç ve dış turizmin geliştirilmesi desteklenecektir” şeklinde yer almaktadır.

Yukarıdaki veriler ışığında, AK parti programında turizmde çeşitlendirme yoluyla bir sürdürülebilirlik vurgusunun olduğunu söylemek mümkündür.

5.2. Cumhuriyet Halk Partisi Programında Turizmde Sürdürülebilirlik

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Turizm sektörüne yönelik parti programında 6 sayfa yer ayırmıştır. Bu yönüyle turizm sektörünün en ayrıntılı şekilde CHP parti programında yer bulunduğunu söylemek

mümkündür. CHP’nin parti programında turizmle ve turizmin çeşitlendirilmesiyle ilgili görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Turizmde Hedefimiz: Cazibe Merkezi Türkiye

CHP, turizmde yeni bir hamle yapmaya karardır. Sürdürülebilir bir turizm yatırım ve işletmeciliği politikası:

Çevreye duyarlı, doğal ve kültürel değerlerimizin sağlıklı kullanımı ve korunmasını gözetken, kaynakların en rasyonel şekilde değerlendirilmesine olanak sağlayan uygulamaya geçilecektir.

Tarihi ve kültürel değerler korunma altına alınacak; geçmiş ve gelecek nesillere ait bu değerler üzerinde dönemsel tasarruf hakkımızın olmadığı bilinecek ve uygulamalar bu bilinçle oluşturulacak, “Denizlerimiz, göllerimiz, akarsularımız, sahillerimiz, kumsallarımız, tüm su sporları ortamlarımız ve doğal dinlenme alanlarımız” güvenlik, temizlik ve hizmet açısından etkin denetim altında bulundurulacak, “Müze, ören yerleri ile milli parkların, dağ ve doğa sporu alanlarının” korunması ve bakımı en üst düzeye çıkarılacak; bu alanlar, gelecek nesillere değerli bir miras olarak bırakılacak şekilde turizme kazandırılacaktır.

Türk turizminin markalaşması sağlanacak:

Turizmin mekansal, niteliksel ve türlerine göre dengeli dağılımı ve geliştirilmesi önemlenecek; turizm, bölge ve tur açısından çeşitlendirilecek, turizm faaliyetlerinin bütün yıla yayılması özendirilecek, Festival ve fuarlar ülke turizminin önemli unsurlarına dönüştürülecek, kongre turizmine özel önem verilecek, doğamızın biyolojik zenginliğinden, topografik özelliklerinden yararlanmaya yönelik olarak eko-turizmin yaygınlaşması hedef alınacak, İç ve dış termal turizme yönelik kaplıca ve hidroterapi merkezi yatırımlarının, uygun doğal ortamlarda kurulacak sağlık turizmine yönelik konaklamalı tesislerin gerçekleştirilmesine öncelik verilecek, Kitleli iç turizm desteklenecek; özellikle “gençler, emekliler, engelliler ve çalışanlar” için dinlenme hakkına saygı anlayışıyla tatil kredisi olanakları yaygınlaştırılacak, Kruvaziyer ve yat turizmi potansiyelimizin artırılması, bunun için gerekli altyapının geliştirilmesi sağlanacaktır.

Yeni tanıtım stratejisi geliştirilecek: Ülkemizin turistik değer ve tesislerinin tanıtımı, reklam faaliyetleri ve fuarlara katılım etkinlikleri Bakanlık tarafından geliştirilecek yeni, kapsamlı ve etkin Tanıtım Stratejisi ile uyumlu bir çerçevede, yeterli kamu desteği ve denetimi altında etkin olarak sürdürülecektir.

Başlangıçta da ifade edildiği üzere, turizm sektörünün en ayrıntılı ve kapsamlı şekilde kendine yer bulduğu parti programı CHP programıdır. Turizmde sürdürülebilirlik konusu da geniş şekilde ele alınmıştır.

5.3. Milliyetçi Hareket Partisi Programında Turizmde Sürdürülebilirlik

Milliyetçi Hareket Partisi’nin turizm politikası aşağıdaki gibidir.

Turizm politikası; Ülkemizin doğal, tarihi, kültürel ve diğer zenginliklerinin; çevreye duyarlı, tarihe saygılı, özgünlüğünü muhafaza eden ve sürdürülebilirliğini sağlayacak bir anlayışla, yüksek katma değer yaratacak şekilde değerlendirilmesi, turizm politikamızın esasını oluşturmaktadır.

Dört mevsim turizm; Ülkemizin zengin turizm potansiyelini gereğince değerlendirmek için tanıtım ve pazarlama konularına etkinlik kazandırılarak potansiyelin dört mevsim kullanılması sağlanacaktır. Bu çerçevede, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ve eşgüdümü sağlayacak sektörün tamamını kapsayan bir yapılanmaya gidilecektir.

Ülkemizin turizmi çeşitlendirilecek, dünya turizm pazarında belli yörelerimizin markalaşması sağlanacaktır.

MHP parti programında da turizmde çeşitlendirme yoluyla sürdürülebilirlik olgusunun yer aldığını söyleyebiliriz.

5.4. Halkların Demokratik Partisi Programında Turizmde Sürdürülebilirlik

Parti programlarında turizm konusuna yer verilmemiştir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bugün hiçbir ülke yoktur ki turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel yönünden yararlanmak istemesin. Ekonomik açıdan en gelişmişinden, en az gelişmişine kadar bütün ülkeler gizli bir ihracat işlevi gören turizm endüstrisinin olumlu yönlerinden maksimum derecede yararlanmak için çeşitli teşvikler uygulamaktadırlar.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren kurulan hükümetlerin ilk ve en önemli yükümlülükleri ülkeyi yeniden inşa etmek amacıyla başlangıçta ağır sanayi olmak üzere iktisadi kalkınma programlarına öncülük etmek olmuştur. O dönemlerde turizm ülkemiz açısından ciddi bir iktisadi faaliyet olarak görülmemiş olduğundan, 1957 yılına kadar hiçbir hükümet programında sektörün geliştirilmesi veya teşvik edilmesi adına hükümet programlarında kendisine yer bulamamıştır. Turizm sektörünün hükümet programında ilk kez yer alması V. Menderes Hükümeti (25.11.1957-27.05.1960) döneminde olmuştur. Sonraki I. Gürsel Hükümeti (30.05.1960-05.01.1961) ve II. Gürsel Hükümeti (05.01.1961-20.11.1961) programlarında da turizm endüstrisine yer verilmediğini ancak VIII. İnönü Hükümeti’nden (20.11.1961-25.06.1962) sonraki hükümet programlarında I. Erim Hükümeti (26.03.1971-11.12.1971) ile IV. Ecevit Hükümeti hariç (11.01.1999-28.05.1999) turizm endüstrisinin kendine yer bulduğunu söyleyebiliriz. Bu da turizm endüstrisinin hükümetler açısından önem arz ettiğini ifade etmektedir. Şu hususu da ifade etmek gerekir ki, turizm sektörüne programında yer veren her hükümetin, turizmin geliştirilmesi veya çeşitlendirilmesi noktasında aynı katkıyı sunup sunmadığı ise ayrı bir çalışmanın konusudur.

Parti programlarında turizmde sürdürülebilirlik konusu incelendiğinde ise, şu anda TBMM’de temsil edilen siyasi partilerden HDP hariç, AK Parti, CHP ve MHP’nin parti programlarında turizmde sürdür-

rülebilirlik olarak ifade edebileceğimiz çeşitlendirme stratejileri önerilerinin yer aldığını görmekteyiz. Daha önce de ifade edildiği üzere turizmde sürdürülebilirlik politikalarının ilk basamağı siyasi partilerin olaylara bakış açısından geçmektedir. Eğer iktidardaki bir parti turizmde sürdürülebilirlik (veya çeşitlendirme) konusunu fiiliyata geçirmek istiyorsa öncelikle bu konuyu içselleştirmesi gerekmektedir. Daha sonra TBMM’ne sunacağı bir yasa teklifiyle, “düşünce şeklinden yasa şekline” bürünecek ve anlam ifade etmiş olacaktır.

Genel olarak bir değerlendirme yaptığımızda, siyasi partilerin ve hükümetlerin turizmde sürdürülebilirlik konusunu önemsediklerini, sadece deniz kum ve güneş eksenli bir turizm politikasının yeterli olmadığını, bunu hayata geçirebilmek için, ülkenin farklı kültürel ve coğrafi unsurlarını harekete geçirmeyi hedeflediklerini, siyasi partilerin programlarından ve hükümet programlarından müşahade etmek mümkündür.

KAYNAKLAR

- CAN, Müzeyyen Diler (2008), *Sürdürülebilir Turizm ve Turizm Çeşitliliği Kapsamında Kültür ve Turizm Korumaya ve Gelişim Bölgeleri: Mersin-Tarsus Örneği*, Uzmanlık Tezi, Ankara
- ÇAKILCIOĞLU, Mehmet (1996), *Sürdürülebilir Turizme Yönelik Bir Yöntem Önerisi*, Doğu Karadeniz Trabzon İli Özelinde Bir İrdeleme”, Doktora Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.
- DAVUT, D. (2008), *Siyaset Bilimi*, Beta Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul.
- DİNÇER, İlksen (1996), “Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilmesi İçin Aktive Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri-Model Çalışması”, *Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım*, 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi:342.
- ESEN, Ş., EMİR G.ve UYAR H. (2012), *Cumhuriyet’ten Günümüze Hükümet Programlarında Turizm*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- KAPANİ, M. (2006), *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi, 18. Basım, Ankara.
- KARAMAN, Aykut (1996), “Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve”, *Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım*, 19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi:102
- TAKIM, A. VE ESEN Ş. (2011), *Siyasi Parti Programlarında Ekonomik Görüşler*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- TÜSİAD, (2012), *Sürdürülebilir Turizm*, Yayın No: 2012-09/531, İstanbul
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCvenoyu> (Erişim tarihi, 05.03.2015)
- <http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi> (Erişim tarihi, 23.02.2015)
- <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/chpprogram.pdf> (Erişim tarihi, 03.02.2015)
- <http://www.hdp.org.tr/parti/parti-programi/8> (Erişim tarihi, 03.02.2015)
- http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf (Erişim tarihi, 08.02.2015)

IJBEMP

International Journal of Business, Economics and Management Perspectives

Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi

ISSN: 2458-8997

Yıl: 1, Sayı: 3, Haziran 2016, s. 12-27

Yrd. Doç. Dr. Umut Tolga GÜMÜŞ

ADÜ, İİBF, Aydın.

Hatice GÖĞEBAKAN

Muh.Finansman ABD Yüksek Lisans Öğr. ADÜ, SBE, Aydın

**MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK, AYDIN İLİNDE
MUHASEBECİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK, AYDIN İLİNDE MUHASEBECİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Öz

Yapılan bu çalışmada, meslek olarak muhasebecilik ve meslekte bulunanların etiğe bakışları ile muhasebe işlemlerinde yapılmakta olan hile ve hata konusu incelenmiştir. Öncelikle muhasebenin tanımı ve genel yapısı ile muhasebenin tarihsel gelişimi hakkında bilgiler ifade edilmiştir. Sonrasında ise muhasebe mesleğinde etik ve bununla beraber olarak muhasebe işlemlerinde yapılan hile ve hata konuları ele alınmıştır. Daha sonrasında ise bir anket hazırlanmış ve Aydın'da bulunan mali müşavirlerin eğitim düzeyleri, tecrübe ve deneyimleri, bulundukları mesleğinin etiksel çerçevesi ve meslekteki hile ve hatalarla ilgili birtakım fikirleri alınmıştır. Mali müşavirlerin eğitim düzeyleri, tecrübe ve deneyimleri, meslekte yapılan hile ve hatalarda ve dolayısıyla mesleğin etiksel çerçevesinde etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Muhasebe, Hata, Muhasebe Hileleri, Etik

OBSTACLES AND CHEATINGS IN ACCOUNTING AND THE ETHICAL SITUATIONS IN THIS CAREER : PREPARATION OF AN INQUIRY OVER CHAMBERLAINS IN AYDIN

Abstract

In this study, general construction of accounting, the work of chamberlain and chamberlain's immoral situations and the obstacles and cheatings topics were requested. Firstly it was pointed out about accounting's comprehension and technical informations. Than, the immoral situations in chamberlain and the topics related with abstacles and cheatings in this accounting were requested. The inquiry was prepared at the end of the study and different kinds of views were taken about the chamberlains educational level, their experiences in this job, the ethical situation of this career and accounting abstacles and cheatings. It was seen in this inquiry that abstacles and cheatings were directly related with the chamberlains educational level and their experiences in that it was an impact on ethical values of this career

Keywords: Account, Error, Accounting Fraud, Ethical

GİRİŞ

Muhasebenin ilk işlevi, gerçekleşen olayların kaydedilmesidir. Fakat bu bir başına yeterli düzeyde değildir. Kaydetme sonucunda edinilen sonuçların işleme alınarak mantıklı şekil alarak bir bilgiye dönüşmesi gerekir.

Bilhassa gelişen piyasalarda halka arz işlemleri sebebiyle sermayenin tabana yayılmasıyla çok sayıda birey bu bilgilerle ilgilenmektedir. İşletme sahipleri, yöneticiler, işletme personelleri, kredi sağlayanlar, devlet ve kamu sektörü muhasebenin ürettiği güvenilir, tarafsız, ilgili ve tutarlı bilgileri dikkate almaktadır. Bu bilgileri inceleyen taraf diğer taraflara göre daha başarılı kararlar alabilme şansına sahiptir. Kaydetme ve raporlama sürecinde bilerek yada bilmeyerek yapılan hata ve hileler, hem yapılan mesleğinin saygınlığını kötü anlamda etkilemekte hem de ilk devlet olmak üzere bir takım kişi yada kurumların zarar görmelerine sebep olmaktadır. Bu sebeple Mali Müşavirler ve iş görenlerinin hem etik olarak hem de muhasebe ilkeleri gereğince uymak zorunda olduğu bir takım zorunluluklar vardır. Bunlar, Türkiye Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği tarafından yayınlanmış ve Türkiye Muhasebe Standartları'nda belirtilmiştir.

Ülkemiz'de muhasebe eğitimi, ortaöğretimde ticaret liseleri ve çok programlı liselerin muhasebe bölümlerinde; üniversitelerde ise iki yıllık eğitim veren meslek yüksek okullarında ve dört yıllık eğitim veren iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde verilmektedir.

Etik, bireyler arasındaki ilişkilerin ahlaki açısından doğru ya da yanlış, iyi veya kötü kavramlarının temelini araştırmakta olan felsefi bir düzendir. O halde muhasebe mesleğinde etik, kanun-

lara ve genel olarak kabul edilmiş muhasebe ilkelerine uygun bir şekilde işlemlerin yapılması ve toplumun değer yargılarına dikkat ederek güvenilir bilgilerin topluma aktarılması olarak ifade edebiliriz. Bu meslekte etiği olumsuz olarak etkileyen en büyük faktör de muhasebe hile ve hatalarıdır.

1. Muhasebe Kavramı

Temel açıdan muhasebe, hesap yapmaktan gelmektedir. Kaynaklarda ise, “hesaplaşma, karşılıklı olarak hesap görme, hesaplarla ilgili işlerle uğraşma, hesapların tamamı, hesapların uygulandığı yer, saymanlık benzeri anlamları kapsamaktadır (Pekdemir, 1999: 19). Muhasebe, mali nitelikli olayların parayla ifade edilebilecek şekilde kaydedilmesi, sınıflandırması, özetleyecek rapor edilmesi ve sonuçları yorumlama bilimidir (Sevilengül, 2005: 11).

Mesleki bakımdan muhasebe, işletmede meydana gelen ve parasal açıdan açıklanan olayları ve işlemleri sırasıyla Toplayıp, kaydedip, sınıflandırıp, raporlar şeklinde özetleyerek ve raporları analiz edip, yorumlayarak ilgili şahıslara bilgi sağlayan bilim, sanat ve uygulamadan meydana gelmiş sistemdir (Ergin, 2005: 16).

Özünde muhasebe değişim işlemler ile, benzeri nitelikte maddi olarak ölçülebilen iktisadi faaliyetlerden meydana gelmektedir. Şüphesiz, İşletme dahilinde oluşan bazı olaylar değişim işlemi olmadıkları için işletme üzerindeki etkileri nedeniyle muhasebenin konusu olurlar. Misal, faiz tahakkukları, bazı malların zarara uğraması, giderlerin geciktirilmesine benzer olaylar işletmeyi etkileyen ekonomik durumlardır ve muhasebenin çalıştığı konulardan biridir. Bu nedenle muhasebenin hedefinin, işletmede meydana gelen bütün olayları maddi açıdan ölçmek ve çeşitli ekonomik kararlarla ilgili bilgi sağlamak olduğunu varsayabiliriz. Bu bilgiler ışığında muhasebenin sadece bir kayıt işi ve veri elde edilmesi faaliyeti olmadığını açık bir şekilde ifade etmek mümkündür (http://www.dokumanlar.com/dosya.asp?islem=gor&dosya_no=146325: 2016)

Muhasebe 3(üç) hizmet sağlamaktadır:

1. Defter Tutma
2. Asıl Muhasebe
3. Kayıtların Denetimi ve Onayı

Defter Tutma (Book-Keeping) faaliyetinin; meydana gelen olayların tespit edilmesi, bu olayların fonksiyonlarının sınıflandırılması ve kaydedilmesi işlemlerini kapsamaktadır (Marşap, 1996: 119).

Asıl Muhasebe (Accounting) ise; özetleme, yorumlama, rapor haline getirme ve bilgi verme faaliyetlerini ifade etmektedir (Marşap, 1996: 119).

Kayıt altına alınanların Denetimi ile Onayı; kayıtlar ve kayıtlara bakılarak oluşturulan raporlar (Gelir Tablosu, Bilanço) işletme tarafından görevlendirilen şahıslar tarafından kamu yetkilileri ya da görevlendirilen bağımsız uzmanlar tarafınca denetlenir ve onaylanır. Gerçekleştirilen denetim ve onaylamanın nedeni, kayıtlarla ilgili çalışan kişinin ve işletmenin muhasebe tekniğiyle ilgili olarak, sorumlu şahısların çıkarları açısından hesap verebilmelerini sağlamaktır (Marşap, 1996: 119).

Muhasebe, işletmeyle alakalı bütün şahıs ve kuruluşlara ihtiyaç duydukları finansal nitelikli bilgileri tedarik edip bunları rapor şeklinde ilgililere aktarırken aynı zamanda iktisadi sosyal ve teknolojik alanlarda meydana gelen gelişmelerin etkisiyle de sağladığı faydaların alanını daha genişletmekte ve niteliklerini güçlendirmektedir (Marşap, 1996: 119).

1.2. Muhasebenin Tarihsel Gelişimi

Günümüzdeki muhasebenin kayıt yönteminin 14. ve 15. Yüzyıllarda İtalya ki ticaret yapan şehirlerindeki faaliyetler sonucunda ilerlediği düşünülmektedir. Sistematik açıdan muhasebenin önünü açan iki taraflı kayıt sistemini 1494 senesinde İtalyan papaz ve matematikçi Luca Pocioli yazılı şekle getirmiş ve bilimsel anlamda ilk defa muhasebe sistemini faaliyete geçirmiştir. Bu sebepten Luca Pocioli tarihte muhasebenin babası olarak nitelendirilir. 19. Yüzyılın ilk yarısına kadar Avrupa ülkelerinin büyük bir bölümünde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde çift kayıtlı muhasebe sistemi kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde gerçekleşen sanayi devrimi, teknolojik ilerlemeler, büyük işletmelerin sahneye çıkması, işletmelerde yönetimin uzmanlık halini alması ise muhasebe kavramının ve uygulamalarının daha geniş açıdan incelenmesini gerektirmiştir (Yazıcı, 1986: 17).

Günümüzdeki anlamda muhasebeye 1360'lı senelerde, bugünkü İran'da rastlanmıştır. Bu dönemdeki muhasebeciler, mesleki açıdan çok iyi gelişmiş, bilgili ve üstün kişiler tarafından oluşmaktaydı. Bu sebeplerden ülkede muhasebe mesleği saygınlığı kabul edilmiş bir meslek olarak ilgi görmekteydi.

Muhasebe ve denetleme mesleğinin, günümüz anlamda yasal şekilde düzenlenmesi faaliyetleri 1880’li senelerde başlamıştır. Özellikle 1900’lü yılların ilk dönemlerinde daha fazla görülmektedir. İlk örgütlenme ve düzenlemelerin Almanya, İngiltere, Fransa ve Amerikan Birleşik Devletlerinde uygulandığı, bunları ise diğer Dünya ve Avrupa ülkelerinin takip ettiğini bu alanda gerçekleştirilen araştırmalardan çıkan bir sonuç olarak kabul edebiliriz. Muhasebe ve Denetim mesleğine, Dünyada gerçekleşen 1929 ekonomik buhranın yaşandığı sene ve takip eden senelerde daha fazla önem verildiği ve yasal çalışmaların daha fazla bu senelerde yapıldığı bilinmektedir (Yazıcı, 1986: 17).

1.3. Muhasebenin Temel Kavramları

Muhasebenin işlem ve faaliyetleri kayıt altına alırken belirli standartlara uyması şarttır. Bu şekilde, muhasebe faaliyetleri belli kurallara dayatılmış ve uygulamada meydana gelebilecek çeşitli yanlışlıklara karşı önceden tedbir elde edilmiş olur. Muhasebenin temel kavramları muhasebe bilgisinin bir esasa dayanmasını, bu bilgiyi ise kullananlara daha sağlıklı, tutarlı ve karşılaştırılabilir bilgi elde edilmesine olanak sağlamalıdır. Muhasebeyle ilgili 12 temel kavram belirlenmiştir. Teorik bir bilgi olarak bakılmasına karşın uygulamada işletmeler bakımından muhasebeye fayda sağlayacak olması sebebiyle önem arz etmektedir. 1 sıra numaraları Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’nde de belirtildiği şekilde finansal raporların hazırlanmasında esas alınacak 12 temel kavram aşağıdaki gibidir (Özer, 1998: 11).

- Sosyal Sorumluluk,
- Kişilik,
- İşletmenin Sürekliliği,
- Dönemsellik,
- Parayla Ölçülme,
- Maliyet Esası,
- Tarafsızlık ve Belgelendirme,
- Tutarlılık,
- Tam Açıklama,
- İhtiyatlılık,
- Önemlilik,
- Özün Önceliği,

1.4. Etik

Etikle ilgili çalışmaların 2500 yıl öncesinde Yunan filozoflarınca yapıldığı bilinmektedir. Etik kavramı daha çok Aristo’nun uğraşları sonucu ortaya çıkmıştır. Aristo’nun etik anlayışı toplumsal ve tarihsel olaylardan etkilenmiştir. Etikle ilgili çalışmalar her ne kadar 2500 yıl öncesine dayansa da meslek hayatında özellikle son yıllarda araştırma konusu olmuştur (Aymankuy ve Sarıoğlu, 2005: 26). Özellikle son 30-40 senelik zamanda birçok bilim dalı etikle ilgili çalışmaları yakından takip etmeye başlamıştır (Sabuncuoğlu, 2011: 1).

Etik kavramı bu kadar çok kullanılmasına rağmen ortak bir tanım ortaya konulamamıştır. Etik kavramı soyut bir kavramdır ve birçok kelimenin yerine kullanılabilir. Bu yüzden çok kullanılan bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır (Bayram, 2005: 3). Kelime anlamı olarak “gelenek, görenek anlamına gelen etik kavramı, neyin doğru neyin yanlış olduğunu ortaya koyan bir felsefe dalıdır”. Esas olarak insan hayatında ahlaklı ve erdemli bir hayatın nasıl ortaya çıkacağını açıklamaya çalışmaktadır. Latince kökenli bir kelime olup ahlaki kuralların incelenmeye başlanması sonucu ortaya çıkmıştır (Bener, 2007: 4). Yunancada ethos biçiminde yer almaktadır. Karakter anlamına gelmektedir (Aymankuy ve Sarıoğlu, 2005: 26).

Literatüre bakıldığında etikle ilgili çok farklı tanımlar yapılmıştır. “Etik, Toplum bireyi, toplum ve kurumlar bakımından nelerin iyi, nelerin kötü olduğu konusunda görev, moral ve zorunluluk olduğunu belirleyen bir disiplindir” (Çukacı, 2006: 91). “Etik, insanların oluşturduğu toplumsal ve bireysel ilişkilerin özünü oluşturan değerleri, normları, doğru ile yanlış, ya da iyi ile kötü gibi ahlaksal bakımdan araştıran felsefe disiplini” (Yürütücü ve Gürbüz, 2001: 158).

Etîğin en önemli iki özelliği her alanda kendini göstermektedir. Bu özelliklerden biri etiğin dinamik bir süreç olması, diğeri ise insanlar arasında ilişkilerde etiğin kendisini somutlaştırarak göstermesidir. (Kutlu, 2011: 2).

Etik felsefesi insan davranışlarını ve hareketlerini araştırma konusu yapmaktadır. Her insanın üzerine düşen görevi tam ve insan yararı olacak şekilde yapması etiğin asıl felsefesini oluşturur. Etik insanlara yaşamlarının her anında neyin doğru neyin yanlış olduğunu gösterdiği için bütün toplumlar kendilerine göre bazı normlar ortaya koymuşlardır. Ancak bu normlar bazı toplumlar tarafından benimsenirken bazı toplumlar tarafından yadırganmıştır. Onun için neredeyse tüm toplumların kendilerine özgü bir takım etik normları mevcuttur. Bu etik normlar bazen dine bazen de meslek dallarının özelliklerine göre şekillenmektedir. Sanayi toplumuna geçişle ve küreselleşmenin artmasıyla daha açık ve belirgin normların belirlenip uygulanması gerekmektedir. Fakat günümüzde gelişmemiş toplumlarda hala etik normlarının varlığından söz edilmemektedir. Böyle toplumlarda da kurumlara olan güven duygusunu azaltmaktadır (Zeytin, 2007: 53-54). Her ne kadar etik ilkeler toplumdan topluma farklılık gösterse de aslında amaç kişilerin huzurlu bir biçimde yaşamlarını sürdürmelerini sağlamaktır. Günümüzde iş hayatında etik değerlerle bağdaşmayan hareketlerin ortaya çıkması, yapılan işlemlerin usulsüz yapılması gibi nedenlerden dolayı etiğin önemi ortaya çıkmaktadır (Sayılı, 2009: 173).

Küreselleşme ile birlikte işletmeler arası rekabet artmıştır. Rekabetin artmasıyla firmalar arasında pazar paylarını korumak ve kârını maksimum düzeye çekmek için bir yarış başlamıştır. Bunun neticesinde de işletmeler insanlar gibi etik dışı yollara başvurmaya başlamışlardır (Sökmen ve Tarakçioğlu, 2013: 19-20).

Her birey hem toplumda hem de işletme de huzurlu ve düzenli bir ortamın olmasını ister. Böyle bir ortamda insanlar nasıl davranacağını da iyi bilir. Düzenli bir ortamı oluşturmakta belirlenmiş olan etik kurallara uymakla sağlanacaktır (Küçükkaraduman, 2006: 15). Etik kavramı yasalarla ortaya çıkan bir kavram olmayıp aksine insanlar arası iletişimlerin sonucu ortaya çıkmış bir kavramdır (Özbek, 2003: 13).

1.5. Etik Davranışları Etkileyen Faktörler

Etik davranış doğruyla yanlış birbirinden ayırarak, doğru olanı seçme ve ahlaklı bir şekilde davranma biçimidir. Ahlaklı davranışta toplum bireylerinin, toplum açısından iyi, güzel, doğru olarak kabul ettikleri bazı normlarına uygun şekilde davranmaktır. Bazı şahısların toplumun bu kurallarını algılamaları farklı bir biçimde olmaktadır. Toplumun huzurunu sağlamada en önemli etken hukuki kurallara uymaktır. Mesleki davranış etkileyen unsurların yasalardan çok daha geniş kapsamlı olduğunu kabul etmek gerekir (Sözbilir, 2000: 20).

1.5.1. Yasaların Etik Davranışlar Üzerindeki Etkisi

Yasalar toplum düzenini korumak için bazı yaptırımlar koymuştur. Bu yaptırımlar yapılmaya başlandıkça hukuk kuralı olarak yasalaşır. İnsanların bazı davranışlarının yasaya uygun, bazılarının ise yasaya uygun olmadığı görülür. Yasaya uygun davranışlar ahlaklı, uygun olmayanlar da ahlak dışı davranışlar olarak değerlendirilir. Genel hukuk kuralları dışında meslek kuruluşlarının da mesleki saygınlıklarını arttırmak ve meslek mensupları arasında birlik ve düzeni sağlayabilmek için çıkardıkları ve uygulanmasını takip ettikleri kuralları vardır. Bu kurallara uymayan meslek mensubuna aykırılık düzeyine göre yaptırımlar (cezalar) verilmektedir. İnsanlar nelerin doğru nelerin yanlış olduğu mevzuunda görüş birliğine sahip olursa, olaylar hakkındaki bilgi daha tarafsız olarak kolayca yayılır ve kamuoyunda sağlıklı bir şekilde değerlendirilir. İstikrarı bozucu davranışlar yasalar tarafından yansız ve ödünsüz olarak uygulanarak cezalandırılmalı ve istikrarı artırıcı davranışlar ödüllendirilmelidir (Sözbilir, 2000: 23).

1.5.2. Geleneklerin Etik Davranış Üzerine Etkisi

İnsan davranışlarının bir çoğunu yasalarla düzenlemek mümkün olamaz. Yasalar da yeri olmayan fakat toplumun ahlaklı değerleri dışındaki davranışları önemsememek mümkün değildir. Buradan da mesleki ahlakla ilgili değer yargılarının yalnızca yasalara değil; aynı zamanda toplum da geleneksel olarak kabul görmüş davranışlarla oluşması gerekir. Ahlaklı olmayan davranışlar toplumun iktisadi politik ve sosyal yapısında istikrarsızlığa sebep olacağından toplum tarafından tepkilerle karşılaşır. “Doğru olanları yapmanın yasa olduğu bir toplumda” toplumun çıkarları bireylerin çıkarlarından daha önce gelmektedir (Sözbilir, 2000: 25).

İktisadi, sosyal ve politik yapılar istikrarlıdır. Ahlaki kodlar (prensipler, standartlar ve değerler) bir toplumda rahat bir şekilde eylem ilkesine dönüşebildiği için, toplumların hali hazırdaki eriştikleri ekonomik, sosyal ve politik kalkınma düzeyleri ahlaki kodlara uyan davranış şekilleri gösterip göstermediklerinin yada toplum olarak doğru olanları yapıp yapmadıklarının göstergesi olarak açıklanabilir. Bu göstergenin en büyük yararı, toplumların değişen dünyanın şartlarına ne kadar başarılı olabilecekleri yönünde pratik bir değerlendirme aracı olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşme süreci uluslararası rekabeti yoğunlaştırmaktadır. Toplumların bu süreçten olması gerektiği gibi faydalanmaları ancak ve ancak başarılı bir üretim, pazarlama ve finans teknikleri oluşturmalarına ve bilim toplumu olma niteliğine sahip olmalarına bağlıdır(Sözbilir, 2000: 25).

1.6. Muhasebe Mesleğinde Etik

Güvenilir ve doğru bilginin aktarılmasını imkan kılacak olan, meslekte faaliyet gösteren kişinin ahlaki anlayışı biçimidir. Bilgiyi aktaran meslek çalışanı olduğuna göre onun göstereceği ahlaki yada ahlaki olmayan tutum ile davranış bilgidен faydalananların verecekleri kararları olumlu bir şekilde yada olumsuz bir şekilde etkileyecektir(Uyar, 2010: 1).

Muhasebe çalışanlarının verdikleri karar ve işler kişileri, iş yerlerini ve diğer çeşitli kurum ve kuruluşları önemli derecede etkiler. Muhasebe meslek çalışanının aldığı karar ve yaptığı işler, bir iktisadi birimin ortaklarına yapacağı ödemeyi, bir yatırım dolayısıyla aktarılacak miktarı, farklı bir iktisadi ürünün başarılı olmasına yada başarısızlığını ve ödenmesi gereken vergi miktar ve oranını değiştirebilir (Larson, 1995: 4-5). Bilhassa muhasebe meslek çalışanlarının tuttıkları kayıtlarından doğan sonuçlardan direkt ve dolaylı olarak etkilenen tarafların çok büyük kesimler olması, tutulan kayıtların ülkede bulunan vatandaşların refah düzeylerini etkilemesi, muhasebe mesleğindeki uygulayıcıların meslek etiğine yaklaşımlarında daha dikkatli bir davranış ve tutum izlemelerini mecbur kılmaktadır (Ayman-kuv ve Sarioğlu, 2000: 125).

Muhasebenin bilgi sunma fonksiyonu incelendiğinde muhasebe mesleğinde etik; meslek mensuplarıncan kanunlara ve toplumun değer yargılarına uygun, güvenilir bilgilerin sunulmasıdır(Uyar, 2000: 1). Muhasebe meslek mensuplarıncan oluşturulan etik kurallara göre muhasebe mesleğinde etik ise genel olarak bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, güvenilirlik, mesleki özen ve titizlik, reklâm yasağı, sır saklama ve bunun gibi özelliklerden oluşmaktadır (Özoçak ve Baş, 2000: 1).

Son dönemlerde muhasebe etiğine duyulan ihtiyaç, A.B.D’ de meydana gelen Enron ve benzeri muhasebe skandalları gibi çeşitli kurumsal başarısızlıklar nedeniyle dünya çapında yeniden gündeme gelmiş ve etiğe olan ihtiyacı göstermiştir(Kılıç, 2002: 428). Küresel olarak da etik kurallar oluşturmak için meslek çalışanları tarafından faaliyetler yapılmıştır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu(IFAC) Etik Komitesi Forumu; standart belirleyicileri, düzenleyicileri, muhasebe kurumlarının önderleri ve dünyadan meslek çalışanlarından meydana gelen yaklaşık 150 katılımcıyla 11 Ekim 2005 tarihinde Brüksel’de gerçekleşmiştir.

(<http://www.turmob.org.tr/web/bulten/T.Haber%20%20Subat06.pdf> , 2016).

Forum; IFAC Etik Komitesinin yakın tarihte yenilenen meslek çalışanları için etik kurallarının bilinirliğini bakımından güçlendirmeyi ve etik kurallarının denetçi bağımsızlığını daha iyi bir biçimde nasıl sağlayacağı konusunda girdi sağlamayı hedeflemiştir. Katılımcılar, bağımsızlıkla ilgili olarak denetçilerin beklentileri konusunda hem meslek çalışanları hem de düzenleyicilerin eğitimine olan ihtiyaç üzerinde ciddi bir biçimde durmuştur. IFAC Etik Kurallarının Dünya çapındaki bütün muhasebe çalışanlarının başvuracağı tek bir küresel etik kurallar mevzuatı olması gerektiği şeklinde önerilerde bulunmuştur. IFAC’ın yaptığı düzenlemeler, Ülkemizde 3568 sayılı yasanın ilgili maddesince tespit edilmiş ve bütün serbest muhasebeci mali müşavirler tarafından uyulmaları zorunlu kılınmıştır. IFAC’ın yayınladığı “Meslek Mensupları İçin Meslek Ahlakı Kuralları” yönetmeliği ilk Evrensel düzeyde oluşturulmuş olan kurallar olmasından ötürü çok büyük bir öneme sahiptir. Yönetmelik iki ana bölümden oluşturulmuştur. İlk bölüm olan (A) bölümünde mesleki icraatta bulunan tüm muhasebeci gruplarını kapsamaktadır. Diğer bölüm olan (B) bölümünde ise sadece piyasada faaliyet gösteren serbest muhasebeci mali müşavirler tarafından uygulanması gereken kuralları kapsamaktadır. Bu kurallar aşağıdaki gibi belirlenmiştir(IFAC, 1994: 437-438).

A) Mesleki İcraatta Bulunan Tüm Muhasebeci Gruplarına Uygulanacaklar:

- Gizlilik

- Meslek Ahlakı Çıkamazlıklarının Çözümü
- Vergi Uygulamaları
- Tarafsızlık
- Mesleki Yeterlilik
- Uluslararası Aktiviteler İlan Etme

B) Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlere Uygulanacaklar:

- Bağımsızlık
- Ücretler ve Komisyonlar
- Diğer Meslek Mensupları İle İlişkiler İlan ve Teşvik
- Müşterinin Parası
- Faaliyetlerin ve Uygulamanın Birbirine Uymaması

1.6.1. Uluslararası Muhasebeciler için Etik Standartları Kurulu Temel İlkeleri

Uluslararası Muhasebeciler için Etik Standartları Kurulu, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından oluşturulmuş ve bünyesinde bağımsız şekilde faaliyette bulunan bir standart belirleme merkezidir. Uluslararası Muhasebeciler için Etik Standartları Kurulu, muhasebe meslek çalışanları için bütün dünyada uygulanacak, devlet çıkarına yönelik yüksek kaliteli etik standartları geliştirip yayınlar. IFAC'ın Profesyonel Muhasebeciler için Etik Kuralları ve Yorumları; devlet için faaliyette bulunan, özel iş yerlerinde çalışan, eğitim alanında ve kamu sektöründe çalışanlar da dâhil olmak üzere tüm muhasebeciler için geçerlidir. IFAC'ın belirlediği temel ilkeler ışığında meslek çalışanlarının aşağıdaki 5 maddeye mensup olmaları bağlayıcıdır(<http://siteresources.worldbank.org/EXTECAADVPRO/Resources/1934187-1145894493844/IESBA.pdf>, 2016).

- **Bütünlük:** Meslek çalışanları, mesleki görevlerini icra ederken dürüst ve açık sözlü olmak zorundadır.
- **Nesnellik:** Meslek mensupları, önyargılar, çıkar çatışmaları yada başka bireylerin etkisinin, nesnel olmalarına engel olmasına izin vermemelidir.
- **Mesleki Yeterlilik ve Gerekli Özen:** Meslek çalışanı, mesleği açısından bilgi ve yeteneklerini, müşteri yada işverenin mevcut gelişmeler durumunda tecrübeli bir biçimde mesleki hizmetten faydalanmasına yardımcı olmalıdır.
- **Gizlilik:** Meslek sorumluları, mesleki ve iş ilişkileri sayesinde elde etmiş olduğu bilgileri korumak zorundadır. Yasal ya da mesleki bir hak ve yükümlülüğü olmadığı müddetçe gerekli veya özel bir yetki almadığı sürece bu bilgileri başka kişilere vermemelidir.
- **Mesleki davranış:** Meslek çalışanı, ilgili yasa ve yönetmeliklere uymak zorundadır. Bu konuda mesleğinde güvensizliğe sebep olabilecek olaylardan uzak durmalıdır.

1.7. Muhasebede Hata Kavramı

İşletme; üretim faktörlerini planlı ve sıralı bir biçimde bir araya toplayarak hizmet veya mal üretimini gerçekleştiren birime denmektedir. Diğer bakımdan ise; toplumların ihtiyaç duyduklarını karşılamak için hizmet ve mal üretiminde faaliyette bulunan ekonomik birimler olarak da tanımlanabilmektedir. İşletmenin genel açıdan 3 amacı vardır.

Bunlar; ekonomik kâr elde edebilme; işletmenin başarısının denetlenmesinde ve ölçülmesinde terazi olarak kullanılabilmesinin yanında, devlete ödenecek vergi vb. hukuki yükümlülüklerin yerine getirilmesini de amaçlayan bir araçtır. İşletmelerin en temel amacı olarak da sahneye çıkmaktadır. Topluma ve kamuya hizmet etme; işletmeler, elde ettikleri kârın belli bir kısmını devlete vergi olarak teslim ederken, diğer bir kısmını da çalışanlarına ve ortaklarına dağıtarak sosyal sorumluluklarını da yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu şekilde daha başarılı ve uzun ömürlü olma avantajı elde etmeye çalışırlar. Yaşamını devam ettirme; işletmeler, kâr elde etme ve kamu ile topluma hizmet etme sorumluluklarını gerçekleştirmek için mantıklı bir denge kurmak zorundadırlar. Bu denge kurulduğu zaman işletmeler uzun süreli olurlar. İşletmeler kısa sürede aşırı kâr elde etmeyi hedefliyorsa, ya sunduğu ürün ve hizmetlerin fiyatlarını yüksek tutacak ya da topluma ucuz ve kalitesiz ürün sunacaktır. Bunun sonucunda ise işletme belli bir zaman sonra piyasadan çekilmek mecburiyetinde kalacaktır (Gökbulut, 2012: 1-2).

İşletmeler; belirli bir ölçüde kâr elde etmek ve hizmet üretmek için üretim faktörlerini tecrübeli ve düzenli olarak bir araya toplayıp tüketicilerin ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda ürün ve hizmet veren yada pazarlayan ekonomik, teknik ve sosyal kuruluşlardır. İşletmeler var olabilmek ve hedeflerine ulaşabilmek için belli bir organizasyon şekline ihtiyaç duymaktadır. İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmeleri için belli sorumlulukları başarılı şekilde yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu sorumluluklar sistematik bir biçimde paylaşılmalıdır ve işletmelerin hedeflerine ulaşması belli bir koordinasyon etrafında yapılmalıdır. İşletmelerin pazarlama, üretim, finans, muhasebe, ar-ge, halkla ilişkiler gibi fonksiyonları bulunmaktadır (Esen, 2012: 2).

1.7.1. Hata Kavramı ve Tanımı

Kelime olarak hata (Türkçe) Literatürde "yanlış, bilmeyerek ve istenmeyerek yapılan yanlış, yanlışlık, kusur, yanlış" olarak ifade edilmektedir. (www.tdk.gov.tr, 2016).

Bireylerin gerek iradesinin oluşması sırasında, gerekse iradesini beyan etmesi sırasında, tedbirsizlik, dikkatsizlik gibi istenmeyen sebepler ve herhangi bir dış etki durumu olmaksızın, gerçek iradesine uymayan bir beyanda bulunma sırasında hata gerçekleşir (Ardıç ve Ersol, 2007: 68-69). Hata, meslek mensuplarının bilmeyerek yapmış oldukları yanlışlıklardır diyebiliriz.

Muhasebede gerçekleşen hataları dikkatsizlik, unutkanlık ve bilgisizlik yüzünden muhasebeyle ilgili kayıt ve hesaplarda yapılan yanlışlıklar olarak görebiliriz. Muhasebe hataları; genel yasalara, yasal mevzuata, kabul görmüş muhasebe ilkelerine, işletmenin politikalarına, doğruluğu kabul edilmiş diğer prensip ve ilkelere aykırı fakat kasıt unsuru barındırmayan davranış olarak tanımlanmaktadır (Kirik, 2007: 39).

Statements On Auditing Standarts (SAS) hataları; mali tabloların oluşturulmasında, hesap kalemlerinde ve hesaplarda, muhasebe ilkelerinin yerine getirilmesinde ve olayların yorumlanmasında, yönetsel ve matematiksel yanlışlar olarak açıklamaktadır (Özşahin, 2000: 88).

1.7.2. Muhasebe Hatalarının Nedenleri

Muhasebe hatalarını oluşturan işlem ve olaylarda bir istek veya kasıt unsuru yoktur. Tamamen çalışanların, iş yoğunluğu, dikkatsizlik, bilgisizlik, ihmal, tecrübesizlik ve yeterli özenin gösterilmemesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Koca, 2005: 33).

1.7.2.1. Dikkatsizlik

Muhasebeye ait olaylar ve işlemler gerçekleştirilirken mesleki yeterlilik ve mesleki bilgi çok önemlidir. Fakat mesleki bilgi ve yeterlilik, hataların olmaması için tek başına yeterli değildir. Meslek mensupları dikkatsizlikten kaynaklan birçok yanlışlıklar yapmaktadır. Yapılan bu yanlışlıklar ay veya yıl sonlarında kesin mizan alımı esnasında ortaya çıkmaktadır. İç kontrol sisteminin gelişmiş olduğu işletmelerde, istenmeden yapılan bu hatalar kısa sürede ortaya çıkartılarak, daha büyük hatalara neden olmadan düzeltilenmektedir (Kirik, 2007: 40).

1.7.2.2. Bilgisizlik

İşletmelerde muhasebe departmanında çalışan kişiler veya bağımsız olarak çalışan meslek mensupları, yeterli bilgi ve donanımına sahip olmalıdır. Meslek standartlarını veya yürürlükteki kanun, yönetmelik ve ilkeleri iyi derecede bilmeleri gerekmektedir. Yeni başlayan personelin yapmış oldukları yanlışlıklar büyük hatalara neden olabilmektedir. Bu yüzden yeni başlayan kişilere, işletme içi seminerler, konferanslar düzenlenerek personellerin yeterli bilgi ve donanımına sahip olması sağlanmalıdır (Koca, 2005: 35).

1.7.2.3. Yorgunluk

Muhasebe mesleği, yüksek tempo da ve belli bir zaman çerçevesinde yapılan meslektir. Her beyanın, son düzenlenme tarihi vardır. Bu yüzden meslek mensupları veya muhasebe mesleğiyle uğraşan kişiler, bu yoğun tempoda çalışırken yorgunluktan dolayı yanlışlıklar yapabilmektedir. Bu sebeplerden doğan hataları önlemek için, işletme içerisinde iş bölümü ve iş planı hazırlanarak, yapılan hatalar en az seviye indirilebilmektedir (Koca, 2005: 37).

1.7.2.4. Tecrübesizlik

İşletmelerde karşılaşılan sorun ve hatalar meslek mensuplarına tecrübe kazandırmaktadır. İşletmelerde, mesleğe yeni başlayan personellerden kaynaklan birçok hata ortaya çıkmaktadır. Bu hataların en aza indirilmesi için, meslek mensubu olacak kişilerin stajlarını çalışarak tamamlamalıdır. İşletmelerde yeni başlayan kişilerin işe uyum süreçlerinde partnerler görevlendirilmelidir. Bu sayede tecrübesizlikten ve bilgisizlikten kaynaklanan hatalar en az düzeye inecektir (Kirik, 2007: 39).

1.7.3. Muhasebe Hata Türleri

Küreselleşmenin ve teknolojinin her geçen gün gelişmesiyle muhasebe mesleğinde bilgisayarlı sistemlere geçilmiştir. Yeni gelişen bilgisayar donanım sistemleri muhasebede gerçekleşen hataları en az seviye indirir de bilgisizlik, tecrübesizlik, iş yoğunluğu, dikkatsizlik gibi nedenlerden kaynaklanan hataları ortadan kaldıramamıştır (Kirik, 2007: 40).

1.7.3.1. Matematiksel hatalar

Matematiksel hatalar, muhasebe işlem ve kayıtlarına ilişkin hesaplamalarda dört işlemlerden kaynaklanan hatalardır. Matematiksel hatalar, genel olarak katma değer vergisi, amortisman, yeniden değerlendirme, maliyet artış fonu gibi aritmetik işlemlerle ortaya çıkmaktadır. Örneğin; dönem sonunda sürekli envanter yöntemi kullanan bir işletme, birikmiş amortisman hesabını 100,00 TL iken, yanlışlıkla 200,00 TL toplayarak, dönem karının 100,00 TL düşük çıkmasını neden olmuştur. Bu tür olaylar mükelleflerin devlete ödeyeceği verginin daha az olmasına neden olmaktadır. Günümüzde matematiksel hatalar, bilgisayar programları sayesinde en aza inmiştir. Fakat günümüzde meslek mensuplarının, sayıları bilgisayara hatalı yazmasından kaynaklan, matematiksel hatalar ile karşılaşmaktadır (Küçük-savaş, 2006: 351).

1.7.3.2. Kayıt hataları

Muhasebe ile ilgili işlem ve olayların muhasebe defterlerine kaydı esnasında, ortaya çıkan rakam ve hesap yanlışlıklarıdır. Kayıt hataları, rakamsal hatalar, hesap hataları, hesapların borç ve alacak taraflarının karıştırılması şeklinde sınıflandırılmaktadır (Kirik, 2007: 41).

1.7.3.3. Nakil hatalar

Muhasebe meslek mensuplarının, muhasebeyle ilgili işlem ve olayları, sayfaya, deftere, mizana veya yevmiye defterine, kaydedilen bir işlemin büyük defterlere aktarırken yapılan rakamsal veya hesap yanlışlıklarıdır. Günümüzde bilgisayar paket programları kullanıldığı için bu tür hatalar azalmıştır (Kirik, 2007: 47).

1.7.3.4. Unutma ve tekrar kayıt hataları

Muhasebeyle ilgili işlemlerin ve olayların birden fazla kaydedilmesi ve dönemsellik gereği, evrakların döneminde veya hiç kaydedilmemesinden dolayı meydana gelen muhasebe hatalarıdır (Kirik, 2007: 48).

1.7.3.5. Bilanço hataları

Ticaret firmalarının belli dönemler, daha ziyade mali yıl sonunda alacak ile verecek durumlarını açık bir şekilde göstermek üzere hazırladıkları özel tablolarıdır. Bilançolar, işletmelere yatırım yapacak olan kurumlara, kredi verenlere, işletme sahiplerine, işletmelerin ilişkide olduğu kurum ve kuruluşların işletmeyle ilgili ihtiyaçlarını net ve doğru bir şekilde almaları için hazırlanır. Bilançoların belli standartlarda ve doğru şekillerde hesaplanması için bazı ilke ve kuralları vardır. Meslek mensuplarının bu ilke ve kurallara uymamasından dolayı bilanço hataları ortaya çıkmaktadır (Akdoğan ve Tanker, 2001: 60).

1.7.3.6. Telafi edici hatalar

Meslek mensuplarının veya muhasebe elemanlarının hatalarını gizlemek için yapılan hatalardır. Dürüst olmayan meslek mensupları, zorunlu olmalarına rağmen bulmak istemedikleri, bulmaya çalışmadıkları hataları gizlemek içinde kasten bu hatalara başvurabilir. Bu nedenden dolayı çok tehlikeli bir hata türüdür. Yapan kişilerin niyetlerine göre hileye dönüşebilir (Aksoy, 2006: 28).

1.7.3.7. Vergi incelemelerindeki hatalar

Vergi incelemelerindeki hatalar yapılaş amaçlarına göre KDV uygulamalarında karşılaşılan hatalar, amortisman ve yeniden değerlendirme uygulamalarındaki hatalar, gider ve maliyet artırıcı hatalar, muafiyet ve istisna uygulamalarına ilişkin hatalar stopaj uygulamalarındaki hatalar, sabit kıymet yenileme fonu uygulamalarındaki hatalar, gelir ve kurumlar vergisindeki hatalar olarak sınıflandırılabilir (Küçük-savaş, 2006: 365).

1.7.3.8. TMS-8 Muhasebe hataları ve raporlamaya etkileri

Ülkemiz Muhasebe Standartları Kurulu 22.02.2004 ve 2004/6924 sayılı kararı ile finansal tabloların güvenilir, karşılaştırılabilir, anlaşılabilir, ihtiyaca uygun ve tutarlı finansal bilgiler oluşturulması için Türkiye Muhasebe Standartlarının oluşturulmasını hedeflemektedir. Oluşturulacak olan bu standartların hedefi, kullanılacak olan muhasebe politikalarının seçilmesi, değiştirilmesi, muhasebe tahminlerinde ve politikalarında meydana gelen hataların ve değişikliklerin düzeltilmesine yönelik muhasebeleştirme ve açıklama durumlarını düzenlemektir. Standartlar, işletmelerin finansal cetvellerinin güvenilir-

liğini artırmak ile önceki dönemlerdeki finansal tablolarla veya başka işletmelerin finansal tablolarıyla karşılaştırılabilirliğini artırmayı hedeflemektedir. (Okay, 2011: 46).

1.8. Hile Kavramı

Hile, işletme ve diğer iş faaliyetleri de dahil olmak üzere hayatın tamamını kapsayan çok genel bir kavramdır.

Hile kavramı Birini yanıltmak, aldatmak üzere yapılan düzen, dolap, oyun, entrika, desise ve çıkar sağlamak üzere bir şeye değersiz bir şey katma olarak tanımlanabilir.

Hile, kurumun veya bir kişinin varlığını haksız bir biçimde kullanma veya el koyması olarak tanımlanabilir. Diğer bir hile tanımı ise; herhangi çalışanın çalıştığı işletmenin varlıklarını ve kaynaklarını kasıtlı bir şekilde uygun olmayan bir şekilde ele geçirerek veya kullanarak haksız kazanç sağlamasıdır (Pehlivanlı, 2011: 3).

Sadece işletme varlıklarının çalınması değil, özellikle yatırımcılar ve vergi daireleri gibi bilgi kullanıcıların yanıltılması amacıyla yapılan finansal bilgiler üzerinde yasadışı düzenlemeler de hile kapsamına girmektedir. Genellikle yöneticiler tarafından gerçekleştirilen bu eylemlerde her ne kadar herhangi bir varlığın hırsızlık sonucu elde edilmesi söz konusu olmasa da bilgi kullanıcıların yanıltılması sonucunda yasalara uygun olmayan bir şekilde menfaat elde edilmesi söz konusudur. Hile olarak adlandırılan bu yasadışı faaliyetlere yardımcı olanların ya da tepki göstermeyenlerin ve hile eylemlerini teşvik edici tutum sergileyenlerin bu davranışları da tıpkı hile sonucu menfaat sağlayan kişilerin davranışları gibi bir hile eylemi olarak değerlendirilmektedir(Pehlivanlı, 2011: 3).

1.9. Hile Nedenleri ve Türleri

Suç biliminin konularından biri olan hile çeşitli nedenlerden dolayı görünümü ve makamı ne olursa olsun herkes tarafından yapılabilecek bir eylemdir. Hileyi kimin yaptığını tespit etmek genel yargılar ya da tahminlerden çok daha fazla profesyonelliği gerektirmektedir. Hileyi gerçekleştiren kişiler çeşitli eğitim düzeyine, yaş grubuna ve kültürel değere sahip olabilirler(Terzi, 2012: 35).

Çalışanlar tarafından yapılan hilelerde işletme yönetimleri hedeftedir. Bu hileler, hileli finansal raporlamadan daha çok işletme varlıklarının çalınması ya da usulsüz şekilde kullanılarak kişisel menfaat elde edilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çalışan kişi, şirkete ait nakit değerleri ya da sabit kıymetleri çalarak kendisine direkt olarak çıkar sağlayabileceği gibi üçüncü kişilere yarar sağlama yöntemiyle de çıkar sağlayabilmektedir. Örneğin, belli bir rüşvet ya da akrabalık ilişkileri nedeniyle satıcılardan yüksek bedelle mal alarak ya da alıcılara yüksek kalitede malı düşük bedelle satarak üçüncü kişiler vasıtasıyla çalışılan şirkete maddi zararlar verilmekte ve yine bu yöntemle kişisel kazanç sağlanabilmektedir. Çalışan kişilerin doğrudan hırsızlıkla şirket varlıklarına el koyması genellikle muhasebe kayıtlarında yapılan hileler ile kapatılmaya çalışılmakta ve bu hileler kayıt içi hileler olarak da adlandırılmaktadır. Rüşvet ve benzeri yöntemlerle müşteri ya da satıcılar gibi üçüncü kişiler vasıtasıyla elde edilen kazançlar ise muhasebe kayıtlarındaki usulsüzlüklerden daha çok kayıt dışı hilelere dayanmaktadır(Terzi, 2012: 35).

1.9.1. Yönetim Tarafından Yapılan Hileler

Yönetim hileleri, şirketin finansal raporlamalarında yasal olmayan düzenlemeler yapılarak şirketin finansal durumunun olduğundan daha iyi ya da daha kötü gösterilmesi suretiyle yatırımcılar, hissedarlar, kamu daireleri ve finansal kuruluşlar gibi bilgi kullanıcılarının aldatılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yönetim tarafından yapılan hileler, çalışanlar tarafından yapılan hilelere göre daha az görülen bir şey olsa da, bu hilelerin yıkıcı sonuçları diğerine göre oldukça fazladır. Enron skandalında tecrübe edildiği üzere, bu tür hilelerin sonucunda sadece şirketlerin çalışanları ya da hissedarları değil, sermaye piyasaları bir bütün olarak olumsuz etkilenmektedir(Kirik, 2007: 61)

Raporlama hileleri ile bilgi kullanıcılarının yanıltılması bilanço güzelleştirmesi ya da bilanço kötüleştirilmesi şeklinde olmaktadır. Bilanço güzelleştirmesinde şirketin mali durumunun dahi iyi gösterilmesi amacıyla işletmenin varlıkları ya da karının olduğundan daha yüksek gösterilmesini sağlayan müdahaleler söz konusu iken, bilanço kötüleştirilmesindeki amaç tam tersidir(Kirik, 2007: 61)

2. AYDIN UYGULAMASI

2.2. Meslek Çalışanları ile İlgili Bilgiler

Aydın ilinde faaliyette olan meslek çalışanlarından 71 kişiye anket uygulanmıştır. Anket uygulananlardan 35'i SMMM, 30'u Personel, 3'ü Stajyer bireylerden oluşmaktadır.

Çizelge 1. Meslek Unvanı Dağılımı Çizelgesi

Unvanı	Birey Sayısı	% si
SMMM	35	50%
PERSONEL	30	42%
STAJYER	6	8%
TOPLAM	71	100%

Aydın'daki meslek çalışanlarının, Çizelge 2 'deki ilk 3 sıraya göre dikkat edildiğinde %67'si 0-15 yıl aralığında meslekte faaliyette olduklarını görüyoruz. Araştırmalarımızda mesleğin yetiştirilen yeni nesile devredildiğini söyleyebiliriz. Belli bir yaşı geçen meslek çalışanlarından bazıları vergi yasalarındaki yapılan değişiklikler ve yenilikler için yapılan uygulamaları takip edemediklerini belirterek mesleğin bu durumundan şikâyetçi oldukları gözlemlenmiştir.

Çizelge 2. Faaliyette Bulunma Süreleri Çizelgesi

YIL ARALIĞI	Birey Sayısı	% si
0-5 Yıl	12	17%
6- 10 Yıl	18	25%
11-15 Yıl	18	25%
16-20 Yıl	15	21%
20 Yıl Üstü	8	12%

Cinsiyet'e dikkat edildiğinde, meslek çalışanlarında erkek bireylerin daha fazla olduğu saptanmıştır. Meslek çalışanlarının dağılımına bakıldığında mesleği yapan bayan bireylerin sayısı 9'dur.

Çizelge 3. Cinsiyet Dağılımı Çizelgesi

Cinsiyet	Birey Sayısı	% si
Erkek	62	87%
Kadın	9	13%
Toplam	71	100%

Meslek çalışanlarının yaş durumuyla ilgili Çizelge 4'e bakıldığında, 45 yaşının altındaki meslek çalışanı 61 bireyden oluşmaktadır. Toplam olarak %86 oranın 45 yaşının altında olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4. Meslek Mensuplarının Yaş Dağılımı Çizelgesi

Dağılımı	Birey Sayısı	% si
25 Yaş altı	4	6%
26 – 35 Arası	30	42%
36 – 45 Arası	27	38%
45 Yaş üstü	10	14%
Toplam	71	100%

Aydın'daki çalışanların öğrenim seviyeleri şu şekildedir: %89'u lisans ve üzerinde eğitim almışlardır. Önlisans ve Lise öğrenim seviyelerinde toplamda 8 meslek mensubu bulunmaktadır.

Çizelge 5. Öğrenim Durumu Çizelgesi

Öğrenim	Birey Sayısı	% si
Lise	3	4%
Ön Lisans	5	7%
Lisans	57	81%
Lisans Üstü	6	8%
Toplam	71	100%

İnsanın olduğu her yerde hata ve hile olabilir. Her insan hata yapabilir fakat hile içinde kötü niyet barındırır. Hile’de çıkar ve kötü niyet vardır. Aydın’da çalışanların karşılına çıkan hata ve hilelere ilişkin durumlar şu şekildedir:

Çizelge 6. Hataların Nedeni Çizelgesi

	Birey Sayısı	% si
Bilgisizlik	15	21
Dikkatsizlik	28	39
Tecrübesizlik	4	6
İş Yoğunluğu	15	21
Özen Göstermemek	9	13
Toplam	71	100

Uygulamaya katılanlardan bir kesimi firma bünyesinde de aktif olduklarını ve buralarda ön muhasebe ve danışmanlık işleri için aktif bir rol üstelendiklerini belirtmişlerdir. Bağımsızlığı ve tarafsızlığı koruma da en önemli risk alanı, ücret bakımından bağımlılık ve muhasebe işlemleri hizmetnin yanısıra farklı işlemlere yardımda bulunmak hususunda meslek çalışanlarının %27’lik bir oranı belki de bağımsızlığı ve tarafsızlığı tehlikeye düşürmüşlerdir.

Çizelge 7. Müşteri İlişkileri Çizelgesi

	Birey Sayısı	% si
Evet	19	27
Hayır	52	73
Toplam	71	100

Çizelge 8’e bakıldığında, reel bir borç alacak ilişkisi içinde bulunan meslek çalışanları % 13 tür. Bu bireylerin bağımsız ve tarafsızlıkları da tehlike durumuna düşmüş olabilir.

Çizelge 8. Ücret Dışı Parasal İlişkiler Çizelgesi

	Birey Sayısı	% si
Evet	9	13
Hayır	62	87
Toplam	71	100

Meslek çalışanları maddi değeri yüksek hediyelerle ilgili olarak; normal ücret miktarını bile bazen almakta zorluklarla karşılaştıklarını söylemektedir. Fakat birtakım fayda sağlama durumlarında ki; bilhassa vergi cezalarının azaltılmasında elde edilen başarılar yada vergi mahkemelerinde elde edilen başarılar sebebiyle ücret dışında hediyeler teslim alındığı belirtilmiştir. Bazı meslek çalışanları “Bu elde edilen başarıların ödüllendirilmesi olarak görülebilir.” ifadesini kullanmışlardır. Bu oran Çizelge 9’a göre çalışmamızda %3 olarak belirtilmiştir.

Çizelge 9. Parasal Değeri Yüksek Hediye Alımıyla İlgili Çizelge

	Birey Sayısı	% si
Evet	2	3
Hayır	69	97
Toplam	71	100

Müşterileri ile mahkeme durumunda olan muhasebe sayısı 3, yüzdesi olarak ise %4 olarak çıkmıştır. Mahkeme sebebi ise alacak durumudur.

Çizelge 10. Müşteri ile Mahkemelik Olan Meslek Mensubu Çizelgesi

	Birey Sayısı	% si
Evet	3	4
Hayır	68	96
Toplam	71	100

Meslek çalışanları, bir takım büyük ölçekli işletmelerin muhasebe system ve programların kurulması ve meslek çalışanlarının kurulan ön muhasebe sistemlerinden fayda sağlamak istemeleri sebebiyle müşterilere yardıma bulunmuşlardır. Bu yardımın en önemli sebebi mevcut iş yükünün azaltılmaya çalışılmasıdır. Bu % 56 oranının içinde tarafsızlık ve bağımsızlığın, sır saklamayı tehlikeye düşürülmesi ihtimal dahilinde olabilir.

Çizelge 11. Diğer İşletme Fonksiyonlarında Yardıma İlişkin Çizelge

	Birey Sayısı	% si
Evet	40	56
Hayır	31	44
Toplam	71	100

Aydın'da çalışandan kaynaklanan hatalar Çizelge 12 de görüldüğü gibi %73 seviyesindedir.

Çizelge 12. Muhasebe Hatasının Kaynağına İlişkin Çizelge

	Birey Sayısı	% si
Benden kaynaklanıyor	19	27
Personelden kaynaklanıyor	52	73
Toplam	71	100

Hatayı en ağır şekilde cezalandıran bir kurum da Sosyal Sigortalar Kurumu'dur. Sosyal Sigortalar Kurumu en ufak bir hatayı bile ağır cezalar vereceğinden daha dikkatli olmak gerekiyor. Çizelge 13 de farkedileceği gibi, %15 derecesiyle SSK cezalarının fazla olduğu farkedilmiştir.

Çizelge 13. SSK Konusunda Alınan Cezalara İlişkin Çizelge

	Birey Sayısı	% si
Evet	11	15
Hayır	60	85
Toplam	71	100

Muhasebeyi etkileyen önemli faktörlerden biride Vergi Uygulamalarıdır. Hataların nedeninin incelendiği iş yoğunluğu ve vergi uygulamaları % 63 oranında hata yapılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 14. İş Yoğunluğu ve Vergi Uygulamalarının Hataya Etkisi Çizelgesi

	Birey Sayısı	% si
Evet	45	63
Hayır	26	37
Toplam	71	100

SONUÇ

Muhasebe, hayatın kaçınılmaz unsuru olan para ile ilgili işlemlerin gerçekleştirilerek sonuçlarının üçüncü kişilere sunulmasını sağlayan bir bilim dalıdır. Muhasebe, bilgi üretme fonksiyonu gereği işlevlerinin gerçekleştirilmesinden sonra elde edilecek bilgiler sadece kendini değil; üçüncü kişileri de ilgilendirmektedir. Burada en önemlisi devlet olmakla beraber, işletmeler, işletme sahipleri, bankalar, kredi kuruluşları, yatırımcılar gibi birçok kişi veya kuruluş söz konusu olabilmektedir. Muhasebenin ürettiği bilgileri, alınacak kararlarda ekonomik olarak doğrudan etkili olduğu için, bu bilgilerin nitelikli olması gerekmektedir. Yani üretilen muhasebe bilgisi, güvenilir, tarafsız, ilgili ve tutarlı olmalıdır. Bu aynı zamanda muhasebenin sosyal sorumluluk kavramının da bir gereğidir.

Ülkemizde muhasebe eğitimi ortaöğretimde ticaret liseleri ve çok programlı liselerin muhasebe bölümlerinde başlamaktadır. Üniversite düzeyinde iki yıllık meslek yüksek okulları ve dört yıllık iktisadi ve idari birimler fakültelerinde muhasebe eğitimi verilmektedir. Muhasebe mesleğine lise hayatından sonra başlanabileceği gibi; üniversiteye devam etmek suretiyle de başlanabilmektedir. Gerekli olan staj süresini tamamlayanlar sınava girmeye hak kazanmakta ve sınavda başarılı olunması halinde serbest muhasebeci, serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatı alınabilmektedir.

Günümüzde ne yazık ki iyi muhasebeci denildiğinde ilk akla gelen az vergi ödeten kişi olmaktadır. Bu da muhasebe mesleğinin etiksel boyutunun hiç de iyi olmadığını göstermektedir. Aslında bu sadece muhasebe mesleği ile sınırlı değildir. Toplum hayatında önemli yeri olan mesleki etik kurallarının işlerliliği ne yazık ki ülkemizde, gelişmiş ülkelere oranla çok düşük seviyelerdedir. Son yıllarda Uluslar arası Muhasebe Federasyonu üyesi de olan TÜRMOB, bu alanda çalışmalar yapmaktadır. Meslek mensuplarının faaliyetlerinin icrası sırasında mesleki ahlak kurallarını uygulamaları, mesleğin itibarlı bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olacaktır. Ancak meslek ahlakının yerleşmesi için her ne kadar yasal düzenlemeler yapılmış olsa da, kişilerin ahlaki değerlere dayalı olarak faaliyetlerini gerçekleştirmeleri yasal sorumluluktan öte vicdani sorumlulukları ön plana çıkarmaktadır. Zira yasal boşluklardan yararlanarak meslek itibarını zedeleyici çalışmalarda bulunmayı kesin olarak engelleyecek tek yaptırım vicdani sorumluluktur.

Gerek kanun-yönetmelikler gerekse TÜRMOB tarafından konulan kurallarla oluşturulmaya çalışılan meslek ahlakı genel olarak sadece yazıda kalmakta; uygulamaya konulamamaktadır. Mesleki ahlak kurallarını içeren kararlar, ancak uygulamada kabul gördüğü zaman meslek etiğinden bahsedilebilir. Yoksa ülkemizde pek çok konuda karar ve yasalar mevcuttur, önemli olan bunların uygulayıcılar tarafından benimsenmesi ve ilgili organ tarafından denetiminin yapılmasıdır.

Etik konusunda yapılacak mevzuat değişikliklerinden ziyade, bir zihniyet değişikliği hem toplumsal olarak hem de mesleki olarak daha yararlı olacaktır. Daha ilkokuldan itibaren çocuğa toplumsal çıkarların bireysel çıkarlardan daha önemli olduğu ve her zaman için doğruluk ve dürüstlükten ayrılınmaması gerektiği söylenirse bu zihniyet değişimini de yakalayabileceğimize inanıyorum.

Muhasebe mesleğinde etiksel boyutu etkileyen en önemli faktör muhasebe hata ve hileleridir. Özellikle muhasebecilerin vergi konularında, daha az vergi ödeyebilmek amacıyla, çeşitli hilelere başvurmaktadırlar. Bunu da ya kendi menfaatleri için yapmakta veya müşterisinin baskısına karşı gelemediği için yapmaktadırlar. Ayrıca, daha fazla kredi alabilmek için yapılan bîlânço maskelemeleri, kârı daha az dağıtabilmek için yapılan kârı azaltma işlemleri, gerçeğe uygun olmayan evrakların kullanılması gibi konular da yaygın olarak yapılan muhasebe hilele-

rinin başında gelmektedir.

Muhasebecilik mesleği, yoğun dikkat ve bilgi isteyen bir meslektir. Ancak uygulamada görüyoruz ki, dikkatin yoğunluğu ve mesleki bilgi yeterli düzeyde değildir. Bu da beraberinde muhasebe hatalarını getirmekte ve belki istemeyerek de olsa mesleğin etiğini olumsuz etkilemektedir. Bunların yanında tecrübesizlik ve iş yoğunluğu da muhasebe hatlarının oluşmasındaki ana nedenler olarak göze çarpmaktadır. Her ne olursa olsun, iyi bir muhasebeci, mesleğinin gerektirdiği bilgileri eksiksiz ve doğru olarak bilmeli ve bunları dikkatli bir şekilde uygulamaya koymalıdır.

Çalışma konusuyla ilgili olarak Aydın'da muhasebe mesleği ile uğraşanlar üzerinde yapılan ankette; hata ve hilelerin yoğun olarak var olduğu ve bunun da muhasebe meslek etiğinde ciddi sapmalara sebep olduğu anlaşılmıştır. Bu sapmaların temelinde sadece muhasebeciler değil; özellikle mükellefler, hükümet politikaları, vergi uygulamaları, mesleki örgütlenme ve toplumsal yapı gibi faktörler de etkili olmaktadır.

Muhasebeciler genel olarak mesleki etik konusuna yeterli ilgiyi göstermektedirler. Zira, ankete katılan muhasebecilerin %92'lik kısmı mesleki bir etik kuruluşunun kurulmasını istemektedirler. Ancak, meslek mensupları, uygulamada karşılaşılan güçlükleri sebep göstererek, mesleki sorumluluklarını unutmaktadır ve gerek kendi çıkarları gerekse mükellef çıkarları için çeşitli ahlak dışı yollara başvurabilmektedirler.

Hile konusunda özellikle muhasebecilerin başını ağrıtan unsur mükelleflerin istek ve baskılarıdır. Zira anketimize katılan muhasebecilerin %62'lik kısmının kârın olduğundan daha yüksek gösterilmesi talebiyle karşılaşmaları bunun açık bir örneğidir. Yine aynı şekilde, %59'luk bir kısım da giderlerin azaltılması veya gelirlerin azaltılması suretiyle vergi matrahının düşürülmesi talebiyle karşılaşmıştır. Bunun yanında muhasebecilerin %45'lik bir kısmı da vergi boşluklarından yararlanmaya çalışırken; %40'lık kısım vergi oranlarının yüksekliği ve enflasyon nedeniyle hileye başvurulabileceğini ifade etmektedir.

Meslek etiğini olumsuz etkileyen diğer bir neden de, muhasebecilerin kamu çıkarı ile mükellef çıkarı arasında yaşadıkları çatışmadır. Ülkemizdeki mali denetimin yeterli olmaması ve yasal boşluklar, mükelleflerin muhasebeciler üzerindeki baskısını arttırmakta ve bu durum, meslek mensuplarının çatışma yaşamasına neden olmaktadır. Burada muhasebecilerin mükelleflere olan parasal bağımlılıkları, baskıları arttırmaktadır. Zira bazı mükellefler muhasebecilerin ücretlerini verirken, sanki daha az vergi ödettirsin diye vermektedir. Bu da mesleki etiği temelden zedeleyen bir zihniyet yanlışlığıdır.

KAYNAKLAR

- Akdoğan, N.Tanker, N. (2001). Mali Tablolar Analizi, Gazi Yayınevi : Ankara.
- Akdoğan, N. Sevilengül, O. (1994). Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması, Ankara. Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları.
- Aksoy, T. (2006). Etik; Ulusal ve Uluslararası Etik İlkelerine Yönelik Karşılaştırılmalı Bir İnceleme: Muhasebe Meslek Etiği, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Aksoy, T. (2006). Kurumsal Yönetim Bağlamında Sarbanes Oxley Yasası'nın Bağımsız Denetim Firmalarına Yönelik Getirdiği Temel Düzenlemeler, ASMMMO Yayınları, Bülten, Sayı:165.
- Aymankuy, Y. Ve Sarıoğlu, M. (2005). Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Yaklaşımları ve Balıkesir İl Merkezinde Bir Uygulama , Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.14, (23-45).
- Bayram, S.S. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama. Uluslar arası İşletme ve Yönetim Dergisi, 2(2), 105-135
- Baysa, E. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşterisi Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cihangir, M. Ergin, E. (2015). Finansal okuryazarlığın temel düzeyde incelenmesi: Osmaniye ilinde ankete dayalı bir araştırma. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,3(13), 492-511
- Çam, A.V. Barut, A. (2015). Finansal okuryazarlık düzeyi ve davranışları: Gümüşhane Üniversitesi önlisans öğrencileri üzerine bir araştırma. Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 4(7), 63-72

- Çukacı Y.(2006). Kamuyu Aydınlatmada Muhasebe Meslek Elemanlarının Etik Anlayışı ve İzmir 'de Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.1, (89-111).
- Er, F. Temizel, B. Özdemir, A. Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(4), 113-125
- Ergin H. (2005). Muhasebeye Giriş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 11.Baskı Kütahya: Exspres Matbaası.
- Gökmen, H. (2012). Finansal Okuryazarlık (1.baskı).İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Gutnu, M.M. Cihangir, M. (2015). Finansal okuryazarlık: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi personeli üzerine bir araştırma. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(10), 415-424
- Güler, E. (2015). Hane halkının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Sakarya ili örneği. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, Y. Ata, H.A. Seyrek, İ.H. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, s.68, 129-150
- Kirik Z, (2007). Muhasebe Hata ve Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyon Karahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Kirik Z. (2007). Muhasebe Hata Hileleri İle Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyon Karahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- Koca N. (2010). Muhasebe Denetiminde İç Kontrolün Hata ve Hileleri Önlemedeki Rolü ve Bir Alan Çalışması. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi),
- Kutlu, A.H. (2011). Meslek Etiği, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Küçükkaraduman, E.(2006). İlköğretim Okul Müdürlerinin Etik Davranışlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Küçüksavaş N. (2006). Genel Muhasebe İlke ve Uygulamaları, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Marşap B. (1996). Muhasebe Mesleği Fonksiyonları ve Meslek Mensuplarının Nitelikleri, Yaklaşım Dergisi.
- Okay S. (2011). Genel Muhasebe İlke ve Uygulamaları, İstanbul: Beta Yayınları.
- Özbek, O. (2003). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Etik İlkeleri ve Bu İlkelere Uyuma Düzeyleri. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özocak, H. Ve Baş, M. Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etik, Bağımsızlık ve Tarafsızlık.(archive.ismmmo.org.tr). (2010).
- Öztürk, E. Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel üniversitesi akademik personel üzerine bir uygulama. Muhasebe ve Finansman Dergisi, s.68, 113-134
- Özer M. (1998). Vergisel ve Teknik Boyutuyla Muhasebe, 1.Baskı, Ankara:Özkan Matbaacılık.
- Özşahin G. (2000) Bağımsız denetçinin Hata ve Hilelere Karşı Sorumluluğu, Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi, Yeterlilik Etüdü, Ankara.
- Pehlivanlı D. (2010). Modern İç Denetim İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Pehlivanlı D. (2011). Hile Denetimi Metodoloji ve Raporlama İstanbul: Beta Yayıncılık
- Sabuncuoğlu, Z. (2011) . İşletme Etiği, Beta Yayıncılık: İstanbul
- Satoğlu, S. (2014). Bireysel yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye uygulaması. Yayınlanmış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saylı, H. Ağca, V. Kızıldağ, V. Uğurlu, Y. (2009). Etik, Kurumsal İtibar ve Kurumsal Performans İlişkisini Belirlemeye Yönelik İlk 500 İşletmede Yapılmış Bir Araştırma , Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, S.2, 171-1809.
- Sökmen, A. ve Tarakçıoğlu, S. (2013). Mesleki Etik,Detay Yayıncılık: Ankara.
- Temizel, F. Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi (İİBF) öğrencilerine yönelik bir araştırma. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 12(1), 73-86

IJBEMP

International Journal of Business, Economics and Management Perspectives
Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi

ISSN: 2458-8997

Yıl: 1, Sayı: 3, Haziran 2016, s. 28-40

Araş. Gör. Dr. Elyase İSKENDER

Hakkari Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, elyase@hotmail.com

Uzm. Hatice Yasemin İSKENDER

Hakkari Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, hyiskender@hakkari.edu.tr

GİRİŞİMCİ ÜNİVERSİTELER VE TÜBİTAK BİLİMSEL DESTEKLERİ

GİRİŞİMCİ ÜNİVERSİTELER VE TÜBİTAK BİLİMSSEL DESTEKLERİ

Bu çalışmada, TÜBİTAK desteklerinin akademik girişimciliği destekleyip desteklemediği sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soruyu cevaplayabilmek için 2012 – 2015 TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler Endeksi sıralamaları, 2011 – 2015 TÜBİTAK illere göre bilimsel destek miktarları sıralaması, 2016 yılı Akademik Teşvik Sonuçlarına göre sıralama ve 2015 URAP sıralaması kullanılmaktadır. Bu sıralamalar arasındaki korelasyon, Spearman sıralı korelasyon katsayıları hesaplanarak sınanmıştır. Bu sınamalar sonucunda Desteklerin ve Girişimci Yenilikçi Üniversite Endeksi sıralamasının kendi içlerinde yıllara göre oldukça yüksek uyuma sahip olduğu görülmüştür. Bir başka deyişle sıralamalardaki değişim sınırlıdır. Buna karşın destekler ile Endeks sıralamaları arasında çok zayıf pozitif korelasyonun olduğu gözlenmiştir. Bu durum desteklerin Girişimci Üniversiteler oluşturmak için katkısının sınırlı olduğuna yönelik bir bulgudur. Ayrıca TÜBİTAK destekleri ile dağıtılan Akademik Teşvikler arasında orta derecede bir pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Bu korelasyonun güçlü çıkamaması da desteklerden akademik anlamda yeterli verim alınmadığının göstergesidir

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Akademik Girişimcilik, Girişimci Üniversiteler, Akademik Teşvik, TÜBİTAK Destekleri

ENTREPRENEURIAL UNIVERSITIES AND TUBITAK'S SCIENTIFIC FUNDS

The main question of this study is: “Do the TÜBİTAK's Scientific Fund Distribution promote the Entrepreneur Universities”. To find an answer to this question 2012 – 2015 TUBITAK Entrepreneur and Innovative University Index rankings (TEIUI), 2011 – 2015 TÜBİTAK Scientific Fund Amount Per City Rankings, Academic Performance Incentive amounts rankings for year 2016 and URAP University Rankings for 2015 have issued. The correlations between these datas have tested with Spearman's Correlation Coefficient. As a result of these statistical tests The Yearly rankings of Scientific Funds and the yearly rankings of TEIUI is strongly positive correlated in themselves each. In other words the change of this rankings are very limited. In contrast to this the correlation between the rankings of the scientific funds and TEIUI is very weak. This states that TÜBİTAK's scientific funds contribution for developing Entrepreneur University is very limited. In addition to this the correlation between Scientific Fund Rankings and Academic Performance Incentive Premium's rankings is moderate. This moderate correlation implies that the scientific fund's distribution is academically inefficient.

Keywords: Entrepreneurship, Academic Entrepreneurship, Entrepreneur Universities, Academic Performance Incentives, TUBITAK Academic Funding

GİRİŞ

Girişimcilik, ticaret ortamında yeni bir gerçeklik ortaya çıkarma sürecidir. Bu süreçte girişimci, değerli yeni bir şey ortaya çıkarırken gerekli olan zaman ve enerjiyi harcama, finansal, fiziksel ve sosyal riskleri alma, belirsizliklere katlanma, mali karşılığı alma ve kişisel tatmin sağlama gibi aşamalardan geçer [1].

Girişimcilik sürecinin kapsamlı modellerle, güvenilir teorilere ve deneysel araştırmalara dayalı olması gerekmektedir[2,3,4,5]. Akademi bu noktada kendine rol bulmaktadır.

Akademik Girişimcilik, geleneksel anlamda üniversitelerdeki bir yeniden yapılanmaya verilen ad olarak tanımlanmaktadır. Yeniden yapılanma, üniversitenin ürettiği bilgi ve teknolojiyi, inovasyona ya da bir girişime dönüştürecek şekilde aktarması durumunu içerir[6].

Türkiye’de bilimsel destekleri TÜBA, SAN-TEZ, Kamu kuruluşları, Yüksek Öğretim Kurumları ve TÜBİTAK dağıtmaktadır. Bu çalışmada TÜBİTAK’ın dağıttığı desteklerin akademik girişimciliği destekler mahiyette olup olmadığı sorgulanmaktadır. Türkiye üniversitelerini çeşitli kriterleri göz önüne alarak 2010 yılından bu yana yıllık olarak sıralayan ODTÜ enformatik enstitüsü bünyesinde kurulmuş olan URAP sıralaması nirengi olarak alınmaktadır. Ayrıca TÜBİTAK desteklerinin akademik teşvik puanlarıyla ilişkisine de bakılmaktadır.

Çalışmada önce genel kavramlar üzerinde durulmakta sonrasında metod ve bulgular verilmekte ardından sonuç ve öneriler bölümüyle çalışma tamamlanmaktadır.

AKADEMİK GİRİŞİMCİLİK

Akademik girişimcilik, üniversitede çalışan bilim insanlarının ürettiği yeni bilgiyi ticarileştirme faaliyetlerinde rol alması demektir. Bunun için, mevcut durumda öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü buna karşın çeşitli sebeplerle üniversitelerin asli görevi olan bilgi üretme işinin yapılamadığı, durumun değişmesi gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için üniversitelerde yapısal bir değişime ihtiyaç bulunmaktadır.

Üniversitelerde değişime katkı sağlayan dışsal faktörler: Bölgesel Yükseköğretim Alanı oluşumu, daha fazla özerklik talebi, uluslararası rekabet; içsel faktörler ise geleneksel kültür ve yönetim mekanizması, akademik kapitalizm, girişimci aktiviteler, yükseköğretim sisteminde üniversitenin rolü şeklinde sıralanmaktadır[7].

Bu faktörlerden geleneksel kültür ve yönetim mekanizması, girişimci üniversite modelinin elde edilebilmesi için ilk olarak evrilmesi gereken faktördür. Bunun için öncelikle iki tür öğretim üyesi sınıfının oluşturulması gerekmektedir. Birinci öğretim üyesi sınıfındaki personel üniversitenin öğretim sürecini devam ettirirken, ikinci sınıf bilimsel araştırma ve projelerle iştigal edecektir. Bu iki sınıfın üyeleri beş yılda bir rotasyona tabi tutulacak böylelikle görev ve kan değişikliğini sağlanacaktır. Bu sistemin daha verimli uygulanabilmesi için her ilde bir tane de araştırma üniversitesi ihdas edilmesi uygun olacaktır.

Girişimci üniversite modeli, 1800’lü yılların sonlarında MIT ve Stanford gibi araştırmacı ve yenilikçi ABD üniversitelerinde akademik personelin sanayi ve ticaret alanında danışmanlık hizmeti sunması ile devam etmiştir. Yakın tarihlerde ise Cambridge, Twente gibi Avrupa üniversitelerine yayılarak, üniversite ile sanayi arasında çalışan bağımsız kuruluşların oluşturulmasından, üniversiteye yeni özellikler ve işlevlerin yüklenmesine kadar ilerleyen bir süreç izlemiştir[8].

Türkiye’ye has girişimci üniversiteler modeli, ihtisaslaşmış üniversiteler kurgusu içerisine yerleştirilebilir.

Girişimci üniversitenin amaçları arasında üniversite mezunlarının yalnızca iş arayan değil, aynı zamanda iş üreten hale gelmesi; girişimcilik yönetiminin çok disiplinli araştırma konusu haline alması; araştırma ve bulguların, ekonomide, toplumda ve sanayide yenilik kaynağı ve şirketler için yeni fikirlerin geliştirilmesinde başlangıç noktası olması yer almaktadır[9].

Bu amaçla kurulacak girişimci üniversiteler modelinde *ihhtisaslaşmış araştırma üniversiteleri (İAÜ)*, ilgili üniversitenin bulunduğu bölgede yoğun olarak bulunan sanayiye; yeni ürün veya yeni iş modelleri üreterek, yeni iş bağlantıları kurarak ve yeni pazarlar oluşturarak büyütecek ekonomik bir kurgu ile oluşturulmalıdır. Sanayi bölgesi olmayan yerlerdeki İAÜ’lerde, üniversitenin konumu ve kadrosuna göre orta doğu, Avrupa ülkeleri, ABD, Afrika, Rusya vb. bölgesel sosyolojilerin üzerine çalışmalar yapılan ya da sanayi bölgesine yakın olmayı gerektirmeyen yazılım, veri madenciliği gibi teknik konularda da uzmanlaşılacak bir iş ortamı oluşturulabilir.

Girişimci üniversitenin anahtar özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemiştir:

- Kampüste bulunan öğrenci ve personelin girişimci kapasitelerini geliştiren güçlü liderlik,
- Katma değer doğuran dış paydaşlarla güçlü bağlar kurmak,
- Üniversite-sanayi işbirliğini arttırmak,
- Bireyler ve kurumlar üzerinde etki yapan girişimci sonuçlar doğurmak,
- Girişimci eyleme yol açan yenilikçi öğrenme teknikleri uygulamak
- Kurumlar arası etkin bilgi akışını destekleyecek şekilde sınırların kaldırılması,
- Kompleks dünya sorunlarını çözüm odaklı ve gerçek dünya deneyimini yansıtan multidisipliner eğitim yaklaşımları,
- Girişimci düşünme ve liderlik uygulamalarını teşvik edici olmak[10].

Bir başka deyişle girişimci üniversite kurgusu içerisinde bu konulara odaklanma, kilit önem taşımaktadır. Schumpetere göre inovasyon beş farklı şekilde ortaya çıkmaktadır: Yeni tüketim malları, yeni üretim yöntemleri, yeni piyasalar, yeni arz kaynakları, yeni endüstriyel örgütlenme şekilleri. Girişimci üniversiteler modelinde,

araştırma projelerini değerlendirirken bu boyutlarda şeffaf ve hesap verebilir bir sistem kurgulamaları doğru olacaktır.

Birçok ülkede, üniversite ile sanayi arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve böylelikle yenilik ve teknoloji temelli bir ekonomik büyüme sağlamak için çalışılmaktadır[11,12,13].

Bilim ve teknolojinin, ekonomik gelişmenin ateşleyici mekanizması olduğu aşikardır. Bu sebeple akademinin girişimcilik yönünde evrilmesi ülke ekonomisi ve gelişimi için son derece hayati bir role sahiptir. Ekonominin illüzyonlarla (daha dün Microsoft, iki klavye tuşu birkaç satır kodla oluşturabilecekleri bir şirket olan LinkedIn'i 26,2 milyar \$'a satın aldı. Böylelikle ABD 26,2 milyar \$ daha bastığında bu kağıtlar karşılıksız olmayacak ne mutlu bize.) krizleri ötelediği bu anlayıştan ülkemiz ancak sağlam ekonomik bir altyapıyı oluşturmayla kendini koruyabilir.

Üniversite girişimleri, ekonomik katma değer üreterek ekonomik gelişime katkı sunmaktadır. Bu katma değerlerden bazıları:

- İş olanaklarını artırarak istihdam oluşturma
- Ülke ekonomisine ve şehir ekonomisine katkı sağlama
- Üniversitelere kaynak oluşturma
- Üniversitelerdeki araştırma çeşitliliğine katkı sağlama
- Düşük maliyetlerle yüksek değerli ticari ürünler ortaya çıkarma
- Yeni yatırımcıları yatırım hususunda üniversite araştırmalarına yönlendirme
- Üniversitelerin marka değerlerini artırma
- Daha yetkin öğretim üyesi kadrosunu oluşturma
- Daha kalifiye öğrencileri üniversitelere çekme
- Öğrencilerin çok yönlü gelişimlerine destek verme
- Oluşturdıkları kaynakla, hayata geçme fırsatı bulamayacak projelerin de çalışılmasına olanak tanıma

şeklinde sıralanabilir.

Bu sebeple üniversite dışlisinin sisteme entegre edilmesi ve bu dışliye ilk hareketi verecek bilimsel desteklerin sunulması önem arz etmektedir.

Dünyada Bilimsel Araştırma Destekleri

Slovakya'da Bilimler Akademisi bilimsel destekleri dağıtmaktadır. Yeni Zellanda'da toplam fonun %20'si kurumsal araştırma fonu yoluyla dağıtılmaktadır.

Avusturalya'da ve Hong Kong'ta Ulusal Araştırma ve Değerleme sistemleri yoluyla fonlar dağıtılmaktadır. Avusturalya'da genel işletme giderleri Eğitim Bilim ve Öğretim Bakanlığı tarafından karşılanırken, özel araştırma destekleri, Avusturalya Araştırma Kurulu ve Ulusal Sağlık ve Medikal Araştırma Kurulu tarafından dağıtılmaktadır.

Hong Kong'ta, Üniversite Destek Komitesi (UGC) desteklerin dağıtımında danışmanlık yapmaktadır. Üniversiteler kurumsal destekleri, Üniversite Destek Komitesinden ve araştırma desteklerini Araştırma Destekleri Komitesinden almaktadır.

Danimarka ve Finlandiya'da genel giderleri hükümet karşılar, Araştırma Kurulları bilimsel destekleri sunmaktadır. Norveç'te üniversiteler öğretim ve araştırma ayrımı yapılmaksızın fonlanmaktadır. Hollanda'da, Hollanda Eğitim ve Bilim Bakanlığı akademik destekleri sunan bakanlıktır. Norveç'te eğitim bakanlığının ve Norveç Araştırma Kurulunun destekleri bulunmaktadır.

Polonya'da Bilimsel Araştırma Komitesi destekleri dağıtmaktadır. Macaristan'da, Macar Bilimler Akademisi destek dağıtımında rol oynamaktadır. Slovakya'da Bilimler Akademisi destekleri dağıtmaktadır[14].

İngiltere’de Üniversite Fonlama Kurulu (UFC) ve Politeknik ve Kolej Fonlama Kurulu (PCFC) akademik destekleri sunan kuruluşlarken bu iki kurum 1990 yılında Yüksek Öğretim Fonlama Kurulu (HEFC) adıyla birleştirilmişlerdir.

Almanya’da akademik destekler üç farklı yolla fonlanmaktadır. Birinci tür fonlama, temel altyapı ve personel giderleri için eyalet tarafından yapılmaktadır. İkinci tür fonlama binalar ve geniş ölçekli ekipman için federal hükümet tarafından sunulmaktadır. Üçüncü tür fonlar ise kamu kurumlarından amaca yönelik projeler için alınmaktadır. Bu fonların kaynağı hem federal hükümet hem de eyalettir. Ayrıca bir kısmı da sanayi aktörleri tarafından verilmektedir.

Fransa’da destekler bakanlık ve ulusal araştırma enstitülerince (CNRS, INSERM, INRA) verilmektedir.

İtalya’da, devlet, üniversitelere genel üniversite fonu (FFO), Yüksek Öğretimin Geliştirilmesi Fonu (FPS), Üniversitelerde araştırma projeleri Fonu (PRIN) ve Bina Fonu (FEU) olarak dört tip fon aktarmaktadır.

İsviçre’de üniversiteler federal hükümet ve kantonlar tarafından fonlanmaktadır. Federal Teknoloji Ofisleri, Ulusal Bilim Kuruluşları ya da Bilimsel Araştırmanın Desteklenmesi Komisyonları ve Avrupa Birliği ile özel sektörden kaynak oluşturmaktadırlar[15].

ABD’de, Ulusal Sağlık Enstitüsü, Ulusal Bilim Kurumu, ABD Tarım Bakanlığı, Güvenlik Bakanlığı ve Enerji Bakanlığı gibi kurumlar üniversite araştırmalarını desteklemektedir[16].

Hindistan’ın bilimsel desteklerini Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Kurulu (CSIR) sunmaktadır[17].

Üniversite Sıralamaları

USNWR (U.S. News & World Report), ilk üniversite sıralamasını 1983 yılında yayınlamıştır. Yayınladıkları üniversitelerin tanınırlıklarına dair yaptıkları bir alan araştırmasına dayanarak hazırladıkları bu raporun ilk ikisinde elde ettikleri başarı USNWR’nin üniversite sıralamalarını 1987 yılından itibaren yıllık olarak yayınlama kararı almasını sağlamıştır. 2003’te THE (Times Higher Education) ve QS (Quacquarelli Symond) dünyanın en iyi ilk 200 üniversitesinin listesini yayınlamaya başlamıştır. İlk olarak dünya En İyi Üniversiteler Listesini 2008 yılında Shanghai Jiao Tong Üniversitesi ARWU (Academic Ranking of World Universities) başlığıyla yayınlamıştır. 2008 yılında QS ve USNWR birleşerek Dünyanın en iyi Kolej ve Üniversiteleri listesini yayınlamaya başlamıştır[18].

Ayrıca ispanya kökenli WEBOMETRICS ve SCIMAGO, Tayvan menşei HEEACT, Hollanda firması olan LEIDEN’de dünya üniversitelerini farklı kriter veya ağırlıklarla sıralamaktadır.

Türkiye’de de ODTÜ Enformatik Enstitüsü bünyesinde kurulan URAP Araştırma Laboratuvarı 2010’dan bu yana sıralama yapmaktadır. URAP, dünyanın 2 bin üniversitesini; son yıl SCI, SSCI ve AHCI tarafından taranan makale sayısı kriterine (%21), son 5 yılda yayınlanan toplam bilimsel doküman sayısı kriterine (%10), son 5 yılda yayınlanan makalelere son yıl verilen atıf sayısı kriterine (%21), son 5 yılda yayınlanan makale sayılarının basıldıkları dergilerin etki faktörleri ile çarpımlarının toplamı kriterine (%18), son 5 yılda yayınlanan makalelere son yılda gelen atıf sayılarının atıf yapan makalelerin dergilerinin etki faktörleri ile çarpımlarının toplamı kriterine (%15) ve son 5 yılda ülkelerarası ortak yayın sayısı kriteri (%15) ile değerlendirmektedir[19].

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi

Tübitak, 2012 yılından bu yana Girişimci ve Yenilikçi Üniversite endeksine göre Üniversiteleri değerlendirmekte ve her yıl 50 üniversiteden oluşan bir liste yayınlamaktadır.

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 5 boyuttan oluşmaktadır. Bu 5 boyut

- Bilimsel TÜBİTAK 2012 yılından itibaren üniversitelerde farkındalık oluşturmak ve akademik girişimciliği teşvik etmek amacıyla Girişimci ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği

- Fikri Mülkiyet Havuzu
- İşbirliği ve Etkileşim
- Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü
- Ekonomik Katkı ve Ticarileşme

olarak verilmiştir. Bu 5 boyut altında, 23 gösterge bulunmaktadır. Bu göstergeler Tablo 1’de verilmektedir[20].

Tablo 1 Girişimci Yenilikçi Üniversite Endeksi Göstergeleri

TÜBİTAK GİRİŞİMCİ VE YENİLİKÇİ ÜNİVERSİTE ENDEKSİ GÖSTERGELERİ	
Bilimsel yayın sayısı	Uluslararası işbirliği ile yapılan Ar-Ge ve yenilik proje sayısı
Atıf sayısı	Uluslararası Ar-Ge ve yenilik işbirliklerinden elde edilen fon tutarı
Ar-Ge ve yenilik destek programlarından alınan proje sayısı	Dolaşımdaki öğretim elemanı/öğrenci sayısı
Ar-Ge ve yenilik destek programlarından alınan fon tutarı	Lisans ve lisansüstü seviyesinde girişimcilik, teknoloji yönetimi ve inovasyon yönetimi ders sayısı
Ulusal ve uluslararası bilim ödülü sayısı	Teknoloji Transfer Ofisi, teknopark, kuluçka merkezleri ve TEKMER’lerin yönetiminde çalışan tam zaman kişi sayısı
Doktoralı mezun sayısı	Teknoloji Transfer Ofisi yapılanmasının varlığı
Patent başvuru sayısı	Üniversite dışına yönelik düzenlenen girişimcilik, teknoloji yönetimi ve inovasyon yönetimi eğitim/sertifika programı sayısı
Patent belge sayısı	Akademisyenlerin teknoparklarda, kuluçka merkezlerinde, TEKMER’lerde ortak veya sahip olduğu faal firma sayısı
Faydalı model/endüstriyel tasarım belge sayısı	Üniversite öğrencilerinin ya da son beş yıl içinde mezun olanların teknoparklarda, kuluçka merkezlerinde, TEKMER’lerde ortak veya sahip olduğu faal firma sayısı
Uluslararası patent başvuru sayısı	Akademisyenlerin teknoparklarda, kuluçka merkezlerinde, TEKMER’lerde ortak veya sahip olduğu firmalarda istihdam edilen kişi sayısı
Üniversite-sanayi işbirliğinde yapılan Ar-Ge ve yenilik projeleri sayısı	Lisanslanan patent/faydalı model/endüstriyel tasarım sayısı
Üniversite-sanayi işbirliğinde yapılan Ar-Ge ve yenilik projelerinden alınan fon tutarı	

Akademik Teşvikler

Türkiye Cumhuriyeti devleti, akademik çalışmaları teşvik etmek amacıyla 18 aralık 2015 tarihinde resmi gazete-de yayınladığı “Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği” ile her sene akademisyenin yaptığı bilimsel çalışmalara göre aylık olarak ödenecek bir performans primini uygulamaya koymuştur. Bu prim öğretim elemanının yıl içerisinde tamamladığı proje, araştırma, yazarı olduğu yayın, yaptığı tasarım ve sergi, aldığı patent ve atıf, sunduğu tebliğ, aldığı ödüllere göre hesaplanmaktadır. Bu faaliyetlerden en az 30 puanı toplayan akademisyen maaşına aylık belirli bir miktarı sene boyunca alır. Puanlamaya dair bir örnek vermek gerekirse sadece bir Tübitak projesi tamamlayan personel 27 puan alabilmektedir.

Bu kategoride alınan puanları birçok üniversite ilk sene olmasının tecrübesizliği ya da yanlışlıkla şeffaflık ilkesi-ne uyma gereği gördüklerinden midir bilinmez web sayfalarında yayımlamıştır. Bu bilgiler Eskişehir Anadolu Üniversitesinden Prof. Dr. Engin Karadağ ve Prof. Dr. Cemil Yücel tarafından toplanarak bir rapor haline dönüş-türülmüştür.

Bu çalışmada yapılan analiz kısmında bu raporun genel sıralama[21] verilerinden faydalanılmıştır.

METOD ve BULGULAR

Bu çalışmada “TÜBİTAK’ın dağıttığı Bilimsel Destekler, Akademik Girişimciliği geliştirmekte midir?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu soruya yanıt verebilmek için TÜBİTAK’ın destek dağıtım sıralaması (D) ve TÜBİTAK Girişimci Yenilikçi Üniversiteler Endeksi (I), Akademik Teşvik (AT) Sıralamaları ve URAP’ın Üniversite sıralamaları kullanılmıştır.

METOD

TÜBİTAK’ın 2011 – 2015 yılları arasındaki destek (D2011, D2012, D2013, D2014, D2015) dağıtım[22] sıralaması ve 2012 – 2015 yılları arasındaki TÜBİTAK Girişimci Yenilikçi Üniversiteler Endeksi (I2012, I2013, I2014, I2015) [23], 2015 yılı devlet üniversitelerinde çalışmakta olan akademisyenlerin akademik çalışma verilerinden oluşturulan ve 2016 yılında açıklanan Akademik Teşvik (AT2015) Sıralamaları ile URAP’ın her yıl yapmış olduğu Üniversite sıralamalarından sadece 2015 yılı sıralaması[24] alınarak Tablo 2’de gösterilen veri seti oluşturulmuştur.

Sonrasında bu sıralamalar arasındaki Spearman Sıra Korelasyon değerleri hesaplanmıştır.

Spearman sıralı korelasyonu 1904 yılında psikolog Charles Spearman tarafından ilk olarak önerilmiştir. Spearman'ın ρ (ro)' su olarak anılır ve R_{X_i}, X_i elemanının sırasını, R_{Y_i}, Y_i elemanının sırasını, n dizinin eleman sayısını göstermek üzere;

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^n d_i^2}{n(n^2-1)} \text{ burada } d_i = R_{X_i} - R_{Y_i}$$

Şeklinde hesaplanır. Hesaplama yapılmadan önce karşılaştırılacak diziler küçükten büyüğe sıralandırılarak her bir elemana bir sıra numarası verilir. Dizilerin karşılıklı eleman çiftlerinin sıra numaraları farkları alınarak d uzaklık dizisi hesaplanır ve bu dizi kullanılarak ρ spearman sıralı korelasyon katsayısı bulunur. Spearman korelasyon katsayısı genellikle iki rassal değişken arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için kullanılan istatistiksel bir testtir. Bu testin hipotezleri:

$H_0: X \text{ ve } Y \text{ birbirinden bağımsızdır.}$

$H_1: X \text{ ve } Y \text{ arasında pozitif veya negatif bir korelasyon vardır.}$

Eğer $\rho > t_{n,1-\frac{\alpha}{2}}$ veya $\rho < t_{n,\frac{\alpha}{2}}$ ise H_0 hipotezi α anlamlılık derecesinde reddedilecektir. Burada t değerleri Spearman tablosunda verilen kritik değerlerdir[25].

Tablo 2 Sıralamalar

	I2012	I2013	I2014	I2015	AT2015	URAP2015	D2015	D2014	D2013	D2012	D2011
SABANCI ÜNİVERSİTESİ	1	2	2	1		10	14	11	14	11	9
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	2	1	1	2		1	2	2	2	2	1
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	6	4	3	3		12	14	11	14	11	9
İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	3	3	4	4		4	2	2	2	2	1
KOÇ ÜNİVERSİTESİ	8	8	5	5		11	14	11	14	11	9
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	5	5	7	6		6	14	11	14	11	9
ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ	4	7	6	7		32	14	11	14	11	9
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	7	6	9	8	4	16	8	7	9	5	7
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	10	9	8	9		36	2	2	2	2	1
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	19	15	11	10		14	14	11	14	11	9
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	9	13	12	11	7	7	1	1	1	1	2
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	16	11	10	12	6	18	28	28	31	23	22
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	13	21	21	13	13	15	11	13	16	20	15
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	11	10	14	14	9	2	2	2	2	2	1
EGE ÜNİVERSİTESİ	12	14	15	15	3	8	8	7	9	5	7
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	37	16	13	16		41	7	19	6	7	5
ABDULLAH GÜL ÜNİVERSİTESİ				17	1		11	13	16	20	15
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	15	12	16	18	18	9	2	2	2	2	1
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	25	29	19	19	47	29	42	50	41	40	36
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	17	19	22	20		48	2	2	2	2	1
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	38		45	21		34	32	56	51	44	32
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	20	17	18	22	22	22	31	29	30	30	28
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	27	32	33	23	19	19	8	7	9	5	7
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	28	28	25	24	48	33	43	48	39	41	57
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	21	18	26	25		43	14	11	14	11	9
ATILIM ÜNİVERSİTESİ	26	20	17	26		28	2	2	2	2	1
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	24	23	24	27	30	39	1	1	1	1	2
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	14	22	20	28	27	25	3	4	3	3	3
FATİH ÜNİVERSİTESİ		39	30	29		31	14	11	14	11	9
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	22	25	34	30	5	23	24	24	21	17	16
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	35	36	32	31	15	3	14	11	14	11	9
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	23	26	29	32	34	5	2	2	2	2	1
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	41	33	23	33	73	52	34	33	27	24	30
MELİKŞAH ÜNİVERSİTESİ		40	37	34			11	13	16	20	15
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	31	30	38	35	14	20	10	6	11	10	6
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	18	24	27	36		68	14	11	14	11	9
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ	30	45	47	37		75	14	11	14	11	9
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	36	31	41	38	70	49	26	17	18	21	21
İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ	34	35	28	39		80	8	7	9	5	7
OKAN ÜNİVERSİTESİ	46	41	35	40			14	11	14	11	9
GEDİZ ÜNİVERSİTESİ				41			8	7	9	5	7
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	40	42	48	42	37	44	36	34	36	29	25
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	47			43	32	17	14	11	14	11	9
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	29	27	31	44	68	46	50	54	53	46	37
FIRAT ÜNİVERSİTESİ	39	34	46	45		30	27	23	10	14	11
GAZİ OSMAN PAŞA ÜNİVERSİTESİ		47		46	56	40	30	21	25	22	26
ZİRVE ÜNİVERSİTESİ				47			43	48	39	41	57
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ			40	48	2		14	11	14	11	9
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ				48	21	37	20	15	28	32	24
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ		49	42	49	49	35	7	19	6	7	5
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	33	37	43	50	12	13	6	9	5	13	12
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ		48				21	2	2	2	2	1
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	45				20	38	9	8	7	4	4
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	42	38	49		58	65	12	16	19	16	17
IŞIK ÜNİVERSİTESİ	32	43				79	14	11	14	11	9
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	49		39		33		14	11	14	11	9
İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ		50	36				14	11	14	11	9
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	50					47	19	14	13	8	8
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ		44	50		40	24	25	32	33	35	20
KARAMANOĞLU MEHMET BEY ÜNİVERSİTESİ	43		44		17		29	10	15	12	13
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ		46				54	39	35	22	37	10
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	44				36	63	46	45	42	33	44

Spearman korelasyon katsayısı, parametrik olmayan bir korelasyon ölçüsü olup nominal ya da sıralı ölçekteki verilere uygulanabilir, karşılaştırılacak verinin sayısal olmasına gerek yoktur verinin sadece belirli bir kritere göre sıralanabilmesi yeterlidir. Verilerin normal dağılıyor olmasına gerek yoktur. -1 ile +1 arasında değerler alır. -1'e yakın değerlerde X ve Y arasında negatif korelasyon olduğu, +1'e yakın değerlerinde X ve Y arasında pozitif bir korelasyon olduğu ve 0'a yakın değerlerde X ve Y arasında monoton bir bağlantının olmadığı söylenebilir[25].

Ayrıca ρ 'nın aldığı mutlak değerlere göre ilişkinin gücü de sınıflara ayrılabilir. Eğer ρ :

- 0,00-0,19 aralığında ise ilişki “çok zayıf”
- 0,20-0,39 arasında ise “zayıf”
- 0,40-0,59 arasında ise “orta”
- 0,60-0,79 arasında ise “güçlü”
- 0,80-1.0 arasında ise “çok güçlü”dür [26,27].

BULGULAR

2011 – 2015 yılları arasındaki illere göre TÜBİTAK Destek verileri, 2012 – 2015 yılları arasındaki TÜBİTAK Girişimci Yenilikçi Üniversiteler İndeksindeki Üniversite Sıralamaları (Üniversitenin bulunduğu şehre ilgili sıra ataması yapılarak), Üniversitelerin Akademik Teşvik Sıralamaları ve URAP'ın Üniversite Sıralaması arasındaki Spearman Korelasyon değerleri Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3 Spearman Korelasyon Katsayıları

	D2015	D2014	D2013	D2012	D2011	I2015	I2014	I2013	I2012	AT2015	URAP2015
D2015	1	0,876	0,917	0,899	0,891	0,293	0,333	0,3	0,414	0,527	0,39
D2014		1	0,893	0,917	0,887	0,313	0,373	0,371	0,413	0,518	0,419
D2013			1	0,96	0,954	0,237	0,357	0,314	0,333	0,413	0,354
D2012				1	0,978	0,335	0,432	0,369	0,379	0,43	0,341
D2011					1	0,331	0,416	0,342	0,377	0,446	0,346
I2015						1	0,908	0,914	0,852	0,475	0,547
I2014							1	0,933	0,862	0,394	0,508
I2013								1	0,905	0,647	0,56
I2012									1	0,59	0,598
AT2015										1	0,753
URAP2015											1

Tablo 3'te görülebileceği üzere destek verileri arasındaki uyum 0,876 – 0,978 arasında değişim göstermekte olup bu uyum oldukça yüksektir. Destek verileri arasındaki en düşük uyum 2014 ve 2015 yılları arasında olmuştur. Bu değişimin sebebi TÜBİTAK'taki görev değişimi olabilir. Zira Nisan 2015'te eski TÜBİTAK başkanı görevinden ayrılmış ve Haziran 2015'te yeni başkan göreve başlamıştır. Bu değişiklik destek dağıtım paradigmasında etkili olmuş olabilir. 2016 yılı verilerinin bu bulguyu desteklemesi önem arz etmektedir. En yüksek uyum ise 2011 ve 2012 yılları arasında gerçekleşmiştir.

2012 ve 2015 yılları arasındaki TÜBİTAK Girişimci Yenilikçi Üniversite indeksi sıralamalarındaki uyum değeri de 0,852 – 0,933 arasında değişiklik göstermektedir. Bu uyum değerleri de oldukça yüksek olup listedeki değişimin sınırlı olduğunu göstermektedir. En düşük uyum 2012 sıralaması ile 2015 yılı sıralaması arasındadır. En yüksek uyum ise 2013 yılı ve 2014 yılı sıralamaları arasındadır. Bu monotonluğa ait bir delil sayılabilir. Bir başka deyişle, listeye sınırlı da olsa yeni üniversiteler eklenmeye devam etmektedir.

TÜBİTAK Destekleri ile TÜBİTAK Girişimci Yenilikçi Üniversite İndeksi sıralamaları arasındaki uyum 0,237 ile 0,432 arasında değerler almaktadır. Bu değerlerden D2013 ve I2015 yılları arasında spearman korelasyonu değerine göre uyum olduğu söylenememektedir. Halbuki 2013 yılında alınan desteklerin bilimsel ya da akademik ürüne dönüşmesi için 1 – 2 yıla gerek olmaktadır ve bu destekler 2014 ve 2015 yılları TGYÜİ değerlerini etkilemesi gerekmektedir. Bir başka deyişle aynı yıla ait değerler veya desteğin girişimcilik indeksinden sonraki değerleri ile olan kıyaslamalar anlamsızdır ve bu sebeple tabloda boş olarak bırakılmıştır. En yüksek çıkan değerler D2012 – I2014 ve D2011 – I2014 değerleridir ki bu yıllar için dahi uyum oldukça zayıf çıkmıştır. Bu zayıf değerler TÜBİTAK desteklerinin Girişimci ve Yenilikçiliği destekler mahiyette dağıtılmadığını gösteren bir bulgudur.

Bir başka durum destekler ile Akademik Teşviklerin arasındaki uyumun sınanmasıdır. Akademik Teşvikler ile Destekler arasındaki uyum orta derecede çıkmıştır. AT2015 – D2015 değeri 0,527 iken AT2015 – D2014 arası spearman korelasyonu değeri 0,518’dir. Bu da TÜBİTAK’tan destek alan akademisyenlerin aynı zamanda Akademik Teşvik’te de diğer akademisyenlere nazaran daha yüksek ücret aldıklarını göstermektedir. Yalnız bu Akademik Teşvikten yüksek değeri almaları yayın sayılarını artırmış olmalarındandır demek için yeterli değildir. Zira Akademik Teşvik kriterleri arasında Tübitak Projesi yapmış olmak da bulunduğundan sadece projeyi yapmaları dahi bu değeri yükseltmeye yetecektir.

Bir başka bulgu ise Destek dağıtımları ile Üniversite sıralamaları arasındaki ilişkililerdir. 2011 – 2015 yılları arasındaki Tübitak bilimsel Destekleri ile 2015 URAP Üniversite sıralaması arasındaki uyum 0,341 – 0,419 arasında değişen değerler almaktadır. Bu değerler, uyumun oldukça zayıf olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle TÜBİTAK destekleri üniversite sıralamalarına göre dağıtılmamıştır. Ama uyumun yıllara göre artış gösteriyor olması TÜBİTAK desteklerinin Üniversite sıralamalarında değişikliğe sebep olduğunu gösteren zayıf bir bulgudur.

Bir başka bağlantı ise Girişimcilik indeksi ile 2015 URAP Üniversite sıralaması arasındaki ilişkinin sınanmasıdır. Burada spearman korelasyon değerleri 0,508 – 0,598 arasında değişim göstermektedir. Bu orta derece bir uumu göstermektedir.

Yine Akademik Teşvik ile URAP 2015 Üniversite sıralaması arasında 0,753’lük yüksek sayılabilecek bir uyum bulunmaktadır.

SONUÇ

Araştırma destekleri yeni bilginin geliştirilip yayılmasında merkezi rol oynamaktadır. Araştırma destekleri ayrıca rekabetçi bir ortam oluşturarak Öğretim üyelerinin daha ileriye gitmelerine ve böylelikle çalıştıkları enstitülerin de ilerlemesine katkı sağlamaktadır.

Üniversite – Endüstri arası bağların zayıf oluşu, üniversitelerin salt bir öğretim kurumu olarak görülmeye devam ediliyor olması ve bunun devamının sağlanmasını destekleyen etik öğreti akademik girişimcilğe engel oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmaların kalitesinin yetersizliği ve endüstride talebi yeterli düzeye çıkaramama da akademik girişimcilğe engel olmaktadır. Girişimcilğe aday olan araştırma projeleri, sanayinin ihtiyacını giderme güdüsü ile motive edildikçe araştırmaların kalitesi girişim oluşturmaya yetmemektedir. Girişimcilik anlamında kaliteli araştırma, sanayiye yeni bir yön vermeli ya da yeni Pazar oluşturmali ya da yeni bir iş modeli geliştirmelidir. Kısacası kaliteli araştırmaların çığır açıcı bir yönü olmalıdır.

TÜBİTAK’ın akademik destekleri dağıtımında eşitlikten daha ziyade tanınırlığı öncelediği gözükmemektedir. Bunun yerine akademik desteklerin dağıtımındaki karar modeli kapsayıcılık, dağılımın eşitliği ve çıktıyı önceleyecek şekilde yeniden düzenlenmelidir. YÖK’ün kalite ile ilgili çalışmalarının da TÜBİTAK desteklerinin dağıtımında bir etken olarak kullanılmasında fayda bulunmaktadır. TÜBİTAK’ın destekleri dağıtım karar modeli yeniden düzenlenmelidir[20].

TÜBİTAK’ın finansal kaynak dağıtımı üniversitelerde girişimcilği ve yeniliği yeterince destekleyememektedir. TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler Endeksi hesaplanırken, ilgili üniversitede desteklenen projeler

ve tutarlar göz önüne alınmalıdır. Yeni kurulan ve / veya girişimci ve yenilikçi üniversite endeksine giremeyen üniversiteler için de her sene ilerleme endeksinin, girişimci ve yenilikçi üniversite endeksine benzer değişkenlerle hesaplanarak yayınlanması bu üniversiteler için faydalı olabilecektir[28].

İngiltere, Araştırma değerlendirme işini ilk yapan ülkelerden olmuştur (RAE, REF). Araştırma Değerlendirme Sistemi İngiltere'deki akademik üretimi büyük oranda artırmıştır. İngiltere senelik 2,6 milyar £'luk fonu üniversitelere aktarmaktadır. Bu fonun yaklaşık %70'i bu değerlendirme sonucunda ilk 20'ye giren üniversitelere dağıtılmaktadır[29].

Aynı şekilde Avusturalya'daki Araştırmada Mükemmellik Programı da akademik üretimi çok yüksek oranda artırmıştır[30].

Fransa'da, üniversiteler arası rekabeti ve farklılaşmayı artırırken, üniversiteler arası eşitsizliği azaltmayı amaçlayan bir sistem kurmayı amaçlamıştır.

Japonya'daki bilimsel araştırma politikasına odaklanma, bilimin değerine olan halkın güvenini artırmıştır[31].

ABD bilimsel araştırmaların, hem bilimsel hem de ekonomik etkisini ölçmeye yönelmiştir[16].

Türkiye Akademik ve Bilimsel Çalışmalar değerlendirme sistemini oluşturmalı ve hayata geçirmelidir. Bu sistem TÜBİTAK vb. ülke kaynağını destek olarak dağıtma ile görevlendirilmiş kurumları kontrol edecek başka bir kurum ile hayata geçirilmelidir. Ayrıca proje onay ve red işlemlerinde şeffaflığın sağlanması bir oto kontrol mekanizması olarak önem arz etmektedir.

Akademik girişimciliğin geliştirilmesi için üniversitenin araştırma fonlarına ihtiyacı bulunmaktadır. Bu fonlar sadece dış kaynaklar ile değil aynı zamanda iç kaynaklardan da faydalanılarak oluşturulabilir. Üniversite döner sermayesi personellerine performanslarından dolayı ödeme yapan bir kalem olmaktan çıkarılarak araştırma desteği için daha fazla kullanılabilir hale getirilmeli ve bu araştırma kapsamı sadece tıp ve biyolojiyi kapsamamalıdır.

Para bilime canlılık kazandırmaktadır. Kaynak yetersizliğinden araştırılamayacak konuların da araştırmalar yoluyla gün yüzüne çıkmasını sağlamaktadır.

Araştırma Üniversitelere aktarılan fon, akademik ve akademik olmayan personelini artırmak ve yüksek teknoloji ekipmanlar edinmek ve araştırma için gerekli altyapıyı oluşturmak için kullanılarak araştırma üniversitesinin yeterliliğini ciddi olarak etkilemektedir. Bir başka deyişle bu fonlar sayesinde yüksek kalitede araştırma ve çıktıları üretilmektedir.

Araştırmanın kalitesini etkileyen bir başka faktörde entelektüel kaynaklardır. Entelektüel kaynaklar araştırma akademik personeli ve bunları yönlendiren araştırma mentörleridir. Bu sebeple Üniversite de ders veren ve bilgi üreten sınıflar ayrılmalı ve bütün akademik personelin bu iki sınıfta 5 yıllık periyotlarla dönüşümlü olarak çalışması sağlanmalıdır.

Üniversite Öğrencilerinin borçluluğu ABD'de çok önemli bir gerçektir. Üniversite öğrencilerinin borç miktarı 2011 aralık ayında yaklaşık 1 trilyon \$ iken 2013 Mayıs ayı itibarı ile 1.2 Trilyon \$'a ulaşarak Mortgage Kredileri dışındaki ticari krediler arasındaki ilk sırayı almıştır[32]. 2016 haziran ayı itibarı ile 1.42 trilyon \$'a ulaşmış durumdadır[33]. Türkiye'de ise devlet üniversiteleri öğrencilerden öğretim için bir ücret almamaktadır. Bu ücretsiz okul anlayışı hem üniversiteleri değersizleştirmekte hem de üniversite mezunları işsizlik oranını artırmaktadır. Toplumda çatlak oluşturmaya namzet ABD'deki düzeyde bir borçlandırmaya sebep olmayacak şekilde Türkiye'de Üniversiteler de ücretli olmalıdır. Lakin bu ücretin üniversitelerde araştırma projeleri sayıları artırılması ve öğrencilerin bu projelerde çalıştırılması yoluyla ödenmesi sağlanmalıdır. Böylelikle hem öğrenci üniversite hayatını boş geçirmemiş olacak hem de daha iyi bir eğitim almış olacaktır. Ayrıca bu durum üniversite mezunlarını kalifiye hale getirdiğinden üniversite mezunu işsiz sayısının da azalmasını sağlayacaktır. İhtiyacı olan ve başarılı öğrenciler devlet bursuyla okutulurken diğer öğrencilerden özel üniversiteler düzeyine yakın düzeylerde ve üniversiteye giriş başarı sıralarına göre değişen ölçekte harçlar alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- [1] Kauffman Foundation. (2012b). Entrepreneurial Perspectives Working Paper. <http://entrepreneurship.fiu.edu/research> (Mayıs 2013)
- [2] Shane, S. ve S. Venkataraman. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *The Academy of Management Review*. 25.1, 217-226
- [3] Bruyat, C. ve P. Julien. (2000). Defining The Field of Research in Entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*. 16, 165-180
- [4] Mitchell, R.K., L. Busenitz, T. Lant, P.P. McDougall, E.A. Morse ve J.B. Smith. (2002). Toward a Theory of Entrepreneurial Cognition: Rethinking the People Side of Entrepreneurship Research. *Entrepreneurship Theory and Practice*. 27.2, 93-104
- [5] Baron, R.A. (2004). The Cognitive Perspective: a Valuable Tool for Answering Entrepreneurship's Basic Why Questions. *Journal of Business Venturing*. 19, 221-239
- [6] CARAYANNİS, E. G. (2013). *Encyclopedia of creativity, invention, innovation and entrepreneurship*. New York: Springer.
- [7] Rinne, R. (2009). The Changing Faces of Higher Education and Inclusion and Exclusion: Nordic Tunes. SANORD 2nd International Conference Inclusion and Exclusion in Higher Education, Rhodes University, Grahamstown, South Africa. <http://www.sanord.uwc.ac.za>. Adresinden alındı.
- [8] Sakinç, Süreyya, and Sibel Aybarç Bursalioglu. "Yükseköğretimde küresel bir değişim: Girişimci üniversite modeli." *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 2.2 (2012).
- [9] Schulte, P. (2004). The Entrepreneurial University: a Strategy for Institutional Development. *Higher Education in Europe*, 29(2), 187-191.
- [10] Robertson, I. (2008). Comment: How Universities and Graduates Can Thrive. <http://www.independent.co.uk/student/career-planning/getting-job/comment-how-universities-and-graduates-can-thrive-918572.html> adresinden alındı.
- [11] Powell, W., Owen-Smith, J., 1998. Universities and the market for intellectual property in the life sciences. *Journal of Policy Analysis and Management* 17 (2), 253–277
- [12] Slaughter, Sheila, Leslie, Larry, 1997. *Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- [13] Etzkowitz, H., Webster, A., Healey, P., 1998. *Capitalizing Knowledge: New intersections of industry and academia*. SUNY Press, Albany, NY
- [14] Bruno, Giovanni SF, and Luigi Orsenigo. "Variables influencing industrial funding of academic research in Italy: an empirical analysis." *International Journal of Technology Management* 26.2-4 (2003): 277-302.
- [15] Reale, Emanuela, and Bianca Poti. "University governance.", Springer Netherlands, 2009. 77-102.
- [16] Julia I. Lane, Jason Owen-Smith, Rebecca F. Rosen, Bruce A. Weinberg, New linked data on research investments: Scientific workforce, productivity, and public value, *Research Policy*, Volume 44, Issue 9, November 2015, Pages 1659-1671
- [17] Jayaraman, K. S. "Is India's' patent factory' squandering funds?." *Nature* 442.7099 (2006): 120-120.
- [18] Kim, Jeongeun. *The Cost of Rankings? The Influence of College Rankings on Institutional Management*. Diss. The University of Michigan, 2015.
- [19] URAP. (2016). 15 6, 2016 tarihinde <http://tr.urapcenter.org/etkilesimlerapor/> adresinden alındı.
- [20] İskender, E., İskender, H.Y., "TUBİTAK's Scientific Funds in Academic Entrepreneurship Context: Fairness, effect", *International Journal of Scientific Engineering and Applied Science (IJSEAS)* – Volume-2, Issue-6, June 2016
- [21] Engin Karadağ, Cemil Yücel DÜS 2016
- [22] TÜBİTAK. (2016). 1 6, 2016 tarihinde <https://www.tubitak.gov.tr:https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/sanayi/ulusal-destek-programlari/icerik-1513-teknoloji-transfer-ofisleri-destekleme-programi> adresinden alındı
- [23] TÜBİTAK. (2016). 4 27, 2016 tarihinde https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/ardeb_stat_2016_11.pdf adresinden alındı
- [24] URAP. (2016). 15 6, 2016 tarihinde http://tr.urapcenter.org/2015/2015_t5.php adresinden alındı.
- [25] Dodge, Yadolah. *The concise encyclopedia of statistics*. Springer Science & Business Media, 2008

- [26] statstutor. (2016). 15 6, 2016 tarihinde <http://www.statstutor.ac.uk/resources/uploaded/spearmans.pdf> adresinden alındı.
- [27] Sipahi, B, Yurtkoru,S., Çinko,M. (2008). Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi
- [28] İskender, E., İskender, H.Y., 2016. TÜBİTAK Destekleri ve Akademik Girişimcilik: Adalet ve Verim, Turansam
- [29] Owens, B., "Research assessments: Judgement day" ,15 6, 2016 tarihinde <http://www.nature.com/news/research-assessments-judgement-day-1.13950> , 16.10.2013
- [30] theconversation.com. (2016). 15 6, 2016 tarihinde, <http://theconversation.com/lets-spend-more-wisely-on-research-in-australia-29053> adresinden alındı.
- [31] Kidd, Charles V. "The implications of research funds for academic freedom." Law and Contemporary Problems 28.3 (1963): 613-624.
- [32] consumerfinance.gov (2016). 15 6, 2016 tarihinde <http://www.consumerfinance.gov/about-us/newsroom/student-debt-swells-federal-loans-now-top-a-trillion/> adresinden alındı.
- [33] collegedebt.com (2016). 17 6, 2016 tarihinde, <http://collegedebt.com/> adresinden alındı.

IJBEMP

International Journal of Business, Economics and Management Perspectives

Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi

ISSN: 2458-8997

Yıl: 1, Sayı: 3, Haziran 2016, s. 41-53

Doç. Dr. Vedat BAL

vedat.bal@cbu.edu.tr

Celal Bayar Üniversitesi

Pınar HASSÜLÜN

pinarhassulun@gmail

**ÖĞRENİLMİŞ ÇARESİZLİĞİN DUNNING KRUGER SENDROMU İLE İLİŞKİSİ: CELAL
BAYAR ÜNİVERSİTESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

ÖĞRENİLMİŞ ÇARESİZLİĞİN DUNNING KRUGER SENDROMU İLE İLİŞKİSİ: CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Öz

Öğrenilmiş çaresizlik, bireyin davranışlarıyla olumsuz bir sonucu kontrol edebileceği halde, bu sonucu kontrol etmek için gereken davranışları yapmaması ya da bu davranışları öğrenmede yetersiz kalmasıdır. Dunning Kruger Sendromu; yetkin olmayan insanların yaptıkları yanlış sonuçları anlayabilecekleri kapasiteye sahip olmadıklarıdır. Bu çalışmada Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin mezun olduktan sonra iş bulma konusunda sahip oldukları özgüven faktörlerinin Dunning Kruger Sendromu ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Yüz yüze anket yönteminin uygulandığı araştırmaya 240 öğrenci dahil edilerek sonuçlar yüzde analizi, ki-kare, korelasyon ve regresyon analizi ile ölçülmüştür. Dunning Kruger Sendromunun üniversitede alınan eğitim ve akademik başarı notları arasındaki ilişki incelenmiştir. “Öğrencilerin kendilerini yeterli hissediyorum.” İfadelerine katılmadıkları belirlenmiş ise de; “Mesleğimde iyi olacağım” ifadesine katılımları yüksek bulunarak Dunning Kruger sendromu ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Öğrenilmiş çaresizlik, Dunning Kruger sendromu, Cahillik sendromu

LEARNED HELPLESSNESS IN A RELATIONSHIP WITH DUNNING KRUGER SYNDROME: CELAL BAYAR UNIVERSITY SENIOR STUDENTS ON AN APPLICATION

42

ABSTRACT

A negative result with learned helplessness, individual behavior, you can control this behavior does not need to check the result or is inadequate in learning those behaviors. Dunning Kruger Syndrome; non-qualified people do wrong is they don't have the capacity to understand the results. In this study, Celal Bayar University Faculty of Economics and Administrative Sciences and school of applied sciences senior students after graduation, they have confidence factors about finding Dunning Kruger Syndrome is intended to identify with. Face to face survey method has been applied to the study were included in results analysis of percent, 240 student Chi-square, correlation and regression analysis. Dunning Kruger received training at the University and academic success of the syndrome notes examined the relationship between. "Students feel themselves enough." Expressions did not engage is designated; "I'm going to be good at my job," the high participation of the Dunning Kruger syndrome has been found to be associated with.

Keywords: Learned Helplessness, Dunning Kruger syndrome, Ignorance Syndrome

1-GİRİŞ

Günümüzde artan belirsizlikler ve yaşanan hızlı değişimler, insanların hayatları üzerinde kontrolden yoksun oldukları izlemine yaşatmaktadır. İnsanların yaptıkları davranışları ile olayları kontrol edemeyeceği, çevresi üzerinde etkin olamayacağını düşünmesi, onlara amaçlarını sağlayabilmek için gereken davranışlarını sergilemelerini engellemekte, "öğrenilmiş çaresizlik" adı verilen sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Öğrenilmiş çaresizlik, insanların sadece olaylar karşısında değil aynı zamanda durumlar karşısında edilgen bir tavır sergilememelerine ve kendilerine ilişkin inançların da zayıflamaya neden olmaktadır (Tayfur, 2011: 1). Dunning Kruger sendromu ise; vasıfsız insanlar vardıkları yanlış sonuçları anlamayarak kendilerini vasıflı birer kişi olarak göstermeleridir (Dunning ve Kruger; 1999: 1121). Bu çalışmada Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinde gözlenen öğrenilmiş çaresizliğin Dunning-Kruger sendromu ile ilişkisi incelenmektedir.

2-KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÇARESİZLİK

2.1.1. TANIMI

Çaresizlik; kişinin çevresinde yaşanan olayları kontrol edemediğinde oluşan negatif bir durumdur. Çaresizlik, kontrol edilemeyen olay ve olgulara karşı, bireyde oluşan davranışlardan biridir. Çaresizliğin oluşması da bireylerin davranışlarının elde ettiği sonuçlarının birbiri ile bağlantılı olup olmadığını fark etmesi ve bunların sonucunda, davranışsal bozukluklar sergilemesidir. Öğrenilmiş çaresizlik sergileyen birey, davranışsal, bilişsel ve duygusal boyutlarda olumsuz bir biçimde etkilenir. Davranışsal boyutta umutsuzluk, pasiflik, kaytarma gibi davranışlar sergilerken, bilişsel boyutta problemlerini çözememe, engellenme gibi davranışlar yer alırken duygusal boyutta da, depresiflik gözlenebilir (İnce, 2012: 10-11).

2.2. ÖĞRENİLMİŞ ÇARESİZLİK

Öğrenilmiş çaresizlik kavramının ilk çıkış noktası olarak Pennsylvania Üniversitesinde elektrik şoklarına maruz bırakılan köpeklerle yapılan öğrenme araştırmalarına dayanmaktadır (Kılıç ve Oral, 2006: 76). Öğrenilmiş çaresizlik 1960'lı yılların sonlarında Seligman ve arkadaşlarının hayvanlar üzerinde yaptıkları çalışmalar sonucunda ortaya konmuş, 1970'li yıllarda insanlara yapılan deneyler sonucunda tüm canlılara yapılabilir bir olgu haline gelmiştir (akt. Tayfur, 2011: 8). Hovardaoğlu (1986: 3) öğrenilmiş çaresizliği; "bir organizmanın, davranışlarıyla olumsuz bir sonucu kontrol edebileceği halde bu sonucu kontrol etmek için gereken davranışları yapmaması ya da bu davranışları öğrenmede yetersiz kalması" şeklinde tanımlamıştır. Çaresizlik bir anlamda pes etme, vazgeçme şeklidir (Seligman, 2007: 18). Bu vazgeçiş, umutsuzluk ve özgüven eksikliğinin ardında insanların kendi içinde bulundukları durumları değiştirebileceklerine karşı inançlarının olmamasıdır (Tayfur, 2011: 8). Seligman ve Maier (1967) çalışmalarında öğrenilmiş çaresizlik kavramının köpeklerle verilen şoklar karşısında köpeklerin neden şoktan kaçmalarında başarısız olduğunu açıklamaktadır. Bu sonucu öğrenilmiş çaresizlik olarak adlandırılan Seligman köpeklerin aldıkları elektrik şokundan kaçamayan veya bunu engelleyemeyen köpeklerin kaçma veya kaçınma olasılığının mümkün olduğu durumlarda hareketsiz biçimde kalmalarıdır. Seligman ve Maier (1967) yapmış oldukları deneylerinde kaçma, çaresizlik ve kontrol grubu olarak üç grup köpek kullanarak bunlara iki farklı deneysel işlem uygulamıştır. Deneyin ilk basamağında kaçma ve çaresizlik grubunda bulunan köpeklerle elektrik şoku verilmiştir. Tasarlanmış olan deney ortamında kaçma grubunda bulunan köpekler burunlarıyla düğmeye basma sonucunda şokun gelmesini engellemişler iken, çaresizlik grubunda bulunan köpekler elektrik şokundan hiçbir şekilde kurtulamamışlardır. Yapılan tekrarlar sonucunda kaçma grubunda bulunan köpekler düğmeye basarak elektrik şokundan kaçmaları arasındaki ilişkiyi keşfetmişler, burunlarıyla düğmeye basma sonucunda şoku durdurmayı öğrenmişlerdir. Kontrol grubunda bulunan köpekler deneyin ilk aşamasında yer almadıkları için şoka maruz kalmamışlardır (Seligman ve Maier, 1967). Deneyin ikinci aşamasında köpeklerle kaçma-kaçınma eğitimi verilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple kaçma grubu, çaresizlik grubu ve kontrol grubundan oluşan köpekler iki bölmeden oluşan deney kutusuna konulmuş ve köpeklerle elektrik şokunun verileceğini belli eden bir ışık verilmiştir. Köpeklerin ışık-şok ilişkisini kurup, ışığın yandığı andan itibaren bir dakika içinde, ikinci bölmeye geçerek şoktan kurtulmalarının öğrenilmesi amaçlanmış olup köpeklerin şoktan kaçma durumunda aynı derecede başarıya sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Deneyin ilk aşamasında düğmeye basarak şoka maruz kalmaktan kurtulabilen kaçma grubunda bulunan köpekler ile hiç şoka maruz kalmamış kontrol grubunda bulunan köpekler, şoka maruz kalmamak için ikinci bölmeye geçmeleri gerektiğini kısa sürede öğrenmişlerdir. İlk aşamada şoktan kaçamayan çaresizlik grubunda bulunan köpekler, deneyin ikinci aşamasında başarısızlığa uğramışlardır. Köpekler doğru hareketi yaptıklarında şoktan kurtulmaları mümkün iken hiçbir tepki vermeden şokun geçmesini bekleyerek pasif davranışlarda bulunmuşlardır (Seligman, 1967). Tüm canlıların kendilerine zarar verebilecek olan acıdan kaçınma güdüsünde bazı köpeklerin elektrik şokundan kaçmadan farklı davranış sergilemeleri oldukça şaşırtıcı bulunmuştur. Seligman ve Maier (1967) çaresizlik grubunda bulunan köpeklerin bu pasif tavırlarının onların deneyin ilk aşamasına katıldıklarıandaki sergiledikleri davranışlarıyla bu davranışlarının sonuçları arasında herhangi bir bağlantının olmadığını öğrenmeleri ile açıklamıştır. Seligman ve Maier (1967) köpeklerle yapmış oldukları deneylere benzer deneyleri fareler, tavuklar, kediler ve tavuklar üzerinde de yaparak benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Örneğin; farelere yapmış oldukları deneylerde kaçma eyleminin mümkün olmadığı silindirin içinde fareleri yüzmek zorunda bırakmışlar ve ilk olarak yüzmeye çalışan fareler, daha sonra yüzmeye eyleminden vazgeçerek, sadece suyun üzerinde kalacakları davranışlar sergilemişlerdir. Araştırmacıların farelerde gözlemlenmiş olduğu bu tutumlara *davranışsal umutsuzluk* (Portolt ve ark., 1977) ifadesini

kullanmış, farelerin kaçmak için sergiledikleri davranışları bırakarak inançlarını kaybetmeleri davranışsal umutsuzluk etkeninin oluşmasına ana neden olduğunu belirtmiştir. Öğrenilmiş çaresizliği anlamak için yapılan bütün deneylerin sonuçlarında davranışçı psikologlar farklı yorumlarda bulunmuş ve hayvanlar üzerinde yapılan bu deneylerin öğrenilmiş çaresizlik etmeninin insanlar üzerinde de etkili olup olmadığı konusunda tartışılmasını sağlamıştır (Tayfur, 2011: 12).

2.2.1. İNSANLAR ÜZERİNDE YAPILAN DENEYLER

İnsanlar üzerinde yapmış oldukları öğrenilmiş çaresizlik deneyleri, hayvanlar için yapılan deneylerle benzerlikler taşımaktadır. İnsanların sergiledikleri davranışlarla istemedikleri bir durumu engelleyememişlerdir. Daha sonra insanların bulundukları durumdan kurtulabilmeleri için bir davranış sergileyip sergilemeyecekleri konusunda karar vermeleri istenmiş, verecekleri kararlar kişilerin çaresizliği öğrenip öğrenemediklerini tespit etmiştir. Fosco ve Geer (1971), Seligman ve Maier'in (1967) köpekler üzerinde yapmış oldukları deneylerin öğrenilmiş çaresizlik kuramının insanlar üzerinde de geçerli olup olmadığını görmek için test etmeye başlamışlardır. Katılımcıları dört ayrı gruba ayırarak; birinci grupta bulunan katılımcılara çözebilecekleri problemleri verirken, diğer gruplarda bulunan katılımcılara hem çözebilecekleri hem de çözemeyecekleri problemler verilmiştir. Deney süresinde ikinci grupta bulunanlara üç, üçüncü grupta bulunanlara altı, dördüncü grupta bulunanlara ise dokuz tane çözülmeyen problem verilmiştir. Katılımcılara her yanlış cevapları için şok verilmiş, bu şok cezasının katılımcılar üzerinde sebep olup olmayacağı gözlemlenmiştir. Deneyin sonunda çözülmeyen problemlerle daha çok uğraşan dördüncü gruptakiler, çözülebilen problemlerde sonuç bulmada diğer gruplara göre daha başarısız oldukları gözlemlenmiştir. Bu deneyde kişilerin çözülmeyen sorular ile uğraşmasının performans düşüklüğüne yol açacağı belirlenmiştir. Yapılan bu deneyde, insanların sergilemiş oldukları çabalarının şoku önlemede yeterli olmadığının görülmesi mi yoksa problemi çözememenin vermiş olduğu sıkıntının mı performansı etkilediği açıkça belli değildir. Bu deneyde yaşanan başarısızlık insanların kontrol edemediği olaylar içindeki çaresizlikle değil de kişilerin problemleri çözebileceklerine inanmış olmalarına rağmen çözememeleriyle yaşadıkları hayal kırıklığı ile de açıklanabilir. İnsanların yapısının hayvanların yapısından daha karmaşık olması yapılan bu çalışmaya da bir sürü eleştiriler getirmiştir. Bu eleştirileri bertaraf etmek isteyen araştırmacılar farklı deneyler hazırlamış ve elde ettikleri neticeler doğrultusunda Seligman ve arkadaşlarının öğrenilmiş çaresizlik için yapılan modellerin değiştirmelerini sağlamışlardır (Abramson ve ark., 1978).

2.3. ÖĞRENİLMİŞ ÇARESİZLİK ETKİLERİ

Öğrenilmiş çaresizlik yapılan davranış ile oluşan sonuç arasında bağlantı olmadığının öngörülmesi ile oluşmaktadır. Öğrenilmiş çaresizliği oluşturan kaynakları dış etkenler ve bireyin kendisinden kaynaklanan etkenler şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Yapılmış olan deneylerin sonuçlarına göre kadınların erkeklere göre öğrenilmiş çaresizliğe daha duyarlı oldukları belirlenmiştir (Gül ve Oktay, 2009: 424). Yapılan araştırmalarda erkeklerin depresyon konusunda kadınlara göre daha dayanıklı olduklarına şeklinde çıkarılan sonuçlar ile paralellik gösteren bu durum, bayan öğrencilerin erkek öğrencilerine göre iş hayatında oluşabilecek olumsuzluklara karşı daha dayanaksız olabileceklerine işaret etmektedir. Öğrenilmiş çaresizliğin gençler üzerine yapılan bir çalışmanın bulgularına göre, olumsuz durumla karşılaşan bayanların, erkeklere göre çok fazla çaresizlik belirtileri gösterdikleri ve yaşanan olumsuz durumlara yönelik genel, içsel ve kalıcı nedensel açıklamalarda bulunulmuştur. Kadınların cinsiyetlerinin ve cinsiyet rollerinin bu durumu oluşturulduğu ifade edilmiştir (Kümbül, 2002: 134-135). Öğrenilmiş çaresizliğin etkilerinden biri de özgüven eksikliğidir. Gençlerde meydana gelen özgüven faktörü çocuklukta ana-baba tutumları, öğretmen tutumları, geniş çevre üzerinde yoğunlaşmaktadır. Eğer anne-baba çocuklarının meydana getirdiği fikirleri desteklemez, başarı gösterdiği konuları görmezden gelir, yaptıkları her işte çocuklarını eleştirirlerse çocuklar kendi gücünün farkına varamayacak ve yetişkin birer genç olduklarında seçim konusunda zorluk çekerek başkalarının kendisi için karar vermesine açık hale gelerek öğrenilmiş çaresizlik davranışı sergileyeceklerdir (Erdoğan, 2006: 98-99).

2.4.DUNNING-KRUGER SENDROMU

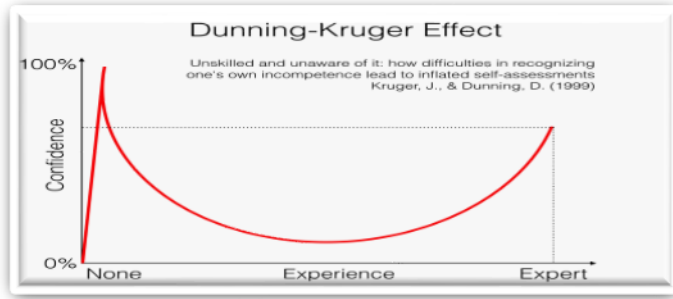
Dunning-Kruger etkisi 1999 yılında Cornell Üniversitesi'nde psikolog alanında çalışan Justin Kruger ve David Dunning tarafından, kendilerini yeterli ve yetersiz olarak gören kişilerin olaylara bakış açılarını, olayları yorumlamalarını ve bunları nasıl algıladıklarını inceleyen bu çalışma, 2000 yıllarında kendilerine psikoloji alanında Nobel ödülü kazandırmıştır (yetenekyönetimi). "Dunning ve Kruger, metin çözme, araç kullanma, tenis oynama

gibi konularda yaptıkları araştırmalarını Cornell Üniversitesi'ndeki öğrenciler arasında bir test yaparak sürdürmüş. Öğrencilere normal bir test sınavı yapmışlar ve her öğrenciye sorulan klasik soruyu sormuşlar: 'Sınav nasıl geçti?' (Naish, 2014: 6)." Alınan cevaplar ise çok şaşırtıcı olmuş. Soruların %10'una dahi cevap veremeyen öğrencilerin kendilerine güvenleri çok iyi iken, testin %60'ına doğru cevap verdiklerini düşünmüşler *hatta iyi günlerinde olmaları* halinde %70 başarıya ulaşabileceklerini söylemişlerdir. Testin %90'ına doğru cevap veren öğrencilerin ise; soruların %70'ine doğru cevap verdiklerini düşünmüşlerdir (Kavak, 2013).

Yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular şöyledir:

- Nitelsiz insanlar, ne ölçüde nitelsiz olduklarını fark edemezler.
- Nitelsiz insanlar, niteliklerini abartma eğilimindedirler.
- Nitelsiz insanlar, gerçekten nitelikli insanların niteliklerini görüp anlamaktan acizdirler.
- Eğer nitelikleri, belli bir eğitimle arttırılırsa, aynı nitelsiz insanlar, nitelsizliklerinin farkına varmaya başlarlar (Naish, 2014: 6).

Şekil 1: Dunning-Kruger Etkisi

(Kruger ve Dunning, 1999)

Şekil 1.'de alandaki bilgi ve deneyimi hiç bulunmayan kişilerin güven seviyeleri %100'e yakın olduğu görülürken, bilgi ve deneyim seviyesi artan kişilerin kendilerine güven seviyelerinin giderek azaldığı görülmektedir. Bilgi seviyesi uzmanlık düzeyine ulaştığı noktada güven seviyesi de yükselir ancak %100 olamaz.

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, araştırmada kullanılacak veri toplama araçları, kullanılacak istatistiksel yöntemler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma, betimsel nitelikte ilişkisel tarama modeline dayanan bir yordama çalışmasıdır. Betimsel araştırmalar olanı olduğu biçimde saptamaya yöneliktir. Eğitim alanındaki araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan tarama çalışmalarıdır. Araştırmacılar değişkenler arası ilişkileri araştırarak olguyu daha iyi anlayabilmektedir. İlişkileri ve bağlantıları inceleyen araştırma, çoğunlukla ilişkisel araştırma olarak adlandırılır.

3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, Manisa ili Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ile Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır (800 Öğrenci). Araştırma kapsamında 400 anket formu öğrencilere ulaştırılmış ancak 240 anketin geri dönüşü gerçekleşmiştir.

3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada veri toplama amacıyla İbrahim İnce'nin (İnce, 2012) "İş Yaşamında Kadın ve Erkek Çalışanların Öğrenilmiş Çaresizlik Açısından Karşılaştırılması; Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Örneği" çalışmasında kullanılan anketten esinlenilmiş ve "Öğrenci Memnuniyet Anketi" kullanılmıştır.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmayla ilgili veri toplama araçları uygulandıktan sonra, her bir veri araştırmacı tarafından kontrol edilerek bilgisayar ortamına aktarılmış ve elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS paket programının 18.0 versiyonu kullanılmıştır. Analizlerin yorumlanması yüzde frekans analizi, korelasyon analizi, regresyon analizi ve ki-kare analiz kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 1: Demografik Bilgiler

Cinsiyet	N	%	İkinci yabancı dil	N	%
Erkek	93	38,8	Evet	0	0
Kadın	147	61,3	Hayır	240	100
Üniversiteye Giriş Puanı	N	%	Genel Ortalama	N	%
200-300 arası	74	30,8	2 ve altı	7	2,9
300-400 arası	166	69,2	2-3 arası	181	75,4
			3 ve üzeri	52	21,7
Ailenin Gelir Durumu	N	%	Aile Reisinin Mesleği	N	%
500-1000 TL arası	18	7,5	Kendi işi	66	27,5
1000-1500 TL arası	50	20,8	Kamu sektörü	26	10,8
1500-2000 TL arası	65	27,1	Özel Sektör	44	18,3
2000-2500 TL arası	36	15	Emekli	104	43,3
2500 TL ve üzeri	71	29,6			

Araştırmaya dahil edilen katılımcıların demografik bilgileri **Tablo 1.**'de verilmiştir. Ankete 93 (%38,8) erkek, 147 (%61,3) kadın olmak üzere toplam 240 kişi katılmıştır. Katılımcıların yarısından fazlasının (%69,2) üniversiteye giriş puanı 300-400 arasında, %30,8'i ise 200-300 puan arasında üniversitede öğrenim görmeye başladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin genel ortalamaları bakımından ise daha çok 2-3 arasında (%75,4) oldukları görülmüştür. Katılımcıların tamamının (%100) ikinci bir yabancı dil öğrenimi almadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin aileleri ile ilgili bilgilerde %44,6'nın gelir durumu 2000 TL ve üzeri, %47,9'unun gelir durumunun 1000-2000 TL olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların aile reisinin mesleğinin yarıya yakını (%43,3) emekli, %27,5'nin kendi işini yaptığı belirlenmiştir.

Tablo 2: Eğitime İlişkin Görüşler

Tabloda gösterilen rakamlardan 1:Tamamen Katılıyorum, 2:Katılıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılmıyorum, 5:Tamamen Katılmıyorum olarak belirlenmiştir.

Önermeler	1	2	3	4	5	Ortalama	Standart Sapma
Üniversitemde yeterli sayıda konferans ve seminerler yapılıyor.	15,8	25,8	35,4	15,4	7,5	2,72	1,13
Staj eğitimi almanın iş bulmada kolaylık sağlayacağına inanıyorum.	30	25	20,8	13,8	10,4	2,49	1,32
Üniversitede aldığım İngilizce eğitiminin yeterli olduğunu düşünüyorum.	14,2	6,3	16,3	12,9	50,4	3,79	1,46
Seminer ve konferansların faydalı olduğuna inanıyorum.	12,1	27,5	37,9	15	7,5	2,78	1,07
Üniversitemde almış olduğum girişimcilik dersinin kendi işimi kurmamda yeterli olacağını düşünüyorum.	14,6	19,2	35,8	18,3	12,1	2,94	1,20
Temel bilgisayar bilgilerimin (windows office) yeterli olduğunu düşünüyorum.	15,4	20,4	30	20	14,2	2,97	1,26
Üniversitede aldığım bilişim teknolojileri dersinin yeterli olduğunu düşünüyorum.	9,2	15,8	30,4	24,6	20	3,30	1,21

Üniversitede dışında ekstrasdan İngilizce kursuna gitmenin faydalı olduğunu inanıyorum.	41,3	21,3	13,3	10,4	13,8	2,34	1,44
Okulda almış olduğum eğitimin iş bulmam için yeterli olduğunu düşünüyorum.	9,6	24,2	35	18,3	12,9	3	1,15
Alanımla alakalı mesleki bilgisayar programlarını yeterli derece biliyorum.	11,7	20,4	32,5	22,9	12,5	3,04	1,18

Tablo 2.'de üniversite son sınıf öğrencilerinin eğitime ilişkin görüşlerine yönelik yapılan önermelere öğrencilerin hangi oranda katıldıkları görülmektedir. "Üniversitemde yeterli sayıda konferans ve seminerler yapılıyor." önermesine %41,6 oranında katıldıkları görülmektedir. Öğrenciler seminer ve konferansların kendi alanlarında uzmanlık derecelerini arttıracaklarını ve kendilerine değer katmada yardımcı olabileceklerini düşündükleri gibi kendileri gibi aynı alanda okuyan binlerce kişinin önüne geçmek için iyi bir fırsat niteliği olduğu düşüncesindedir. Katılımcıların yarısının (%55) "Staj eğitimi almanın iş bulmada kolaylık sağlayacağına inanıyorum." düşüncesindedir. Öğrenciler çalışma yaşamı ile ilgili pratik yaparak iş hayatı için kişisel bilgi ve yeteneklerini geliştirerek mezun oldukları zaman kendilerini yetersiz hissetmemektedirler. Katılımcıların büyük bir kısmı (%63,3) "Üniversitede aldığım İngilizce eğitiminin yeterli olduğunu düşünmüyorum." görüşündedir. Yazar Güven Sak'ında (radikal) dediği gibi "öğretim hayatımız boyunca alınan yaklaşık 1000 saati bulan İngilizce dersinin yeterli olmadığını bununla yüksek öğretim İngilizce eğitiminin yenilenmesini ya da yüksek öğretim İngilizce eğitiminin gözden geçirilmesi gerektiği", öğretmenlerin İngilizcenin sadece gramer öğretmekten ibaret olmadığı kanısı ortaya çıkmıştır. "Seminer ve konferansların faydalı olduğuna inanıyorum." önermesine %39,6 oranında katıldıkları görülmektedir. Yukarıda seminer ve konferansların sayıları ile ilgili verilen önermeye göre; seminerlerin faydalı oldukları kanısına varılmıştır. "Üniversitede almış olduğum girişimcilik dersinin kendi işimi kurmamda yeterli olacağını düşünüyorum." önermesine %35,8 oranında kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. "Temel bilgisayar bilgilerimin (windows office) yeterli olduğunu düşünüyorum." önerisine %35,8 oranında katıldıkları belirlenmiştir. Gelişen teknolojiler ve globalleşen dünyada her şeyin bilgisayar ortamında yapıldığı bu zamanda verilen eğitim kalitesinin biraz daha artırılarak daha yüksek katılımlara ulaşması kanısına varılmıştır. "Üniversitede aldığım bilişim teknolojileri dersinin yeterli olduğunu düşünüyorum." önerisine %44,6 oranında katılmadıkları görülmektedir. Üniversitede verilen bilişim teknolojilerin yetersizliği iş hayatında bir eksik olarak ortaya çıkacağı kanısına varılmıştır. Katılımcıların büyük bir kısmı (%62,6) üniversite dışında ekstrasdan İngilizce kursuna gitmenin faydalı olduğu düşüncesindedirler. Üniversitede verilen İngilizce eğitiminin yetersizliği öğrencilerin İngilizcecelerini geliştirebilmeleri için tekrar kursa gitmelerini bunun hem zaman açısından bir kayıp hem de artı bir masraf olarak görüldüğü kanısı ortaya çıkmıştır. Katılımcılar "Okulda almış olduğum eğitimin iş bulmam için yeterli olduğunu düşünüyorum." önermesine %35 oranında kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. "Alanımla alakalı mesleki bilgisayar programlarını yeterli derecede biliyorum." önermesine %32,5 oranında kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3: Geleceğe İlişkin Görüşler

Tabloda gösterilen rakamlardan 1:Tamamen Katılıyorum, 2:Katılıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılmıyorum, 5:Tamamen Katılmıyorum olarak belirlenmiştir.

Önermeler	1	2	3	4	5	Ortalama	Standart Sapma
Mesleğimde iyi olacağımı düşünüyorum.	34,6	30,4	20,4	8,3	6,3	2,21	1,18
İleride işimde çok başarılı olacağıma inanıyorum.	35,4	25,8	21,7	9,2	7,9	2,28	1,25
Kendimi alanımla ilgili yeterli hissediyorum.	14,2	22,9	31,7	23,8	7,5	2,87	1,15
Okulu bitirince iş bulacağıma inanıyorum.	16,3	25,4	31,3	15,8	11,3	2,80	1,21

Tablo 3.'de üniversite son sınıf öğrencilerinin geleceğe ilişkin görüşlerine yönelik yapılan önermelere öğrencilerin hangi oranda katıldıkları görülmektedir. "Mesleğimde iyi olacağımı düşünüyorum." önermesine %65 oranında katıldıkları görülmektedir. "İleride işimde çok başarılı olacağıma inanıyorum." önermesine %62,2 oranında katıldıkları belirlenmiştir. **Tablo 2.**'de verilen eğitime ilişkin görüşlerin düşük yüzdelere olup, geleceğe ilişkin bu iki önermenin katılımının yüksek olması katılımcıların paralellik gösterdiğini belirtmiştir. Alınan eğitimlerin yetersiz olacağını belirtmiş olsalar da katılımcıların çoğunun ileride başarısız olacaklarını nitelemek istemedikleri kanısı ortaya çıkmıştır. "Kendimi alanımla ilgili yeterli hissediyorum." önermesine %37,1 oranında katılım

olduğu belirlenmiştir. "Okulu bitirince iş bulacağıma inanıyorum." önermesine %47,1 oranında katıldıkları gözlemlenmiştir. Bu iki önermeye düşük oranda katılmış oldukları belirlenmiş olsa da bu iki oranın azlığının alınan eğitimin azlığı, okulda verilen İngilizce eğitiminin yetersizliği, bilişim teknolojileri vb. durumların yetersizliğinden ortaya çıktığı kanısına varılmıştır.

Tablo 4: İşe İlişkin Görüşler

Tabloda gösterilen rakamlardan 1:Tamamen Katılıyorum, 2:Katılıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılmıyorum, 5:Tamamen Katılmıyorum olarak belirlenmiştir.

Önermeler	1	2	3	4	5	Ortalama	Standart Sapma
İş başvurularında cinsiyet faktörüne önem verildiğini düşünüyorum.	25	25	24,6	17,1	8,3	2,58	1,26
Mezun olduktan sonra özel sektörde çalışmak istiyorum.	21,7	16,7	32,1	17,1	12,5	2,82	1,29
Özel sektörde iş bulmanın zor olduğuna inanıyorum.	22,1	24,2	29,2	15,4	9,2	2,65	1,23
Mezun olduktan sonra kamu sektöründe çalışmak istiyorum.	29,2	19,6	27,5	11,7	12,1	2,57	1,33
KPSS ile kamuya girmenin zor olduğunu düşünüyorum.	37,1	23,8	18,3	11,7	9,2	2,32	1,32
Özel sektörde iş bulmak zor olduğu için KPSS kursuna gitmek zorundayım.	20,4	17,9	31,7	18,8	11,3	2,82	1,26

Tablo 4.'de üniversite son sınıf öğrencilerinin işe ilişkin görüşlerine yönelik yapılan önermelere öğrencilerin hangi oranda katıldıkları görülmektedir. "İş başvurularında cinsiyet faktörüne önem verildiğini düşünüyorum." önerisine %50 oranında katıldıkları belirlenmiştir. İş mülakatlarında firmaların kadın adaylara daha farklı sorular sorarak evlendikten sonra çocuk sahibi olup işten ayrılacağı/ara vereceği veya çocukları için daha fazla izin kullanacağı düşüncesine sahip olması nedeniyle iş başvurularında cinsiyet faktörüne önem verildiği kanısı ortaya çıkmış. Ortaya çıkan bu kanıların cam tavan gibi sendromların oluşmasına süreç hazırladığı düşüncesine varılmıştır. "Mezun olduktan sonra özel sektörde çalışmak istiyorum." önermesine %38,4 oranında katıldıkları belirlenmiştir. "Özel sektörde iş bulmanın zor olduğuna inanıyorum." %46,3 oranında katıldıkları görülmektedir. "Mezun olduktan sonra kamu sektöründe çalışmak istiyorum." %48,8 oranında katılmışlardır. Katılımcılar %60,9 oranında "KPSS ile kamuya girmenin zor olduğunu düşünüyorum." görüşündedir. Her yıl yapılan sınavların zorluğunun artması, atanmak için istenen puanın fazlalığı, açılan kadroların azlığı vb. sebepler öğrencilerin böyle düşünmesine neden olmaktadır. "Özel sektörde iş bulmak zor olduğu için KPSS kursuna gitmek zorundayım." %38,3 oranında katılım göstermişlerdir. Özel sektörde iş bulmanın zor olduğunu düşünen katılımcıların büyük bir kısmının KPSS kursuna gitmek zorunda oldukları kanısına varılmıştır.

Tablo 5: Aile reisinin mesleği açısından önermelere katılımlar

Tabloda gösterilen rakamlardan 1:Tamamen Katılıyorum, 2:Katılıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılmıyorum, 5:Tamamen Katılmıyorum olarak belirlenmiştir.

Üniversitede alınan girişimcilik dersinin kendi işini kurmada aile reisinin meslek faktörü oluşturmaktadır.						
Aile reisinin mesleği	1	2	3	4	5	Ki-Kare (χ^2) 0,740 p<0,05
Kendi işi	13	13	18	13	9	66

Kamu sektörü	5	4	10	5	2	26
Özel Sektör	8	8	14	9	5	44
Emekli	9	21	44	17	13	104

Tablo 5.'de üniversite son sınıf öğrencilerinin aile reisinin mesleği ile önermelere katılım düzeyleri arasındaki bağlantı irdelenmiştir. **Tablo 2.**'de “Üniversitede almış olduğum girişimcilik dersinin kendi işimi kurmamda yeterli olacağını düşünüyorum.” önermesine %35,8 oranında kararsız oldukları belirlenmiş olsa da kendi işine sahip olan aile reislerinin girişimcilik dersi alan çocukları için olumlu bir örnek olduğu belirlenerek önerme istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 6: Öğrenci Memnuniyeti İle İlgili İfadelere İlişkin Ortalamalar

	İfadeler	n	Ortalama	Standart Sapma	Genel Ortalama
Öğretim Elemanları	Öğretim elemanları kendi alanlarında yeterli bilgiye sahiptir/alanına hakimdir.	240	1,20	,40	Ort=1,29 Std S. =0. 44
	Öğretim elemanları derslerine iyi hazırlanmaktadır.	240	1,24	,43	
	Öğretim elemanları sınıfta görüş ve düşüncelerimizi söylememiz için bize olanak tanımaktadır.	240	1,23	,42	
	Öğretim elemanları konularındaki yenilikleri takip etmektedir.	240	1,29	,45	
	Öğretim elemanları derslerine zamanında gelmektedir.	240	1,30	,46	
	Öğretim elemanları ders saatlerini etkin olarak kullanmaktadırlar.	240	1,30	,46	
	Öğretim elemanları derslerde ders içi durumlarımız hakkında bilgi vermektedir.	240	1,38	,48	
	Öğretim elemanları yararlanabileceğimiz ders kitapları hakkında bizi bilgilendirmektedir.	240	1,24	,42	
	Öğretim elemanlarının bizimle iletişimi iyidir.	240	1,30	,46	
	Öğretim elemanları bize karşı adildir/tarafsızdır.	240	1,34	,47	
Danışmanlık ve İletişim	Ders kayıtlarım sırasında danışmanım gerekli yardımı yapmaktadır.	240	1,37	,48	Ort=1,53 Std S. = .48
	Danışmanım, paylaştığım sorunlarım çözüm bulmak için gereken çabayı göstermektedir.	240	1,42	,49	
	Danışmanım bana yeterli zaman ayırmaktadır.	240	1,51	,50	
	Danışmanım bana bölümümün iş olanakları hakkında bilgi vermektedir.	240	1,65	,47	
	Danışmanım okula ilk geldiğimde okulumuz hakkında beni bilgilendirmiştir.	240	1,73	,44	
	Öğretim elemanlarına ders dışındaki saatlerde rahatça ulaşabiliriz.	240	1,52	,50	
Ölçme ve Değerlendirme	Sınav soruları başarıımızı ölçecek nitelikte hazırlanmaktadır.	240	1,48	,50	Ort =1,45 Std S.= .49
	Sınav sonuçları ile ilgili itirazlarımıza cevap alabiliriz.	240	1,44	,49	
	Sınavlar güvenli bir şekilde yapılmakta olup kopya olaylarına imkan verilmemektedir.	240	1,34	,47	
	Her sınavdan sonra sınav soruları ile ilgili değerlendirilmeler yapılmaktadır.	240	1,53	,49	
	Derslerde verilen ödevler gelişmemize katkı sağlayacak niteliktedir.	240	1,46	,49	
Tek-noloji ve	Derslerde daha iyi eğitim için gerekli olan teknolojiler olanaklardan yararlanılmaktadır.	240	1,30	,46	Ort= 1,32 Std S.= .47
	Derslik teknolojik ekip bakımından yeterlidir.	240	1,35	,48	

	Ders programlarımız günümüz şartlarına uygun bir şekilde güncellenmektedir.	240	1,32	,46	
Sosyal Aktiviteler	Okulumuz öğrenci topluluklarının/temsilciliğinin faaliyetlerine yeterince destek sağlamaktadır.	240	1,45	,49	Ort. =1,51 Std S.= ,46
	Aldığımız teorik derslerle ilgili teknik geziler yapılmaktadır.	240	1,77	,41	
	Okulumuzda film gösterimi, tiyatro çalışması gibi isteklerimize izin verilmektedir.	240	1,56	,49	
	Okulumuz iş dünyasını tanımamız için sektörden konuşmacılar getirilmektedir.	240	1,27	,44	
Eğitim ve Öğretim	Ders içerikleri bizi çalışma hayatına hazırlamak için yeterlidir.	240	1,62	,48	Ort =1,64 Std S.= ,46
	Okulumuzda okuduğumuz dersler uygulama açısından yeterlidir.	240	1,64	,48	
	Aldığımız yabancı dil eğitimi yeterlidir.	240	1,80	,40	
	Dönem başında derslerin içeriği hakkında bilgi veren bir plan verilmektedir.	240	1,52	,50	
Alt. yapı ve yard. hizmetler	Uygulamalı dersler için yeterli sayıda uygulama alanı/atölye bulunmaktadır.	240	1,66	,47	Ort= 1,45 Std S.= ,47
	Ders dışı zamanlarımızı değerlendirmek için uygun yerler mevcuttur.	240	1,55	,49	
	Derslerin ısınması yeterlidir.	240	1,33	,47	
	Derslikler temizdir.	240	1,28	,45	
Fiziki Kapasite	Derslikler yeterince büyüktür	240	1,30	,46	Ort =1,27 Std S.= ,44
	Dersliklerin sayısı yeterlidir.	240	1,31	,46	
	Dersliklerin aydınlatılması yeterlidir.	240	1,21	,40	

Tablo 7: Öğrencilerin Not Ortalamaları ve Genel Memnuniyetlerine İlişkin Bilgiler

Değişkenler	n	Taban Değer	Tavan Değer	Ortalama	Medyan	Mod	Standart Sapma
Not ortalamaları	240	1	3	2,18	2	2	,45
Genel memnuniyet	240	1	2	1,43	1,42	1,35	,22

Öğrenci Memnuniyet anketine katılım şekli Evet (1), Hayır (2) şeklinde oluşmaktadır. Öğrencilerin memnuniyet düzeylerine ilişkin ifadeler incelendiğinde (aritmetik ortalama) en yüksek memnuniyet düzeyinin "fiziki kapasite, öğretim elemanları ve teknoloji ve güncellik"ten sağlandığı söylenebilir. En düşük memnuniyet düzeyleri ise; eğitim ve öğretim, danışmanlık ve iletişim ve sosyal aktiviteler" boyutunda olduğu görülebilmektedir. Genel öğrenci memnuniyet düzeyi ile not ortalamaları arasındaki ilişkiye bakabilmek için taban ile tavan değer, ortalama, mod ve medyan değerleri kullanılmıştır. Öğrencilerin genel olarak memnuniyet düzeylerinin yüksek, not ortalamalarının ise 55-60 arasında orta düzeyde bir değere sahip olduğuna varılmıştır.

Tablo 8: Üniversitede aldığım derslerin kendimi yeterli hissetmem de etkisi vardır.

Değişkenler	B	Std. Error	Beta	T	Sig.
Sabit	1,798	,275		6,509	,000
S6	-,146	,052	-,187	-3,040	,003
S11	,056	,063	,061	,901	,369
S15	-,022	,072	-,023	-,361	,719
S16	,172	,068	,173	2,152	,032
S20	,338	,066	,349	4,938	,000

Bağımlı Değişken Y: S22: Kendimi alanımla alakalı yeterli hissediyorum.

Bağımsız Değişkenler X1: S6: Üniversitede aldığım İngilizce eğitiminin yeterli olduğunu düşünüyorum.

X2: S11: Temel bilgisayar bilgilerimin (windows office) yeterli olduğunu düşünüyorum.

X3: S15: Üniversitede aldığım bilişim teknolojileri dersinin yeterli olduğunu düşünüyorum.

X4: S16: Okulda almış olduğum eğitimin iş bulmam için yeterli olduğunu düşünüyorum.

X5: S20: Alanımla alakalı mesleki bilgisayar programlarını yeterli derece biliyorum.

Y: B+S22, X1: S11, X2: S15, X3: S16, X4: S20

S22: $(1,789 - ,187*S6) + (1,789 + ,061*S11) + (1,798 - ,023*S15) + (1,798 + ,173*S16) + (1,798 + ,349*S20)$

Tablo 8.'ya göre; üniversitede alınan bilgisayar ve bilişim teknolojileri dersinin öğrencilerinin kendilerini yeterli hissetmelerinde etken olduğu görülmektedir. Bu etkenin de iş bulma konusunda etkili olacağı kanısına varılmıştır. Okulda alınan eğitimin öğrencilerin kendilerini yeterli hissetmesi arasında zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 9: Yabancı dil kursuna gidilmesinde üniversite alınan İngilizce dersinin yetersizliği arasında bir ilişki vardır.

Değişkenler		S6	S13
S6	Pearson Correlation	1	-,437
	Sig. (2-tailed)		,000
S13	Pearson Correlation	-,437	1
	Sig. (2-tailed)	,000	

S6: Üniversitede aldığım İngilizce eğitiminin yeterli olduğunu düşünüyorum.

S13: Üniversite dışında ekstrasdan İngilizce kursuna gitmenin faydalı olduğuna inanıyorum

Tablo 9.'a göre yabancı dil kursuna gidilmesinde üniversitede alınan İngilizce eğitiminin arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Üniversite verilen İngilizce eğitimi ne kadar yetersiz ise öğrencilerin dışarıdan tekrar yabancı dil kursuna gittikleri görülmektedir. Bu da öğrenciler açısından hemen zaman kaybına hem de maddi kayıplara yol açacaktır kanısına varılmıştır.

Tablo 10: KPSS kursuna gidilmesinde özel sektörde iş bulamama düşüncesi arasında bir ilişki vardır.

Değişkenler		S6	S13
S9	Pearson Correlation	1	,185
	Sig. (2-tailed)		,004
S18	Pearson Correlation	,185	1
	Sig. (2-tailed)	,004	

S9: Özel sektörde iş bulmanın zor olduğuna inanıyorum.

S18: Özel sektörde iş bulmak zor olduğu için KPSS kursuna gitmek zorundayım.

Tablo 10.' a göre öğrencilerin özel sektörde bulamama düşünceleri ile KPSS kursuna gitmeleri arasında zayıf yönde bir ilişki vardır. Öğrencilerin bu düşüncede olmaları azda olsa onları KPSS alanına doğru yönlendirmektedir.

5.SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin üniversitede almış oldukları eğitim ve akademik not ortalamalarının öğrenilmiş çaresizlik üzerine etkisi incelenmiştir. Aynı zamanda yapılan öğrenci memnuniyeti anketinin verilerine göre öğrencilerin "eğitim ve öğretim ile danışmanlık ve iletişim" faktörlerinde memnuniyetsizlikleri belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu memnuniyetsizliklerin derslerde verilen eğitimin yetersizliğinden ortaya çıktığı kanısına varılmıştır. Öğrencilerin verdiği yanıtlara göre İngilizce eğitiminin yetersizliği onların yeni bir kursa gitmelerine neden olarak zaman ve maddi kayıplara yol açmaktadır. "Okulda almış olduğum eğitimin iş bulmam için yeterli olduğunu düşünüyorum." ifadesine katılımın düşük olması akademik ortalamalarını etkileyerek orta düzeyde (55-60) olmalarına neden olmaktadır. Verilerin sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin olumlu katılımları yüksek gözükse de kararsız kaldığı ifadelerde olumlu düşüncelerine çok yakın olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise; verilen danışmanlık hizmetin yetersiz olduğu ve öğrencilerin mezun olduktan sonra hayatlarına nasıl devam edeceklerine ve hangi uzmanlık alanını seçip bunun için nasıl hazırlanmaları gerektiğini yeterli derecede söyleyemediklerinden kaynaklandığı düşüncesine varılmıştır. Bunun etkeni olarak da öğrencilerin özel sektörlerde iş bulamayacaklarını düşünmeleri onların KPSS'ye hazırlanmaya itmektir. Çalışma hayatına geçecek öğrenciler iş ararken deneyimsizlikleri karşılırlarına bir engel olarak çıkarken ayrıca okulda almış oldukları İngilizce; bilişim programları ve mesleki programları bilmemeleri de bir dezavantaj olarak karşılırlarına çıkacağı düşüncesinin hakim olduğu belirlendi. Öğrencilerin " Kendimi alanımla ilgili yeterli hissediyorum." ifadelerine katılımları ne kadar düşük olarak

bulunmuş ise de " Mesleğimde iyi olacağımı düşünüyorum." ifadesi de bir o kadar yüksek bulunmuştur. Bu iki ifadenin birbiri ile paralellik göstermesinin sonucu Dunning-Kruger Sendromunu ortaya çıkartmaktadır. Bunyamin Akkaya'nın da dediği gibi; işinde çok iyi olacağına inanan kişilerin (yetersiz), kendisini ve yaptıklarını övmekten, her işte kendisini öne çıkarmaktan ve haddi olmayan görevlere atılmaktan rahatsız olmayarak bunu "uyanıklık" olarak bilecektir. Gerçekten bilgi sahibi olan kişiler ise; çalışma yaşamında alçakgönüllü davranarak kendilerine haksızlık edecek ve bilgilerini sergileyemedikleri için görevlerinde yükselemeyecekler ve muhtemelen üstleri tarafından "ihtiras eksikliği" ile suçlanacaklardır (blogcu).

KAYNAKÇA

Abramson L. Y., Seligman, M. P., ve Teasdale "Learned Helplessness in Human: Critique and Reformulation", Journal of Abnormal Psychology, 87(1), 1978.

bunyaminakkaya.blogcu.com/cahil-cesareti-teorisi/6003478 Erişim Tarihi: 27.02.216

Çevik, B. G., Gündoğdu, M. H. "Stres, Umutsuzluk, ve Annelerin Öğrenilmiş Çaresizliğinin Ergenlerin Öğrenilmiş Çaresizliğini Yordama Düzeyleri", Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5(43), Ankara, 2015, 21-34.

Dunning, D., Kruger, J. "Unskilled and Unaware of It: How Difficulties in Recognize One's Own Incompetence Lead to Inflated Self-Assessments", Journal of Personality and Social Psychology, 77(6), 1999, 1121.

Erdoğan, Y. M. "Ana-Baba Tutumları İle Öğretmen Davranışlarının Çocuklarda Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyi İle İlişkileri", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 13(3), Ankara, 2006, 98-105.

Fosco, E., Geer, J. H. "Effects Of Gaining Control Over Aversive Stimuli After Differing Amounts Of No Control", Psychological Reports, 29(3), 1971, 1153-1154.

Gül, H., Oktay, E. "Türkiye ve Dünya'da Kadınların Çalışma Hayatında Yaşadıkları Cam Tavan Algıları Üzerine Kavramsal Bir Çalışma", Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18, Konya, 2009, 421-436.

Güler, B. (2006) *Çalışma Hayatında Öğrenilmiş Çaresizlik Olgusu*. Dokuz Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. (alıntılan Güler, 2006) (aktaran Tayfur, 2011: 8)

Hovardaoğlu, S. (1986) *Bazı Bilişsel Değişikliklerin Öğrenilmiş Çaresizliği Etkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/guven-sak/ingilizcede-baslangic-seviyesini-bir-turlu-asamiyoruz-1177272>

İnce, İ. (2012) *İş Yaşamında Kadın ve Erkek Çalışanların Öğrenilmiş Çaresizlik Açısından Karşılaştırılması; Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Örneği*. Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Kavak, Kubilay. 2013. "Dunning Kruger Sendromu Kısacasında Muhafazakar Politika." Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı.

Kılıç, G. B., Oral, N. "Çocuklarda Öğrenilmiş Çaresizlik Üzerine Bir Gözden Geçirme", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 13(2), Ankara, 2006, 76-86.

Naish, R. "A fool's game", e.learning age, 2014, 6.

Porsolt, R. D., Le Pichon, M., Jalfre, M. "Depression: A New Animal Model Sensitive To Antidepressant Treatment", Nature, 266, 1977, 730-732.

Seligman, M. E., Maier, S. F. "Failure To Escape Traumatic Shock", Journal of Experimental Psychology, 74(1), Amerika, 1967, 1-9.

Tayfur, Ö. (2011) *Çalışma Hayatında Öğrenilmiş Çaresizlik ve Tükenmişliğin Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Çalışma*. Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yarapsanlı, B. (2011) *Çocuklarda Depresyon Belirtilerinin Yordanmasında Yaşanmış Olumsuz Olaylar, Algılanan Anne-Baba Tutumu, Öğrenilmiş Çaresizlik ve Umutsuzluğun Rolü*. Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

www.yetenekyonetimi.co/2014/04/dunning-kruger-sendromu-nedir.html Erişim Tarihi: 25.02.2016

IJBEMP

International Journal of Business, Economics and Management Perspectives

Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi

ISSN: 2458-8997

Yıl: 1, Sayı: 3, Haziran 2016, s. 54-75

Araş. Gör. Dr. Elyase İSKENDER

Hakkari Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, elyase@hotmail.com

Uzm. Hatice Yasemin İSKENDER

Hakkari Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, hyiskender@hakkari.edu.tr

AKADEMİK GİRİŞİMCİLİK BAĞLAMINDA TÜBİTAK DESTEKLERİNİN DAĞILIMININ İNCELENMESİ

AKADEMİK GİRİŞİMCİLİK BAĞLAMINDA TÜBİTAK DESTEKLERİNİN DAĞILIMININ İNCELENMESİ

Bu çalışmada girişimcilik kavramının akademideki yansıması olan akademik girişimcilik TÜBİTAK bilimsel destekleri bağlamında ele alınmıştır. TÜBİTAK akademik girişimciliği desteklemek amacıyla akademisyenlerin bilimsel projelerine destek sunmaktadır. Bu çalışmada bu desteklerin ülke çapındaki dağıtımının adaleti sorgulanmaktadır. Bu sorgulama yapılırken TÜBİTAK'ın 2011-2015 yılları arasında dağıttığı destekler kullanılmıştır. Bu destek verilerinden faydalanılarak her yıl için Gini katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca Gini değerlerini yıllara göre değişiminin sebeplerini vermek için şehirler bazında kişi başına düşen akademik destek miktarları incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda özellikle Ankara, Kocaeli ve Isparta'nın TÜBİTAK destek dağılımının adaletini bozan şehirler olduğu görülmüştür. Yine Hakkari, Şırnak, Muş, Mardin ve Amasya gibi illerin desteklerden en az faydalandıklarından dolayı Gini katsayısını yükselttiği anlaşılmaktadır. Tunceli'nin coğrafi konumuna rağmen son yıllarda ciddi bir yükseliş sergilediği de dikkatten kaçırılmamalıdır. Ayrıca bu çalışmada, alanyazında ilk kez TÜBİTAK desteklerinin dağıtımın eşitliğini sınaama amacıyla Gini katsayısı hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Akademik Girişimcilik, Girişimci Üniversiteler, TÜBİTAK Destekleri, Gini Katsayısı

A STUDY TO INVESTIGATE TUBITAK'S SCIENTIFIC FUNDS IN ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP CONTEXT

In this study, a specialized entrepreneurship concept academic entrepreneurship, has been evaluated in the context of TÜBİTAK's Scientific Funding. Scientific and technological research council of Turkey has funded scientific projects for supporting academic entrepreneurship. In this study the equity of the Fund Distribution has been examined. For this aim the data from TUBITAK for funds of 2011-2015 time span has used. Gini coefficients for every years in this time interval has calculated with utilizing this funding data. In addition to this funding amount per capita for cities has examined to find the causes of high Gini values. As a result of this calculation, Ankara, Kocaeli and Isparta cities are the most ruiner of the TUBITAK Scientific Fund Distribution's fairness. Albeit Hakkari, Şırnak, Muş, Mardin and Amasya are the cities which raises the Gini Coefficient, with their short of funding. An interesting finding is the funds sent to Tunceli has been dramatically raised recent years, although its geographic location. Besides this study is the first study in Turkish Literature which is examining the fairness of the TUBİTAK Scientific Funds Distribution with using the Gini Coefficient.

Keywords: Entrepreneurship, Academic Entrepreneurship, Entrepreneur Universities, TUBITAK Academic Funding, Gini Coefficient

1. GİRİŞ

Ülkeler için ekonomi, son 50 yılın savaşlarının süregeldiği bir mücadele alanı olmuştur. Bu sebeple ekonomik değer oluşturma, ticari faaliyetlere ivme kazandırma toplumların bağımsızlık ve özgürlüklerini kazanabilmeleri için anahtar rol oynamaktadır. Bu anlamda girişimcilik kavramı yeni ekonominin ve gelişmenin anahtar kavramlarından biridir.

Girişimcilik, var olan ekonomik düzeni değiştiren yeni bir oluşumdur (Say, 1836). Shumpeter, benzer görüşle yeniliğin mevcut düzeni yıktığını belirtmekte ve böylece temel olarak girişimciliği “yaratıcı yıkım” olarak nitelendirmektedir (Drucker, 1985, s.26).

Akademik Girişimcilik, geleneksel anlamda üniversitelerdeki bir yeniden yapılanmaya verilen ad olarak tanımlanmaktadır. Yeniden yapılanma, üniversitenin ürettiği bilgi ve teknolojiyi, inovasyona ya da bir girişime dönüştürecek şekilde aktarması durumunu içerir (Carayannis, 2013).

Günümüzde girişimcilik kavramı, teknik bilgi ve yeniliklerle ticari bir farklılık oluşturma şeklinde hayat bulmaktadır. Bu sebeple girişimcilik kavramı ve akademik girişimcilik kavramı iç içe geçmiş durumdadır. Akademik girişimciliği oluşturmak, geliştirmek ve yönlendirmek ilk safhalarında devletin kurgulaması gereken süreçlerdir. Belirli bir olgunluğa erdikten sonra ise devletin akademik girişimcilikteki rolü kontrol olmalıdır.

Türkiye’de akademik girişimcilik yeni oluşmaya başlamıştır. Bu ekonominin oluşması için devlet kurumları ile bu konuya kaynak aktarmaktadır. Bu kaynak aktarımını gerçekleştiren en önemli kuruluş ise TÜBİTAK’tır.

Bu çalışmada önce girişimcilik ve akademik girişimcilik kavramları açıklanmaktadır. Sonrasında TÜBİTAK’ın bilimsel proje destekleri ile ilgili açıklayıcı istatistikler tablolar ve haritalar halinde sunulmuştur. Daha sonra 2011 – 2015 yılları arasında TÜBİTAK’ın destek dağıtımındaki eşitliği sorgulamak amacıyla bu yıllar için Gini katsayıları hesaplanmıştır. Gini katsayılarındaki yüksekliğin muhtemel sebeplerine değinildikten sonra gelecekte yapılması gereken çalışma önerileri verilerek çalışma bitirilmiştir. Bu çalışmada hesaplanan TÜBİTAK Gini katsayısı Türkiye bilimsel yazınında bir devlet kurumunun dağıttığı desteklerin eşitliğini sorgulamak anlamında ilk defa denenilen bir yöntemdir.

2. GİRİŞİMCİLİK

Zaman içerisinde çeşitli teknolojik ve kavramsal bir evrim geçiriyor olsa da girişimcilik esasında ticaret ehlinin fırsatı, ürüne çevirme ve sonunda bu süreci sürdürülebilir kılması olayının bilimsel dille aktarımıdır.

Girişimci kelimesi köken olarak Fransızca bir kelime olup ilk kez 1437 yılında “Dictionnaire de la langue française” sözlüğünde görülmektedir. Bu sözlükte girişimci kelimesinin üç anlamı verilmektedir bunlardan en yaygın kullanılan tanım “celui qui entreprend quelque chose” olup, “birşeyi üstlenen kişi” şeklinde aktif ve başarılı bir kişiye atıfta bulunmaktadır. Kelime “entreprendre” şeklinde geçmekte olup Fransız yazınında 12. Yüzyıldan beri kullanılmaktadır.

Etimolojik olarak kelimeyi irdelemek gerekirse “entr “ Fransızca’da “giriş” anlamındadır “preneur” ise alıcı (taker) anlamını verir ve bu iki kelime birleşince bir süreci tanımlar “kapıdan giriş yapmak” bunun için kapıların açılması gerekmektedir ve kapıların açılmasını sağlayacak bir yol bulan kişidir “girişimci”.

Cantillon, 1755’te yayımladığı Essai sur la Nature du Commerce en Général isimli eserinde sadece girişimciliğin anlamını oluşturmamış aynı zamanda ekonomik kalkınmada girişimcinin rolünü tanımlamıştır(Landstrom, 2006).

Girişimci olmak, farklı kişilerce farklı anlam taşısa da ne çeşit davranış içerdiği konusunda ortak bir görüş vardır (Shapero, 1975). Girişimci kişilik:

- İnisiyatif alma
- Kaynakları bir araya getirmek için sosyal ve ekonomik mekanizmaları yeniden düzenleme
- Riski, belirsizliği ve/veya potansiyel başarısızlığı kabul etme özelliklerini taşımaktadır.

Girişimcilik kararını etkileyen faktörler genel çerçeve olarak,

- Toplum ve Girişimcilik kültürü
- Aile yapısı ve sosyal çevre
- Ekonomik faktörler
- Hukuki düzenlemeler
- Yasal, Siyasal ve idari faktörler
- Psikolojik Faktörler
- Eğitim ve İnsan Kaynakları
- İnanç ve Değerler Sistemi şeklinde verilebilir.

3. AKADEMİK GİRİŞİMCİLİK

“Bilgi Koridorları” gelecek vadeden girişimcilerin, gerekli kaynakları ve tamamlayıcı varlıkları toplayıp ticaretle sonuçlanan inovasyonlar çalışmalar yapmasına olanak tanımıştır (Venkataraman, 1997).

Akademik ürün odaklı bir tanıma göre ise akademik girişim bir akademik firmadır, biraz daha açık ifadeyle akademik girişim, bir entelektüel aktör (akademik) ve bir girişimci aktörü (firma) içinde barındıran bir kavramdır (Campbell, 2005).

Bir başka tanıma göre ise akademik girişimci, çalışmasının ticarileşmesinde rol alan bilim insanıdır(D’este vd., 2009).

Akademik girişimci terimi mesleki bir kavramı içermektedir. Akademik girişimci hem bilimsel olarak aktif hem de ticari anlamda bir kimliğe sahip olan kişiyi tanımlamaktadır. Bu anlamda akademik girişimci akademik ortamla, ticari ortam arasında bir bağlantı noktasıdır.

Üniversite girişimleri, ekonomik katma değer üreterek ekonomik gelişime katkı sunmaktadır. Bu değerlerden biri de iş olanaklarını artırarak istihdam oluşturmalarıdır. Üniversite girişimlerinin bir diğer ekonomik katkısı da yerel ekonomiye olan katkılarıdır. Üniversite girişimleri, kaynak oluşumuna katkı sağladıklarından üniversite teknolojilerine yatırım sağlamaktadırlar. Bu girişimler üniversitelerin teknolojilerini ticarileştirmelerini de çeşitlendirmektedir. Bu girişimler, oluşturdıkları kaynaklar sayesinde üniversitelerdeki çalışmalar çeşitlenmekte ve kaynak sınırlamaları azaldığından ticarileşmesi ya da hayata geçmesi belirsiz olan çalışmaların da yürütülmesine olanak tanımaktadır. Oluşturdıkları bu yeni ekonomik çerçeve içerisinde çok düşük maliyetlerle elde edilebilen büyük ticari ürünler yeni yatırımcıların bu projelere yatırımcı olarak katılmalarını cesaretlendirmektedir. Üniversitelerin girişimci yapısı üniversitelerin marka değerlerini artırarak, bu üniversitelere hem öğretim üyesi hem de öğrenci çekmekte ve projelerde yapılan faaliyetler ile öğrencilerin iyi yetişmelerine katkı sunmaktadır. Girişimler lisans ya da patent satmaya nazaran daha karlı olmaktadır.

ABD’de yaygın kullanımıyla Araştırma Parkları, Avrupa’da yaygın adıyla Bilim Parkları ve Asya’da yaygın kullanımıyla Teknoloji Parkları, entelektüel varlık, lisans, patent, üretimi ve teknoloji transferi yoluyla bu ürünlerin ticarileştirilmesi için oldukça önemli olan kurumlardır.

Murray ve Kolev girişimciler arası ilişkinin yapısını etkin bir ticarileştirme sürecinin merkezinde görmektedir (Murray ve Kolev, 2015).

Stuart ve Ding’in çalışmasındaki önemli bulgu: daha önce ticari faaliyetler yapmaya cesaret etmiş üniversitelerdeki öğretim üyelerinin ulunduğu üniversitelerdeki fakülte üyelerinin girişimci olmaya daha yatkın olduklarıdır(Stuart ve Ding, 2006).

Kenney ve Goe’nun Kaliforniya üniversitesi, Stanford ve Berkeley’deki kültürün kıyaslanmasını yaptıkları çalışmalarında Stanford’un öğretim üyelerini akademik girişimcilik bağlamında daha çok destekleyen bir kültüre sahip oldukları belirtilmektedir(Kenney ve Goe, 2004).

Digital Equipment Corporation, Kenneth Olson tarafından MIT’nin Lincoln Laboratuvarında çalıştığı esnada kurulmuştur. An Wang Harvard Bilgisayar Laboratuvarında çalışırken kendi ismiyle anılan bilgisayar şirketini kurmuştur. Google Stanford Üniversitesi Doktora öğrencileri tarafından kurulmuştur. 2000 yılında 1 milyar \$’dan yüksek değerde olan ve enerji üretimi için yüksek hızlı manyetik sistemler üreten TurboGenset Imperial College girişimidir (Shane, 2004).

4.TÜRKİYE’DE AKADEMİK GİRİŞİMCİLİK ÇEVRESİ

Türkiye’de akademik girişimciliğin oluşturulabilmesi için Teknoloji Transfer Ofisleri (TTO), Teknoloji Parkları, Girişimci Yenilikçi Üniversiteler Endeksi, TÜBİTAK bilimsel destekleri ve akademik teşvik mekanizmaları hayata girmiş durumdadır. Bu kurumların etkin olarak işletilmesi Türkiye’de akademik girişimcilik ekonomisinin gelişimi için hayati önem arz etmektedir. Bu çalışmada bu araçlardan TÜBİTAK bilimsel desteklerinin dağıtımı konusu üzerinde durulmasının sebebi de budur.

4.1 Teknoloji Transfer Ofisleri

Türkiye’de şu ana kadar 72 üniversitede TTO’lar kurulmuştur. Bu üniversitelerin listesi Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1 Teknoloji Transfer Ofisi Kuran Üniversiteler (Haziran 2016)

Teknoloji Transfer Ofisi Kuran Üniversiteler			
Abdullah Gül Üniversitesi	Kırklareli Üniversitesi	Gebze Teknik Üniversitesi	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Adıyaman Üniversitesi	Kocaeli Üniversitesi	Gediz Üniversitesi	Trakya Üniversitesi
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Marmara Üniversitesi	Gelişim Üniversitesi	Tunceli Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi	Medipol Üniversitesi	Hacettepe Üniversitesi	Uludağ Üniversitesi
Ankara Üniversitesi	Melikşah Üniversitesi	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Üsküdar Üniversitesi
Atatürk Üniversitesi	Mersin Üniversitesi	İnönü Üniversitesi	Yaşar Üniversitesi
Başkent Üniversitesi	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	Yıldız Teknik Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi	Mustafa Kemal Üniversitesi	İstanbul Teknik Üniversitesi	İzmir Ekonomi Üniversitesi
Bitlis Eren Üniversitesi	Namık Kemal Üniversitesi	İzmir ileri teknoloji Üniversitesi	Niğde Üniversitesi
Boğaziçi Üniversitesi	Ortadoğu Teknik Üniversitesi	Kadirhas Üniversitesi	İskenderun Teknik Üniversitesi
Çankaya Üniversitesi	Osmangazi Üniversitesi	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Işık Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi	Özyeğin Üniversitesi	Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	Selçuk Üniversitesi
Düzce Üniversitesi	Pamukkale Üniversitesi	Kastamonu Üniversitesi	Fırat Üniversitesi
Ege Üniversitesi	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Kırıkkale Üniversitesi	Çukurova Üniversitesi
Erciyes Üniversitesi	Sabancı Üniversitesi	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Atılım Üniversitesi
Gazi Üniversitesi	Sakarya Üniversitesi	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	
Gaziantep Üniversitesi	Sinop Üniversitesi	Okan Üniversitesi	Akdeniz Üniversitesi
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Şehir Üniversitesi	Koç Üniversitesi	İstanbul Üniversitesi

Transfer Ofisleri(TTO); Üniversitelerde üretilen bilgi ve teknolojinin, uygulamaya dönüştürülerek Teknoloji ticarileştirilmesine ve bu süreç sonucunda ekonomik/sosyal/kültürel değer kazanmasına, üniversite ve özel sektör kuruluşları arasında işbirliği oluşturulmasına, sanayinin ihtiyaç duyduğu bilgi ve teknolojinin üniversitede üretilmesine, bu işbirlikleri sonucunda üniversite ve sanayi arasında bilgi ve teknoloji aktarımına ve somut çıktıların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (TÜBİTAK, 2016). TÜBİTAK bu amaçla 1503 ve 1601 destek programları çerçevesinde TTO’ların kurulum ve gelişmesini desteklemektedir.

Teknoloji Transfer Ofisleri akademisyenlerle ticaret ehli arasındaki bağlantının kurulabilmesi için oluşturulan kurumlardır. TTO’lar teknoloji sağlayıcıları (bilim insanları) ile bu teknolojileri ticari hale getirebilecek kişiler arasında bir aracı görevini ifa etmektedir. TTO’lar bu iletişimi kurarak ekonomik çevrimi tamamladıklarında üniversitelere maddi kazanç sağlayarak üniversitelerin yeni araştırmacılar çalıştırabilmesi için imkan oluştururlar. Bu araştırmacıların üniversite öğrenci (Yüksek Lisans ve Doktora) ve mezunlarından olması ise bu üniversitelerdeki doktora programlarının kurgusunu değiştirecektir. Üniversiteler TTO’lar vasıtasıyla, yeni araştırma konuları ve yeni projelerle bu döngüyü destekleyebildiklerinde yeni kazanç ve istihdam sağlayacaktır. Ayrıca atıl durumda kalmış ve sadece lisans programlarındaki gibi ders tabanlı olmaktan çıkamamış doktora eğitimini, üretim uygulama ve proje tabanlı hale getirerek doktora yapmayı da kazanç sağlayan bir meslek haline gelmesine katkı sunacaklardır.

4.2 Tekno Parklar

ABD’de yaygın kullanımıyla Araştırma Parkları, Avrupa’da yaygın adıyla Bilim Parkları ve Asya’da yaygın kullanımıyla Teknoloji Parkları, entelektüel varlık, lisans, patent, üretimi ve teknoloji transferi yoluyla bu ürünlerin ticarileştirilmesi için oldukça önemli olan kurumlardır(Link A. N., 2007). Türkiye’deki Bilim Parkları Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2 Tekno Parklarda Kurucu / Ortak olan Üniversiteler (Haziran 2016)

Tekno Parklarda Kurucu / Ortak Olan Üniversiteler			
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	Namık Kemal Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi	Düzce Üniversitesi	İstanbul Üniversitesi	Niğde Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi	Ege Üniversitesi	İTÜ Üniversitesi	On dokuz Mayıs Üniversitesi
Ankara Üniversitesi	Erciyes Üniversitesi	İzmir Ekonomi Üniversitesi	Orta Doğu Teknik
Ankara Üniversitesi	Fırat Üniversitesi	İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi	Pamukkale Üniversitesi
Atatürk Üniversitesi	Gazi Osman Paşa Üniversitesi	Kahramanmaraş Sütçü İmamı Üniversitesi	Sakarya Üniversitesi
Atılım Üniversitesi	Gazi Üniversitesi	Kocaeli Üniversitesi	Selçuk Üniversitesi
Başkent Üniversitesi	Gaziantep Üniversitesi	Kocaeli Üniversitesi	Süleyman Demirel Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi	Gebze Üniversitesi	KTÜ Üniversitesi	TOBB ETÜ Üniversitesi
Boğaziçi Üniversitesi	Hacettepe Üniversitesi	Medeniyet Üniversitesi	Trakya Üniversitesi
Bozok Üniversitesi	Hacettepe Üniversitesi	Mersin Üniversitesi	Trakya Üniversitesi
Cumhuriyet Üniversitesi	Hatay Üniversitesi	Mersin Üniversitesi	Uludağ Üniversitesi
Çanakkale 18 mart Üniversitesi	İnönü Üniversitesi	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Yıldız Teknik Üniversitesi
Çankaya Üniversitesi	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Mustafa Kemal Üniversitesi	

4.3 Girişimci Ve Yenilikçi Üniversiteler

TÜBİTAK 2012 yılından itibaren üniversitelerde farkındalık oluşturmak ve akademik girişimciliği teşvik etmek amacıyla Girişimci Yenilikçi Üniversite endeksine göre Üniversiteleri değerlendirmekte ve her yıl 50 üniversite-den oluşan bir liste yayınlamaktadır.

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 5 boyuttan oluşmaktadır. Bu 5 boyut

- Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği
- Fikri Mülkiyet Havuzu
- İşbirliği ve Etkileşim
- Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü
- Ekonomik Katkı ve Ticarileşme

olarak verilmiştir. Bu 5 boyut altında, 23 gösterge bulunmaktadır. Bu göstergeler Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3 TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler Endeksi Göstergeleri

TÜBİTAK GİRİŞİMCİ VE YENİLİKÇİ ÜNİVERSİTE ENDEKSİ GÖSTERGELERİ	
Bilimsel yayın sayısı	Uluslararası işbirliği ile yapılan Ar-Ge ve yenilik proje sayısı
Atıf sayısı	Uluslararası Ar-Ge ve yenilik işbirliklerinden elde edilen fon tutarı
Ar-Ge ve yenilik destek programlarından alınan proje sayısı	Dolaşımdaki öğretim elemanı/öğrenci sayısı
Ar-Ge ve yenilik destek programlarından alınan fon tutarı	Lisans ve lisansüstü seviyesinde girişimcilik, teknoloji yönetimi ve inovasyon yönetimi ders sayısı
Ulusal ve uluslararası bilim ödülü sayısı	Teknoloji Transfer Ofisi, teknopark, kuluçka merkezleri ve TEKMER'lerin yönetiminde çalışan tam zaman kişi sayısı
Doktoralı mezun sayısı	Teknoloji Transfer Ofisi yapılanmasının varlığı
Patent başvuru sayısı	Üniversite dışına yönelik düzenlenen girişimcilik, teknoloji yönetimi ve inovasyon yönetimi eğitimi/sertifika programı sayısı
Patent belge sayısı	Akademisyenlerin teknoparklarda, kuluçka merkezlerinde, TEKMER'lerde ortak veya sahip olduğu faal firma sayısı
Faydalı model/endüstriyel tasarım belge sayısı	Üniversite öğrencilerinin ya da son beş yıl içinde mezun olanların teknoparklarda, kuluçka merkezlerinde, TEKMER'lerde ortak veya sahip olduğu faal firma sayısı
Uluslararası patent başvuru sayısı	Akademisyenlerin teknoparklarda, kuluçka merkezlerinde, TEKMER'lerde ortak veya sahip olduğu firmalarda istihdam edilen kişi sayısı
Üniversite-sanayi işbirliğinde yapılan Ar-Ge ve yenilik projeleri sayısı	Lisanslanan patent/faydalı model/endüstriyel tasarım sayısı
Üniversite-sanayi işbirliğinde yapılan Ar-Ge ve yenilik projelerinden alınan fon tutarı	

2012 – 2015 yılları arasındaki Girişimci ve Yenilikçi üniversite endeksine giren üniversiteler ve sıraları Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4 2012 - 2015 Yılları arasında Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler Endeksine Giren Üniversiteler Listesi

ÜNİVERSİTE ADI	SIRA				ÜNİVERSİTE ADI	SIRA			
	2012	2013	2014	2015		2012	2013	2014	2015
ABDULLAH GÜL ÜNİVERSİTESİ	-	-	-	17	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ	-	-	40	48
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	50	-	-	-	İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	-	50	36	-
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	-	46	-	-	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	5	5	7	6
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	22	25	34	30	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	35	36	32	31
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	37	16	13	16	İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ	34	35	28	39
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	23	26	29	32	İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	7	6	9	8
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	33	37	43	50	KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ	30	45	47	37
ATILIM ÜNİVERSİTESİ	26	20	17	26	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	41	33	23	33
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	18	24	27	36	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	31	30	38	35
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	-	48	-	-	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ	43	-	44	-
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	6	4	3	3	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	24	23	24	27
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	45	-	-	-	KOÇ ÜNİVERSİTESİ	8	8	5	5
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	17	19	22	20	MARMARA ÜNİVERSİTESİ	47	-	-	43
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	20	17	18	22	MELİKŞAH ÜNİVERSİTESİ	-	40	37	34
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	27	32	33	23	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	29	27	31	44
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	36	31	41	38	NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	42	38	49	-
EGE ÜNİVERSİTESİ	12	14	15	15	OKAN ÜNİVERSİTESİ	46	41	35	40
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	13	21	21	13	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	-	44	50	-
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	-	49	42	49	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	2	1	1	2
FATİH ÜNİVERSİTESİ	-	39	30	29	ÖZYEGİN ÜNİVERSİTESİ	4	7	6	7
FIRAT ÜNİVERSİTESİ	39	34	46	45	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	40	42	48	42
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	49	-	39	-	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	1	2	2	1
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	15	12	16	18	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	38	-	45	21
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	28	28	25	24	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	16	11	10	12
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	-	47	-	46	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	14	22	20	28
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	9	13	12	11	TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	10	9	8	9
GEDİZ ÜNİVERSİTESİ	-	-	-	41	TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	44	-	-	-
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	11	10	14	14	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	25	29	19	19
IŞIK ÜNİVERSİTESİ	32	43	-	-	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	21	18	26	25
İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	3	3	4	4	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	19	15	11	10
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	-	-	-	48	ZİRVE ÜNİVERSİTESİ	-	-	-	47

5. ARAŞTIRMA ve BULGULAR

Girişimciliği etkileyen en önemli faktör, finansal kaynaklara erişim imkanlarıdır. Bu noktada, akademik hayat içerisindeki kişilerin, kaynaklara erişiminin sağlanmasına ve girişimcilik konusunda yönlendirilmeye muhtaç oldukları aşikardır. Bu önemli kaynak sağlama ve yönlendirme işlevlerini, TÜBİTAK belirli ölçüde yerine getirmeye çalışmaktadır.

Akademik girişimcilerin akademik hayatta olan kısmı için, finansal destek sunan en önemli kurum TÜBİTAK'dır. Bir kamu kurumu olarak TÜBİTAK'ın, dağıttığı akademik desteklerde kamu yararını ve eşitliği gözetmesi gerekmektedir. Bu anlamda, desteklerin dağılımlarındaki eşitliğin, kontrol altında tutulması gerekmektedir. Bu kontrolde kullanılabilecek bir ölçü Gini katsayısıdır. Bu çalışmanın temel amacı TÜBİTAK'ın dağıttığı desteklerin, şehirler bazında, şehirlerin nüfuslarına göre, ne denli adil dağıtıldığını sorgulamaktır.

TÜBİTAK desteklerinin Gini katsayısını hesaplayabilmek için; TÜBİTAK akademik desteklerinin, illere göre dağılımı verileri kullanılarak, 2011- 2015 yılları arasını kapsayan zaman serileri oluşturuldu. Bu veriler TÜBİ-

TAK'ın kendi websitesinde yayınladığı rapordan alınmıştır (TÜBİTAK). Bu verilerle, TÜİK'ten alınan nüfus verileri ile birleştirilerek bu çalışmanın veriseti oluşturulmuştur.

Bu veriler kullanılarak şehirlere göre alınan akademik destek miktarları ve ilgili şehrin nüfusu kullanılarak, Lorenz eğrileri çizildi ve bu eğrilerden faydalanılarak yıllara göre TÜBİTAK destekleri için Gini katsayıları, hesaplandı.

Ayrıca şehirlerde kişi başına düşen TÜBİTAK destekleri kullanılarak renklendirilmiş haritalar çizilerek, açıklayıcı istatistiksel veriler, görsel olarak sunulmaya çalışıldı.

Bu çalışmada, TÜBİTAK destek dağıtımındaki karar verme modelinin yeterince adil olmadığı tespit edildi. Bu yeterince adil olmayan dağılımın, Türkiye'nin akademik girişimcilik potansiyelini tam verimle kullanımına engel teşkil ettiği ise bu çalışmanın bir iddiasıdır.

Lorenz eğrisi ekonomistler tarafından gelir / varlık dağılımını değerlendirmekte, kullanılan bir ölçektir. Lorenz eğrisi tam eşitlik durumunda eksenlerle eşit açı yapan bir doğru halini alır. Diğer bütün durumlarda Lorenz eğrisi içbükeydir. Bu eğriden faydalanılarak bir dağılım eşitsizliği ölçüsü olan, Gini Katsayısı üretilmiştir.

Gini katsayısı, tam eşit dağılım doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alan ile tam eşit dağılım doğrusu altında kalan alanların oranı olarak hesaplanmaktadır ve 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Gini katsayısının 0 olması durumu tam eşitliği 1 olması durumu ise tam eşitsizliği göstermektedir.

Lorenz eğrisi ve Gini katsayısı gelirin adil dağılıp dağılmadığını gösteren ölçülerdir. Bu çalışmada da gelirin, nüfusa göre dağılımını, incelemek için kullanılmıştır.

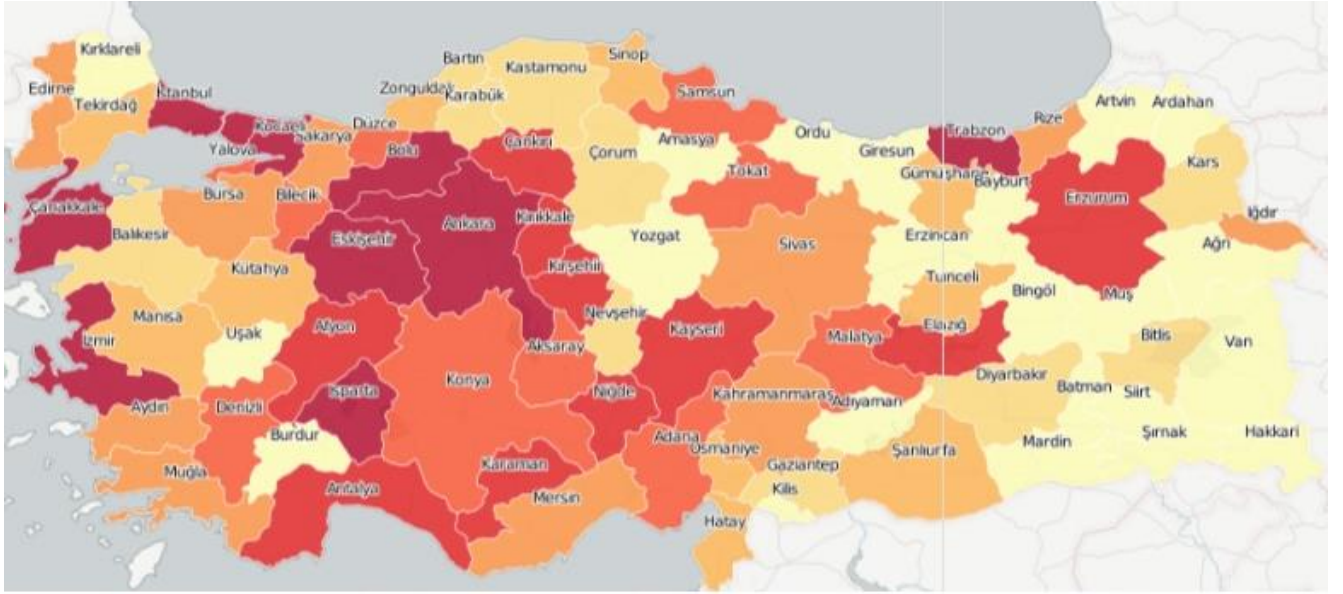
Bu çalışmada, Lorenz eğrisi çiziminde ve Gini katsayılarının hesaplanmasında, *R'nin ineq* ve *ggplot2* kütüphanelerinden faydalanılmıştır.

Haritalar cartodb ve openstreetsmap'ten faydalanılarak çizdirilmiştir. Ayrıca Türkiye siyasi haritası <http://www.turkeyshapefile.com/maps.html> adresindeki *shp* dosyalarıyla çizilmiştir.

Haritalardaki renklendirme ilde kişi başına düşen TÜBİTAK desteği miktarları 7 sınıfa ayrılarak yapılmıştır.

5.1 2011 Yılı TÜBİTAK Desteklerinin Dağılımı

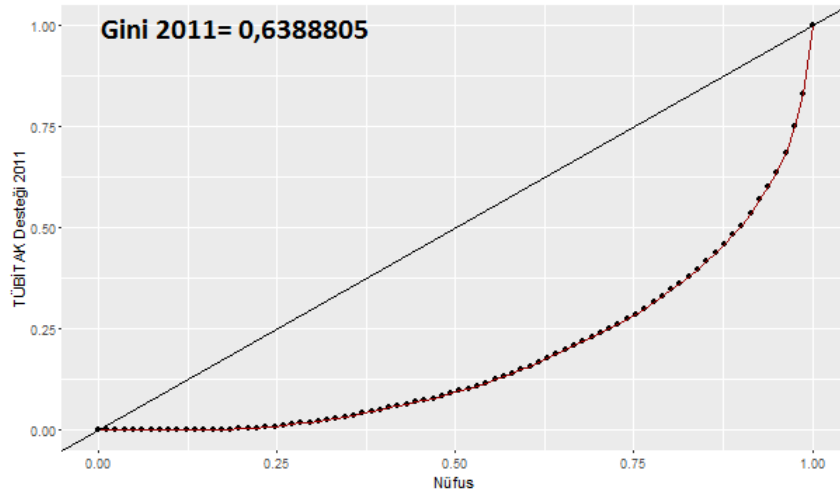
TÜBİTAK 2011 yılında 390 milyon TL destek dağıtmıştır. Bu meblağın 172 milyonu Ankara şehrindeki üniversitelere dağıtılmıştır. Ankara şehrinde 2016 verilerine göre 272.742 öğrenci ve 19.377 öğretim elemanı bulunmaktadır. Buna karşılık ikinci en yüksek desteği alan İstanbul şehrine aktarılan destek miktarı yaklaşık 65 milyon iken bu şehirde 581.954 üniversite öğrencisi ve 30.128 öğretim elemanı bulunmaktadır. Üçüncü en yüksek desteğin aktarıldığı il sanayi şehri olan Kocaeli'dir ve Kocaeli'de 78.275 öğrenci ve 2628 öğretim elemanı bulunmaktadır. Dördüncü sıradaki İzmir'e yaklaşık 26 milyon TL destek aktarılmış ve bu şehirde 159.801 öğrenci ve 9722 öğretim elemanı bulunmaktadır. TÜBİTAK'ın en yüksek tutarda destek aktardığı ilk on sıradaki diğer iller sırasıyla: Antalya, Eskişehir, Isparta, Konya, Trabzon ve Çanakkale'dir.

Şekil 1 2011 Yılı kişi başına düşen destek miktarına göre renklendirilmiş Türkiye Siyasi Haritası

Son sırada yer alan 12 ilimize ise hiç destek aktarılmamıştır. Bu iller: Adıyaman, Ağrı, Amasya, Bayburt, Erzurum, Giresun, Hakkâri, Kırklareli, Kilis, Mardin, Siirt ve Şırnak'tır.

2011 yılının TÜBİTAK Gini katsayısı hesaplandığında 0,639 olarak bulunmuştur. Bu değer dünya ülkeleri ölçeğinde olmayıp bütün ülkelerin Gini katsayısından daha yüksektir. Güney Afrika, Namibia, Zambia ve Merkez Afrika Cumhuriyeti gibi Gini katsayısı en yüksek olan Afrika ülkelerinden bile daha yüksek bir değerdir. Bir başka deyişle, bu ülkeler TÜBİTAK'ın gelir dağıtımına göre daha adil gelir dağılımına sahiptir. 2011 yılında Türkiye'nin Gini katsayısı 0,404'tür. 2011 TÜBİTAK bilimsel destek dağılımı için Lorenz eğrisi Şekil 2'de verilmektedir.

Şekil 2 2011 Tübitak Destekleri Lorenz Eğrisi

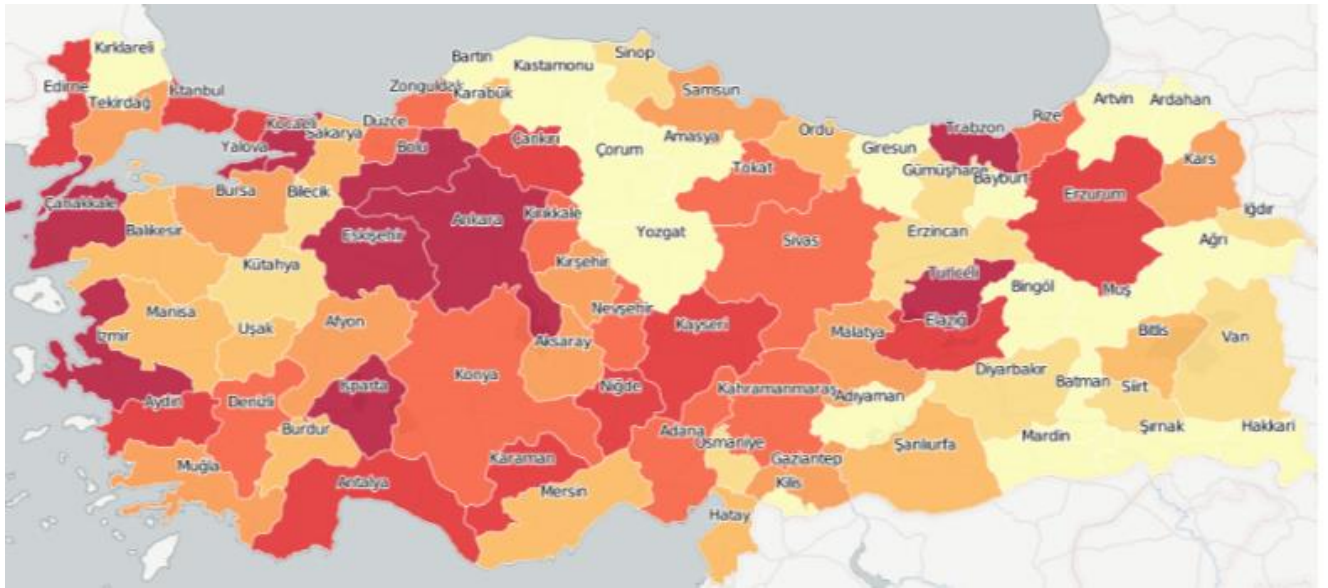
Necip Fazıl Kısakürek benzer bir durumu ifade etmek için “bir kişiye tam dokuz, dokuz kişiye bir pul / Bu takimi kurt yapmaz kuzulara şah olsa” mısralarını yazmıştır. Ankara’da kişi başına düşen destek miktarı son 50 ildeki kişi başına düşen destek miktarlarının toplamı kadardır. Isparta’da kişi başına düşen destek miktarı son sıradaki 35 şehirde kişi başına düşen desteklerin toplamından fazladır. Çanakkale’de kişi başına düşen destek miktarı son sıradaki 31 şehirde kişi başına düşen desteklerin toplamından fazladır. Diğer şehirler için kişi başına düşen destek miktarları Tablo 5’te verilmektedir.

Tablo 5 2011 Yılında Şehirlerde Kişi Başına Düşen Destek Miktarları (TL)

İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N
Ankara	32,70	Kayseri	3,27	Bilecik	1,98	Tunceli	1,12	Çorum	0,58	Batman	0,06
Kocaeli	15,92	Antalya	3,25	Kahramanmaraş	1,96	Tekirdağ	0,99	Gaziantep	0,57	Adıyaman	0,00
Isparta	12,88	Niğde	3,10	Rize	1,93	Sinop	0,95	Bitlis	0,54	Ağrı	0,00
Çanakkale	9,34	Çankırı	3,06	Sakarya	1,88	Osmaniye	0,93	Kastamonu	0,52	Amasya	0,00
Eskişehir	6,65	Kırşehir	2,98	Aydın	1,87	Şanlıurfa	0,91	Uşak	0,46	Bayburt	0,00
Trabzon	6,45	Samsun	2,53	Edirne	1,70	Manisa	0,88	Burdur	0,40	Erzincan	0,00
İzmir	6,33	Düzce	2,43	Muğla	1,68	Hatay	0,87	Yozgat	0,40	Giresun	0,00
Bolu	6,16	Konya	2,40	Bursa	1,48	Karabük	0,87	Ordu	0,31	Hakkari	0,00
İstanbul	4,46	Aksaray	2,13	Mersin	1,43	Kars	0,86	Bingöl	0,27	Kırklareli	0,00
Afyon	4,36	Malatya	2,13	Iğdır	1,38	Balıkesir	0,84	Van	0,27	Kilis	0,00
Elazığ	4,30	Denizli	2,11	Sivas	1,38	Nevşehir	0,83	Ardahan	0,21	Mardin	0,00
Erzurum	4,19	Tokat	2,08	Kütahya	1,24	Bartın	0,78	Artvin	0,15	Siirt	0,00
Karaman	3,72	Yalova	2,02	Gümüşhane	1,20	Diyarbakır	0,74	Muş	0,08	Şırnak	0,00
Kırıkkale	3,41	Adana	2,01	Zonguldak	1,13						

5.2 2012 Yılı TÜBİTAK Desteklerinin Dağılımı

TÜBİTAK 2012 yılında 440 milyon TL destek dağıtmıştır. Bu meblağın 124 milyonu Ankara şehrindeki üniversitelere dağıtılmıştır. Ankara şehrinde 2016 verilerine göre 272.742 öğrenci ve 19.377 öğretim elemanı bulunmaktadır. Buna karşılık ikinci en yüksek desteği alan İstanbul şehrine aktarılan destek miktarı yaklaşık 62 milyon iken bu şehirde 581.954 üniversite öğrencisi ve 30.128 öğretim elemanı bulunmaktadır. Üçüncü en yüksek desteğin aktarıldığı il sanayi şehri olan Kocaeli'dir ve Kocaeli'de 78.275 öğrenci ve 2628 öğretim elemanı bulunmaktadır. Dördüncü sıradaki İzmir'e yaklaşık 24 milyon TL destek aktarılmış ve bu şehirde 159.801 öğrenci ve 9722 öğretim elemanı bulunmaktadır. TÜBİTAK'ın en yüksek tutarda destek aktardığı ilk on sıradaki diğer iller sırasıyla: Antalya, Isparta, Konya, Eskişehir, Çanakkale ve Adana'dır. 2011 deki listeye göre ilk ona Adana eklenirken Trabzon çıkmıştır. Diğer şehirlerin kişi başına düşen TÜBİTAK destek miktarlarına göre renklendirilmiş Türkiye haritası Şekil 3'te verilmektedir. Son sırada yer alan 8 ilimize ise hiç destek aktarılmamıştır. Bu iller: Amasya, Artvin, Bartın, Batman, Bayburt, Hakkâri, Kırklareli ve Şırnak'tır.

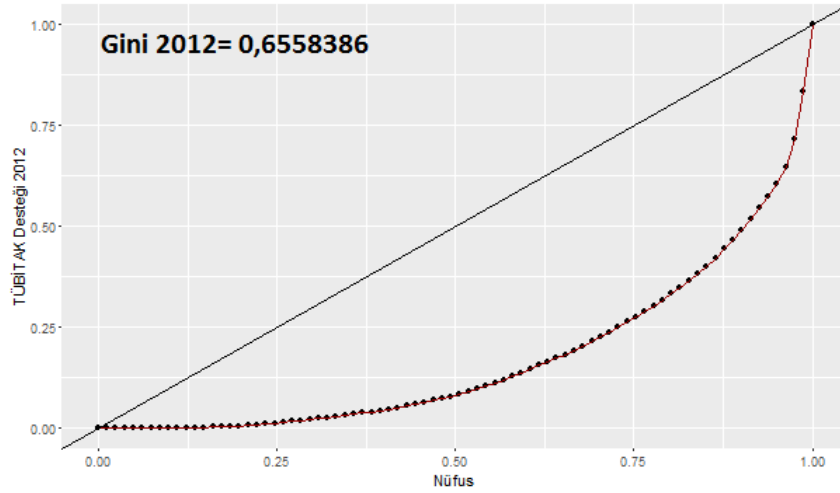
Şekil 3 Şehirlere göre kişi başına düşen TÜBİTAK Destek miktarı (TL)

Ayrıca TÜBİTAK'ın illere dağıttığı bilimsel desteklerin illere göre kişi başına düşen tutarları Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6 2012 Yılında Şehirlerde Kişi Başına Düşen Destek Miktarları (TL)

İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N
Ankara	23,59	Çankırı	3,07	Denizli	1,85	Karabük	0,92	Iğdır	0,50	Giresun	0,13
Kocaeli	32,15	Niğde	2,99	Adana	1,79	Sakarya	0,92	Siirt	0,48	Bingöl	0,12
Isparta	13,43	Antalya	2,90	Rize	1,77	Manisa	0,90	Erzincan	0,47	Çorum	0,11
Çanakkale	8,48	Aydın	2,79	Malatya	1,76	Mersin	0,88	Kütahya	0,47	Muş	0,08
İzmir	5,78	Edirne	2,72	Tekirdağ	1,75	Hatay	0,85	Van	0,45	Mardin	0,00
Tunceli	5,71	Kayseri	2,68	Kars	1,74	Bitlis	0,76	Diyarbakır	0,45	Bartın	0,00
Eskişehir	5,32	Düzce	2,57	Samsun	1,71	Şanlıurfa	0,67	Sinop	0,36	Artvin	0,00
Bolu	5,11	Tokat	2,47	Aksaray	1,70	Balıkesir	0,57	Yozgat	0,30	Batman	0,00
Yalova	4,85	Konya	2,41	Afyon	1,51	Uşak	0,57	Adıyaman	0,27	Amasya	0,00
Trabzon	4,57	Kahramanmaraş	2,37	Kırşehir	1,32	Ordu	0,55	Ağrı	0,27	Bayburt	0,00
İstanbul	4,26	Kırıkkale	2,30	Muğla	1,25	Bilecik	0,54	Kilis	0,26	Hakkari	0,00
Karaman	4,13	Nevşehir	2,19	Bursa	1,21	Gümüşhane	0,54	Ardahan	0,25	Kırklareli	0,00
Erzurum	3,73	Sivas	2,09	Gaziantep	1,15	Osmaniye	0,53	Kastamonu	0,13	Şırnak	0,00
Elazığ	3,55	Zonguldak	1,89	Burdur	1,00						

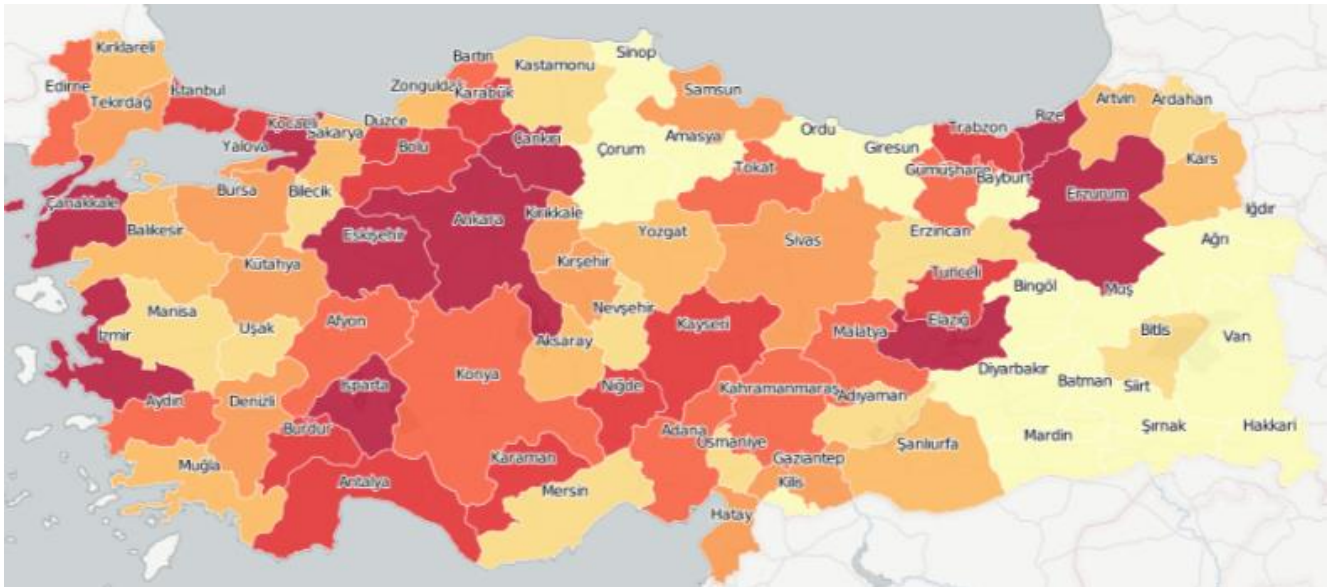
2012 yılında, TÜBİTAK Gini katsayısı hesaplandığında 0,656 olarak bulunmuştur. 2012 yılında Türkiye'nin Gini katsayısı 0,402'dir. Gini katsayısı bir önceki yıla nazaran yükselmiştir. 2012 yılında Türkiye'nin Gini katsayısı 0,404'tür. 2011 TÜBİTAK bilimsel destek dağılımı için Lorenz eğrisi Şekil 4'te verilmektedir.

Şekil 4 2012 TÜBİTAK Destekleri Lorenz Eğrisi

5.3 2013 Yılı TÜBİTAK Desteklerinin Dağılımı

TÜBİTAK 2013 yılında yaklaşık 441 milyon TL destek dağıtmıştır. Bu meblağın 124 milyonu Ankara şehrindeki üniversitelere dağıtılmıştır. Ankara şehrinde 2016 verilerine göre 272.742 öğrenci ve 19.377 öğretim elemanı bulunmaktadır. Buna karşılık ikinci en yüksek desteği alan İstanbul şehrine aktarılan destek miktarı yaklaşık 89 milyon iken bu şehirde 581.954 üniversite öğrencisi ve 30.128 öğretim elemanı bulunmaktadır. Üçüncü en yüksek desteğin aktarıldığı il 67 milyon TL ile sanayi şehri olan Kocaeli'dir ve Kocaeli'de 78.275 öğrenci ve 2628 öğretim elemanı bulunmaktadır. Dördüncü sıradaki İzmir'e yaklaşık 31 milyon TL destek aktarılmış ve bu şehirde 159.801 öğrenci ve 9722 öğretim elemanı bulunmaktadır. TÜBİTAK'ın en yüksek tutarda destek aktardığı ilk on sıradaki diğer iller sırasıyla: Antalya, Kayseri, Eskişehir, Erzurum, Isparta ve Adana'dır. 2012 ki listeye göre ilk ona Erzurum ve Kayseri eklenirken Çanakkale ve Konya çıkmıştır. Diğer şehirlerin kişi başına düşen TÜBİTAK destek miktarları aşağıdaki Şekil 3'te verilmektedir. Son sırada yer alan 7 ilimize ise hiç destek aktarılmamıştır. Bu iller: Bayburt, Bingöl, Hakkâri, Kilis, Mardin, Muş ve Şırnak'tır. Bütün illerin, kişi başına düşen TÜBİTAK destek miktarlarına göre renklendirilmiş, Türkiye haritası Şekil 5'te verilmektedir.

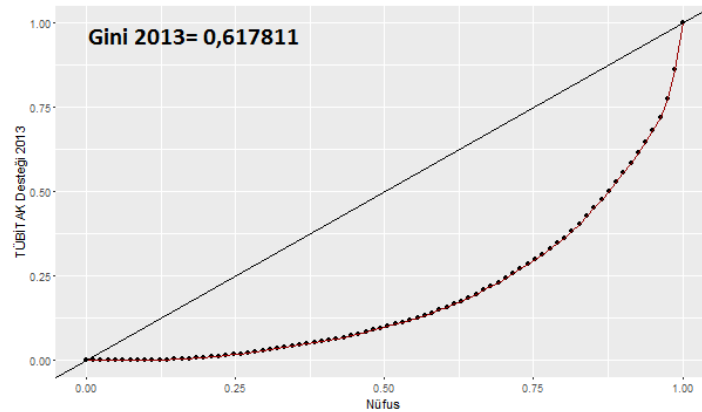
Şekil 5 2013 Yılında şehirlere göre kişi başına düşen TÜBİTAK Destek miktarı (TL)

Ayrıca TÜBİTAK'ın illere dağıttığı bilimsel desteklerin illere göre kişi başına düşen tutarları Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 7 2013 Yılında Şehirlerde Kişi Başına Düşen Destek Miktarları (TL)

İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N
Ankara	23,55	Karaman	6,03	Aydın	2,88	Zonguldak	1,52	Manisa	0,87	Sinop	0,39
Kocaeli	37,70	Kayseri	5,58	Adana	2,82	Yozgat	1,47	Erzincan	0,85	Ağrı	0,21
Isparta	15,35	Tunceli	4,49	Konya	2,72	Artvin	1,46	Osmaniye	0,84	Çorum	0,18
Çankırı	11,30	Düzce	4,40	Kırıkkale	2,68	Kırklareli	1,32	Uşak	0,80	Iğdır	0,10
Erzurum	8,94	Niğde	4,32	Samsun	2,16	Aksaray	1,30	Ardahan	0,74	Giresun	0,09
Eskişehir	8,82	Karabük	4,28	Sivas	2,07	Muğla	1,14	Nevşehir	0,66	Batman	0,05
Çanakkale	8,35	Antalya	3,91	Yalova	2,06	Balıkesir	1,08	Bilecik	0,57	Bingöl	0,00
Rize	8,22	Afyon	3,89	Denizli	1,92	Kars	1,03	Bitlis	0,56	Muş	0,00
İzmir	7,45	Bartın	3,85	Kütahya	1,90	Sakarya	1,02	Van	0,55	Bayburt	0,00
Elazığ	7,04	Gümüşhane	3,53	Kırşehir	1,78	Şanlıurfa	1,00	Diyarbakır	0,49	Hakkari	0,00
Trabzon	6,97	Tokat	3,43	Gaziantep	1,76	Mersin	0,98	Amasya	0,47	Kilis	0,00
Burdur	6,89	Edirne	3,39	Hatay	1,61	Adıyaman	0,94	Ordu	0,46	Mardin	0,00
Bolu	6,70	Kahramanmaraş	3,12	Bursa	1,57	Kastamonu	0,90	Siirt	0,43	Şırnak	0,00
İstanbul	6,07	Malatya	3,03	Tekirdağ	1,56						

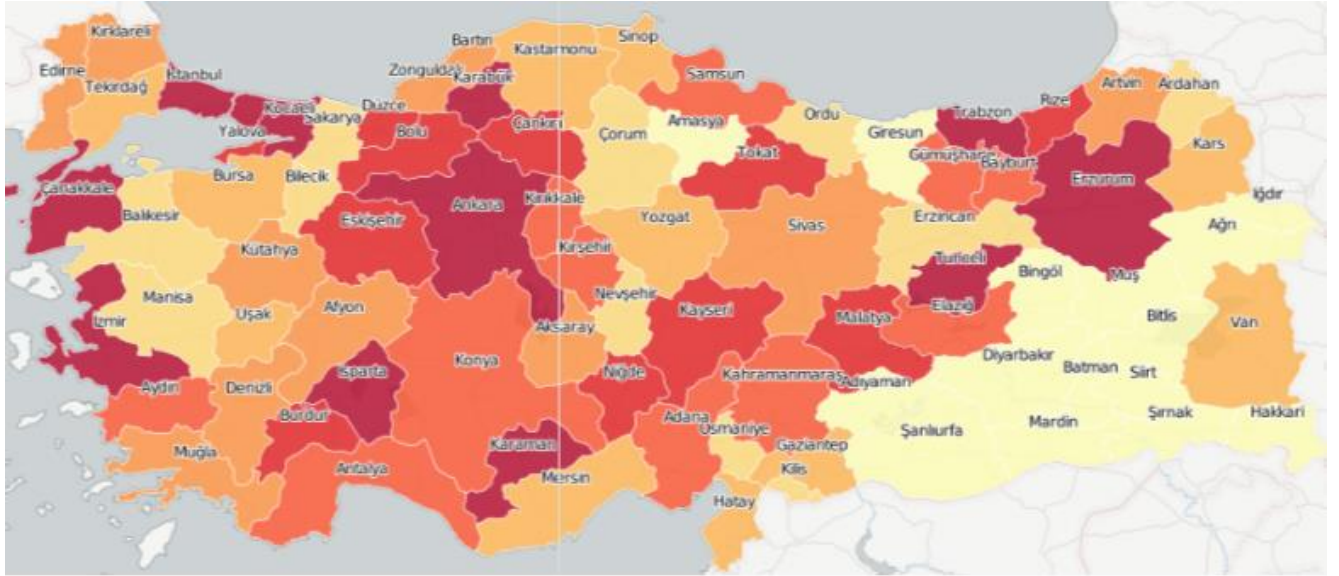
2013 yılının TÜBİTAK Gini katsayısı hesaplandığında 0,618 bulunmuştur 2013'te Türkiye'nin Gini katsayısı 0,4'tür. 2011 yılında Türkiye'nin Gini katsayısı 0,404'tür. 2013 TÜBİTAK bilimsel destek dağılımı için Lorenz eğrisi Şekil 6'da verilmektedir.

Şekil 6 2013 TÜBİTAK Destekleri Lorenz Eğrisi

5.4 2014 Yılı TÜBİTAK Desteklerinin Dağılımı

TÜBİTAK 2014 yılında 560 milyon TL destek dağıtmıştır. Bu meblağın 189 milyonu Ankara şehrindeki üniversitelere dağıtılmıştır. Ankara şehrinde 2016 verilerine göre 272.742 öğrenci ve 19.377 öğretim elemanı bulunmaktadır. Buna karşılık ikinci en yüksek desteği alan İstanbul şehrine aktarılan destek miktarı yaklaşık 105 milyon iken bu şehirde 581.954 üniversite öğrencisi ve 30.128 öğretim elemanı bulunmaktadır. Üçüncü en yüksek desteğin aktarıldığı il 88 milyon TL ile sanayi şehri olan Kocaeli'dir ve Kocaeli'de 78.275 öğrenci ve 2628 öğretim elemanı bulunmaktadır. Dördüncü sıradaki İzmir'e yaklaşık 36 milyon TL destek aktarılmış ve bu şehirde 159.801 öğrenci ve 9722 öğretim elemanı bulunmaktadır. Bütün illerin, kişi başına düşen TÜBİTAK destek miktarlarına göre renklendirilmiş, Türkiye haritası Şekil 7'de verilmektedir.

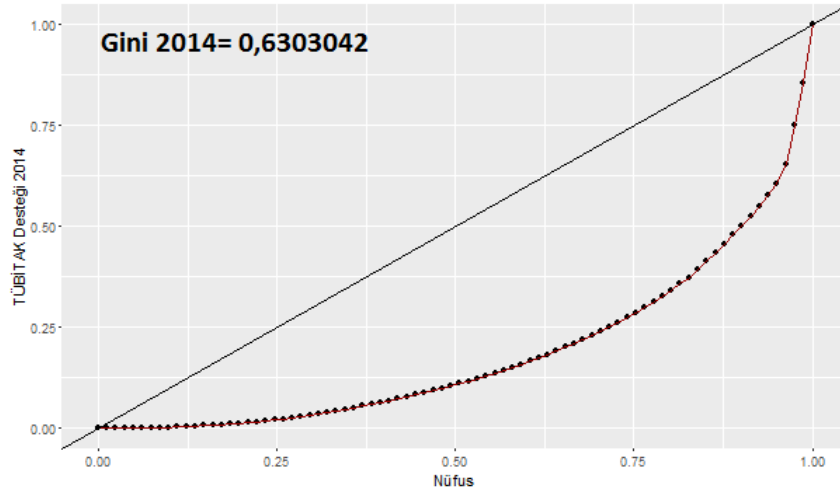
Şekil 7 2014 Yılında şehirlere göre kişi başına düşen TÜBİTAK Destek miktarı (TL)

TÜBİTAK'ın en yüksek tutarda destek aktardığı ilk on sıradaki diğer iller sırasıyla: Kayseri, Antalya, Karabük, Isparta, Trabzon ve Adana'dır. 2013'teki listeye göre ilk ona Karabük ve Trabzon eklenirken Eskişehir ve Erzurum çıkmıştır. Diğer şehirlerin kişi başına düşen TÜBİTAK destek miktarları aşağıdaki Şekil 3'te verilmektedir. Son sırada yer alan üç ilimize ise hiç destek aktarılmamıştır. Bu iller: Batman, Muş ve Şırnak'tır. Ayrıca TÜBİTAK'ın illere dağıttığı bilimsel desteklerin illere göre kişi başına düşen tutarları Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8 2014 Yılında Şehirlerde Kişi Başına Düşen Destek Miktarları (TL)

İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N
Ankara	35,81	Malatya	5,43	Adana	3,18	Aksaray	1,88	Sakarya	1,23	Siirt	0,42
Kocaeli	49,23	Niğde	5,23	Kırıkkale	3,04	Kırklareli	1,85	Manisa	1,13	Diyarbakır	0,39
Karabük	33,18	Düzce	4,98	Gümüşhane	2,94	Tekirdağ	1,81	Erzincan	1,07	Amasya	0,35
Isparta	17,63	Çankırı	4,77	Samsun	2,82	Kars	1,76	Kilis	0,91	Bitlis	0,35
Tunceli	9,76	Eskişehir	4,71	Kahramanmaraş	2,66	Uşak	1,72	Balıkesir	0,86	Bingöl	0,24
Trabzon	9,08	Rize	4,71	Denizli	2,50	Gaziantep	1,67	Bilecik	0,86	Iğdır	0,18
İzmir	8,61	Tokat	4,25	Afyon	2,49	Hatay	1,55	Ordu	0,84	Mardin	0,16
Çanakkale	7,78	Burdur	4,18	Bartın	2,41	Bursa	1,54	Çorum	0,78	Hakkari	0,12
Erzurum	7,74	Elazığ	3,90	Muğla	2,41	Kastamonu	1,52	Osmaniye	0,72	Adıyaman	0,11
Karaman	7,70	Antalya	3,66	Kütahya	2,24	Van	1,49	Nevşehir	0,68	Ağrı	0,09
İstanbul	7,19	Kırşehir	3,63	Zonguldak	2,12	Yozgat	1,47	Ardahan	0,56	Muş	0,00
Yalova	7,18	Bayburt	3,49	Sivas	2,04	Mersin	1,44	Şanlıurfa	0,48	Batman	0,00
Kayseri	7,09	Aydın	3,25	Edirne	1,98	Sinop	1,35	Giresun	0,42	Şırnak	0,00
Bolu	6,91	Konya	3,23	Artvin	1,94						

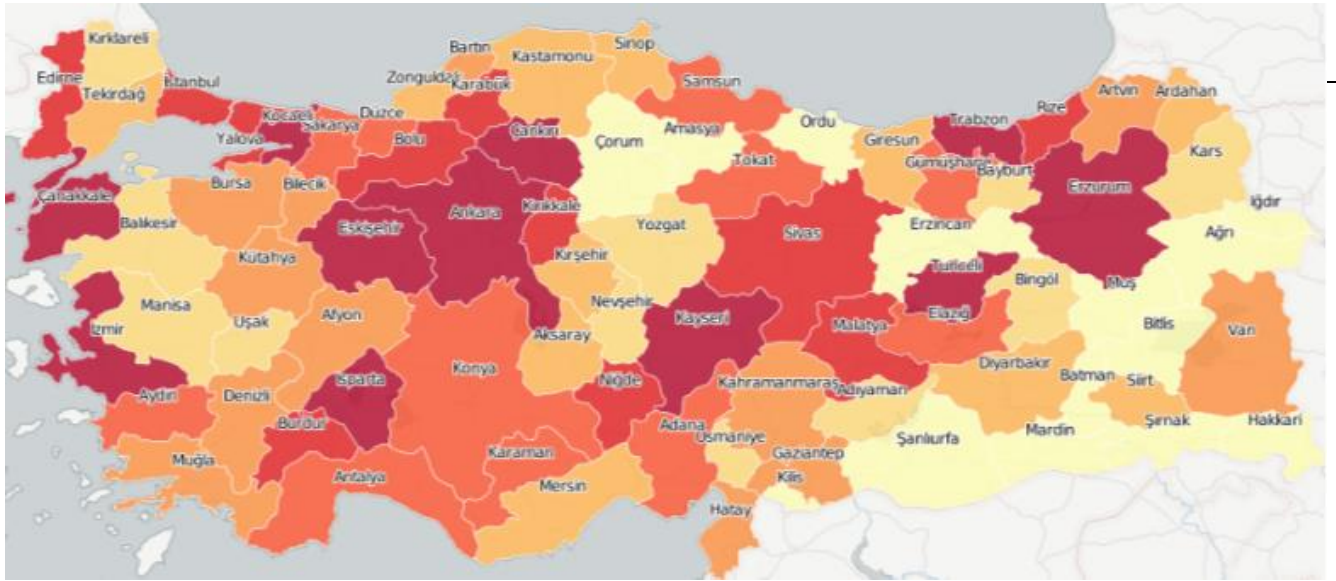
2014 yılının TÜBİTAK Gini katsayısı hesaplandığında 0,630 olarak bulunmuştur. 2014 yılında Türkiye'nin Gini katsayısı TÜİK tarafından 0,391 olarak hesaplanmıştır. 2014 TÜBİTAK bilimsel destek dağılımı için Lorenz eğrisi Şekil 8'de verilmektedir.

Şekil 8 2014 TÜBİTAK Destekleri Lorenz Eğrisi

5.5 2015 Yılı TÜBİTAK Desteklerinin Dağılımı

TÜBİTAK 2015 yılında 700 milyon TL destek dağıtmıştır. Bu meblağın 273 milyonu Ankara şehrindeki üniversitelere dağıtılmıştır. Ankara şehrinde 2016 verilerine göre 272.742 öğrenci ve 19.377 öğretim elemanı bulunmaktadır.

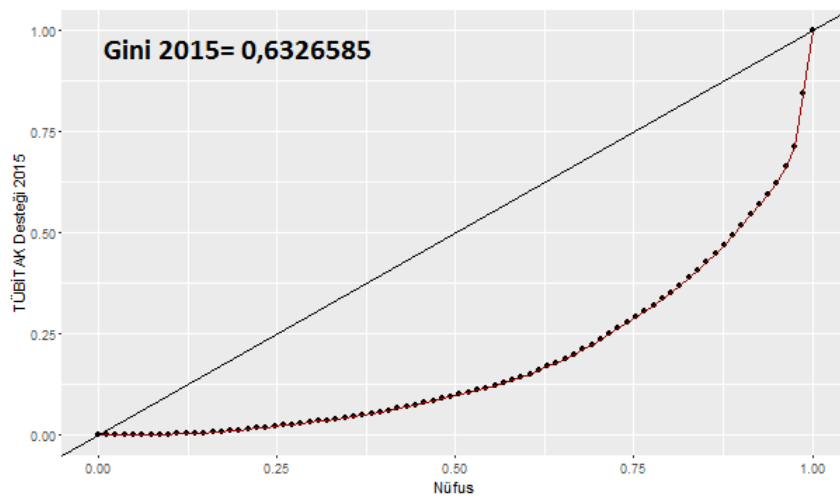
Şekil 9 2015 Yılında şehirlere göre kişi başına düşen TÜBİTAK Destek miktarı

Buna karşılık ikinci en yüksek desteği alan İstanbul şehrine aktarılan destek miktarı yaklaşık 112 milyon iken bu şehirde 581.954 üniversite öğrencisi ve 30.128 öğretim elemanı bulunmaktadır. Üçüncü en yüksek desteğin aktarıldığı il 106 milyon TL ile sanayi şehri olan Kocaeli'dir ve Kocaeli'de 78.275 öğrenci ve 2628 öğretim elemanı bulunmaktadır. Dördüncü sıradaki İzmir'e yaklaşık 41 milyon TL destek aktarılmış ve bu şehirde 159.801 öğrenci ve 9722 öğretim elemanı bulunmaktadır. TÜBİTAK'ın en yüksek tutarda destek aktardığı ilk on sıradaki diğer iller sırasıyla: Antalya, Kayseri, Konya, Eskişehir, Adana ve Isparta'dır. 2014 teki listeye göre ilk ona Konya ve Eskişehir eklenirken Trabzon ve Karabük çıkmıştır. Diğer şehirlerin kişi başına düşen TÜBİTAK destek miktarları aşağıdaki Şekil 3'te verilmektedir. Son sırada yer alan 2 ilimize ise hiç destek aktarılmamıştır. Bu iller: Hakkâri ve Muş'tur.

Tablo 9 2015 Yılında Şehirlerde Kişi Başına Düşen Destek Miktarları (TL)

İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N	İL	D/N
Ankara	51,74	Kırıkkale	7,01	Karaman	3,84	Gaziantep	1,97	Ardahan	1,15	Şanlıurfa	0,59
Kocaeli	59,77	Sivas	6,69	Tokat	3,81	Artvin	1,91	Yozgat	1,09	Kilis	0,45
Isparta	18,04	Edirne	6,36	Adana	3,60	Bilecik	1,89	Uşak	1,00	Batman	0,36
Tunceli	16,69	Burdur	6,31	Sakarya	3,40	Tekirdağ	1,86	Kars	0,98	Ordu	0,34
Çankırı	10,27	Bolu	5,72	Aydın	3,15	Kastamonu	1,82	Manisa	0,95	Erzincan	0,30
Erzurum	9,94	Malatya	5,58	Kahramanmaraş	2,68	Sinop	1,72	Osmaniye	0,91	Bitlis	0,25
Eskişehir	9,88	Karabük	5,31	Van	2,64	Siirt	1,46	Balıkesir	0,82	Iğdır	0,17
İzmir	9,73	Yalova	5,25	Denizli	2,58	Mersin	1,45	Adıyaman	0,81	Ağrı	0,10
Çanakkale	9,57	Gümüşhane	5,24	Muğla	2,20	Aksaray	1,42	Bayburt	0,81	Amasya	0,09
Trabzon	9,52	Antalya	5,06	Kütahya	2,20	Giresun	1,29	Nevşehir	0,78	Şırnak	0,07
Kayseri	8,51	Samsun	4,87	Afyon	2,19	Kırşehir	1,27	Bingöl	0,78	Mardin	0,02
Niğde	7,92	Düzce	4,86	Hatay	2,11	Diyarbakır	1,26	Kırklareli	0,75	Muş	0,00
Rize	7,91	Elazığ	4,73	Bartın	2,06	Zonguldak	1,18	Çorum	0,60	Hakkari	0,00
İstanbul	7,64	Konya	4,19	Bursa	2,00						

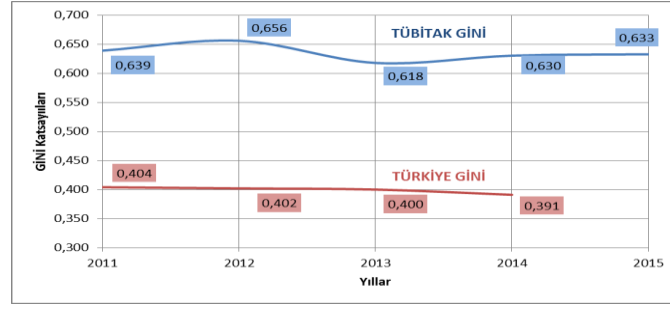
2015 yılının TÜBİTAK Gini katsayısı hesaplandığında, 0,633 olarak bulunmuştur. 2015 TÜBİTAK bilimsel destek dağılımı için Lorenz eğrisi Şekil 10'da verilmektedir.

Şekil 10 2015 TÜBİTAK Destekleri Lorenz Eğrisi

5.6 TÜBİTAK Gini Katsayısı ve Genel Bakış

Türkiye'nin ekonomik gelir dağılımındaki eşitsizlik verilerin kapsadığı 2011 – 2014 yılları arasında her yıl düşüş göstermiştir. Bununla birlikte, TÜBİTAK'ın Gini katsayısı dalgalı bir seyir göstermektedir. 2012 – 2013 yılları arasında %6'ya yakın düşüş gösterse de 2014 ve 2015 yıllarında 5 yıllık ortalama değerine tekrar yaklaşmıştır.

Şekil 11 Yıllara Göre Türkiye ve TÜBİTAK Gini Katsayıları

Gini katsayısının bu denli istikrarlı şekilde yüksek oluşu, problemin sistematik olduğunu gösteren bir delildir. Bir başka deyişle karar mekanizmasında kullanılan model ve/veya kişiler bu eşitsizliği oluşturmaktadır. Bu sebeple daha eşit bir dağılım için başka bir karar modeli kurgulanması gerekmektedir. 2011 - 2015 Yılları arasında Şehirlerde kişi başına düşen TÜBİTAK destekleri Tablo 10'da verilmektedir.

Tablo 10 2011 - 2015 Yılları arasında Şehirlerde kişi başına düşen TÜBİTAK destekleri

İL	Kişi başına düşen destek							İL	Kişi başına düşen destek						
	ORTALAMA	2011	2012	2013	2014	2015	Grafik		ORTALAMA	2011	2012	2013	2014	2015	Grafik
Kocaeli	38,95	15,92	32,15	37,70	49,23	59,77		Tekirdağ	1,59	0,99	1,75	1,56	1,81	1,86	
Ankara	33,48	32,70	23,59	23,55	35,81	51,74		Zonguldak	1,57	1,13	1,89	1,52	2,12	1,18	
Isparta	15,46	12,88	13,43	15,35	17,63	18,04		Bursa	1,56	1,48	1,21	1,57	1,54	2,00	
Karabük	8,91	0,87	0,92	4,28	33,18	5,31		Gaziantep	1,42	0,57	1,15	1,76	1,67	1,97	
Çanakkale	8,70	9,34	8,48	8,35	7,78	9,57		Hatay	1,40	0,87	0,85	1,61	1,55	2,11	
İzmir	7,58	6,33	5,78	7,45	8,61	9,73		Kars	1,27	0,86	1,74	1,03	1,76	0,98	
Tunceli	7,55	1,12	5,71	4,49	9,76	16,69		Mersin	1,24	1,43	0,88	0,98	1,44	1,45	
Trabzon	7,32	6,45	4,57	6,97	9,08	9,52		Bilecik	1,17	1,98	0,54	0,57	0,86	1,89	
Eskişehir	7,08	6,65	5,32	8,82	4,71	9,88		Artvin	1,09	0,15	0,00	1,46	1,94	1,91	
Erzurum	6,91	4,19	3,73	8,94	7,74	9,94		Van	1,08	0,27	0,45	0,55	1,49	2,64	
Çankırı	6,49	3,06	3,07	11,30	4,77	10,27		Nevşehir	1,03	0,83	2,19	0,66	0,68	0,78	
Bolu	6,12	6,16	5,11	6,70	6,91	5,72		Kastamonu	0,98	0,52	0,13	0,90	1,52	1,82	
İstanbul	5,92	4,46	4,26	6,07	7,19	7,64		Sinop	0,96	0,95	0,36	0,39	1,35	1,72	
Kayseri	5,43	3,27	2,68	5,58	7,09	8,51		Yozgat	0,95	0,40	0,30	1,47	1,47	1,09	
Karaman	5,08	3,72	4,13	6,03	7,70	3,84		Manisa	0,95	0,88	0,90	0,87	1,13	0,95	
Rize	4,91	1,93	1,77	8,22	4,71	7,91		Uşak	0,91	0,46	0,57	0,80	1,72	1,00	
Niğde	4,71	3,10	2,99	4,32	5,23	7,92		Bayburt	0,86	0,00	0,00	0,00	3,49	0,81	
Elazığ	4,70	4,30	3,55	7,04	3,90	4,73		Balıkesir	0,83	0,84	0,57	1,08	0,86	0,82	
Yalova	4,27	2,02	4,85	2,06	7,18	5,25		Osmaniye	0,79	0,93	0,53	0,84	0,72	0,91	
Düzce	3,85	2,43	2,57	4,40	4,98	4,86		Kırklareli	0,78	0,00	0,00	1,32	1,85	0,75	
Antalya	3,76	3,25	2,90	3,91	3,66	5,06		Şanlıurfa	0,73	0,91	0,67	1,00	0,48	0,59	
Burdur	3,75	0,40	1,00	6,89	4,18	6,31		Diyarbakır	0,67	0,74	0,45	0,49	0,39	1,26	
Kırıkkale	3,69	3,41	2,30	2,68	3,04	7,01		Ardahan	0,58	0,21	0,25	0,74	0,56	1,15	
Malatya	3,59	2,13	1,76	3,03	5,43	5,58		Siirt	0,56	0,00	0,48	0,43	0,42	1,46	
Edirne	3,23	1,70	2,72	3,39	1,98	6,36		Erzincan	0,54	0,00	0,47	0,85	1,07	0,30	
Tokat	3,21	2,08	2,47	3,43	4,25	3,81		Ordu	0,50	0,31	0,55	0,46	0,84	0,34	
Konya	2,99	2,40	2,41	2,72	3,23	4,19		Bitlis	0,49	0,54	0,76	0,56	0,35	0,25	
Afyon	2,89	4,36	1,51	3,89	2,49	2,19		Iğdır	0,47	1,38	0,50	0,10	0,18	0,17	
Sivas	2,85	1,38	2,09	2,07	2,04	6,69		Çorum	0,45	0,58	0,11	0,18	0,78	0,60	
Samsun	2,82	2,53	1,71	2,16	2,82	4,87		Adıyaman	0,43	0,00	0,27	0,94	0,11	0,81	
Aydın	2,79	1,87	2,79	2,88	3,25	3,15		Giresun	0,38	0,00	0,13	0,09	0,42	1,29	
Gümüşhane	2,69	1,20	0,54	3,53	2,94	5,24		Kilis	0,32	0,00	0,26	0,00	0,91	0,45	
Adana	2,68	2,01	1,79	2,82	3,18	3,60		Bingöl	0,28	0,27	0,12	0,00	0,24	0,78	
Kahramanmaraş	2,56	1,96	2,37	3,12	2,66	2,68		Amasya	0,18	0,00	0,00	0,47	0,35	0,09	
Kırşehir	2,19	2,98	1,32	1,78	3,63	1,27		Ağrı	0,13	0,00	0,27	0,21	0,09	0,10	
Denizli	2,19	2,11	1,85	1,92	2,50	2,58		Batman	0,09	0,06	0,00	0,05	0,00	0,36	
Bartın	1,82	0,78	0,00	3,85	2,41	2,06		Mardin	0,04	0,00	0,00	0,00	0,16	0,02	
Muğla	1,73	1,68	1,25	1,14	2,41	2,20		Muş	0,03	0,08	0,08	0,00	0,00	0,00	
Sakarya	1,69	1,88	0,92	1,02	1,23	3,40		Hakkari	0,02	0,00	0,00	0,00	0,12	0,00	
Aksaray	1,69	2,13	1,70	1,30	1,88	1,42		Şırnak	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,07	
Kütahya	1,61	1,24	0,47	1,90	2,24	2,20									

Isparta, Karabük, Çanakkale, Tunceli, Eskişehir, Erzurum, Çankırı, Bolu ve Kayseri illerinin en çok destek alanlar listesinin ilk 14 sırasında bulunuyor olmasının sebepleri araştırılmalıdır.

Bu şehirlerden Isparta'nın aldığı destekler 2011 yılından 2015 yılına yaklaşık olarak %50 artarken bu ilin tek üniversitesi olan Süleyman Demirel Üniversitesi'nin Girişimci Yenilikçi Üniversiteler Endeksindeki sırası 14 ten 28'e adım adım düşmektedir. Bu akademik girişimciliği desteklemek amacıyla dağıtılan desteklerin belirli bir doygunluğa ulaştıktan sonra yeterli etkiyi vermediğini göstermektedir.

Karabük'ün ortalama destek miktarını artıran yıl 2014 yılıdır, bu bir anomali oluşturmaktadır.

Çanakkale'nin aldığı akademik destek miktarı da ülke ortalamasının oldukça üstündedir. Buna rağmen bu ilin tek üniversitesi olan 18 Mart Üniversitesi, Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler listesine sadece 2012 yılında 45. Sıradan girmiş ve diğer yıllar bu listeye girememiştir. Bu da bu ile aktarılan desteklerin akademik girişimciliği teşvik etmediğini göstermektedir. Bu desteklerin toplumsal katma değeri sorgulanmalıdır.

Tunceli iline de 2014 ve 2015 te oldukça yüksek olmakla birlikte ortalama da ülke ortalamasının oldukça üstünde akademik destek aktarılmıştır. Bu ilin üniversitesinin girişimci ve yenilikçi üniversiteler listesinde hiç yer alması da bu desteklerin toplumsal katma değerlerinin sorgulanması gerektiği düşüncesini oluşturmaktadır.

Eskişehir iline aktarılan akademik destek de ülke ortalamasının oldukça üstündedir. Bununla birlikte bu şehrin iki üniversitesinden biri olan Osmangazi Üniversitesi Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler listesinde hiç yer alamazken Açık öğretim fakültesi kazancı da bulunan Anadolu Üniversitesi Listede 37. Sıradan 16. sıraya yükselen bir durumdadır. Akademik destekleri hangi üniversitenin kullandığı belirsiz olduğundan bu şehire giden akademik desteklerin verimi açısından bir şey söylemek mümkün olmamaktadır.

Erzurum da ülke ortalamasının oldukça üzerinde akademik destek alan illerdendir. Bununla birlikte Atatürk Üniversitesi 4 yıl boyunca girişimci yenilikçi üniversiteler listesinde kendine yer bulamamıştır. Bir başka deyişle, Akademik desteklerin verimliliğine dair bir kanıt yoktur.

Çankırı da ülke ortalamasının oldukça üzerinde akademik destek alan illerdendir. Bununla birlikte Karatekin Üniversitesi 4 yıl boyunca girişimci yenilikçi üniversiteler listesinde kendine yer bulamamıştır. Akademik desteklerin verimliliğine dair bir kanıt yoktur.

Bolu'nun aldığı akademik destek miktarı da ülke ortalamasının oldukça üstündedir. Buna rağmen bu ilin tek üniversitesi olan Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler listesine sadece 2012 yılında 50. sıradan girmiş ve diğer yıllar bu listeye girememiştir. Bu da bu ile aktarılan desteklerin akademik girişimciliği teşvik etmediğini göstermektedir. Bu desteklerin toplumsal katma değeri sorgulanmalıdır.

Şehirleri TÜBİTAK'tan aldıkları akademik destek miktarlarına göre Tablo 11'deki gibi sınıflandırılabilir.

Tablo 11 2011 - 2015 yılları arasında kişi başına düşen ortalama Tübitak Destek Miktarına göre İllerin Sınıflandırılması

1. Sınıf	Kocaeli, Ankara, Isparta
2. Sınıf	Karabük, Çanakkale, İzmir, Tunceli, Trabzon, Eskişehir, Erzurum, Çankırı, Bolu, İstanbul, Kayseri, Karaman, Rize, Niğde, Elazığ, Yalova, Düzce, Antalya
3. Sınıf	Burdur, Kırıkkale, Malatya, Edirne, Tokat, Konya, Afyon, Sivas, Samsun, Aydın, Gümüşhane, Adana, Kahramanmaraş, Kırşehir, Denizli, Bartın, Muğla, Sakarya, Aksaray, Kütahya, Tekirdağ, Zonguldak, Bursa
4. Sınıf	Gaziantep, Hatay, Kars, Mersin, Bilecik, Artvin, Van, Nevşehir, Kastamonu, Sinop, Yozgat, Manisa, Uşak
5. Sınıf	Bayburt, Balıkesir, Osmaniye, Kırklareli, Şanlıurfa, Diyarbakır, Ardahan, Siirt, Erzincan, Ordu, Bitlis, Iğdır, Çorum, Adıyaman, Giresun, Kilis, Bingöl, Amasya, Ağrı, Batman, Mardin, Muş, Hakkari, Şırnak

1. ve 2. Sınıftaki illere gönderilen akademik destekler ciddi oranda azaltılmalı 5. Sınıftaki illere gönderilen destekler ise artırılmalıdır. Bu iller arasında proje işbirliklerinin sağlanması da kaynakların daha az tecrübeli üniversite mensupları tarafından verimli olarak kullanımını sağlayacaktır.

SONUÇ

TÜBİTAK'ın verdiği akademik destekler, akademik girişim ve girişimciler için can suyu niteliğinde olup, bu desteklerin dağıtımında eşitliğin ve kapsayıcılığın gözetilmesi bir toplum için son derece önemlidir. Zira hep aynı potansiyel akademik girişimciye destek vermek, ya da yoğun olarak belirli konulara ya da belirli branşlara

destek vermek diğer alanlardaki akademisyenlerin girişimci akademisyen olma potansiyellerini yok etmek demektir.

Bu çalışma göstermektedir ki TÜBİTAK'ın akademik destekleri dağıtımı, eşitlik anlayışından ülke ölçeğine göre dahi uzaktır. Ayrıca TÜBİTAK'ın akademik destekleri dağıtımı, akademik girişimcilik ve yenilikçiyi artırıcı etki göstermekten de uzak kalmıştır.

Isparta'da gül ve gökkuşuğu alabalıkları yetişmektedir bu son derece önemli bir durumdur. Bununla birlikte Hakkari'de, Muş'ta, Şırnak'ta Mardin'de, Amasya'da, Giresun'da ve Çorum'da ne yetiştiği, buradaki bilimsel arazileri sulamayı denemeden belirsiz kalacaktır. Bu bölgelere de kaynak aktarılmalı ve aktarılacak kaynağın atıl kalmaması için bu bölge üniversitelerinin proje ortağı üniversitelerle birlikte çalışması sağlanmalıdır.

Akademik girişimcinin, akademi ile bağlantısı olan ama akademisyen olmayan kişiler arasından çıkması daha olası bir durumdur. Bunu sağlayabilmek açısından özel sektörden bu boşluğu dolduracak kişilere imkan tanıyacak politikalar üzerinde durulması gerekmektedir. Haftanın iki gününü (Cuma ve Cumartesi) Girişimci akademilerinde geçirecek ve bu esnada halihazırda nerede ne araştırmaları yapılmaktaya dair bilgiler edinecek ve bu akademiyi tamamlama aşamasında ise bu araştırmacılar arasında seçtikleri ile ortaya bir ürün çıkaracak olan belge temelli olmaktan ziyade ürün ve bakış açısı temelli kurumlar ihdas edilmeli ve bu kurumda eğitim görecekt, yönlendirilecek ve çalıştırılacak kişilerin seçimi için karar mekanizması oluşturulmalı ve çalıştığı kurumun, araştırmayı yapan kurumun ve girişimcinin ortak olduğu ticari bir faaliyet ortamı finansal olarak hem devlet destekleri ile hem de özel kuruluş yatırımları ile oluşturulmalıdır.

TÜBİTAK'ın akademik destekleri dağıtımında eşitlikten daha ziyade tanınırlığı öncelediği gözükmektedir. Bunun yerine akademik desteklerin dağıtımındaki karar modeli kapsayıcılık, dağılımın eşitliği ve çıktıyı önceleyecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

YÖK'ün kalite ile ilgili çalışmalarının da TÜBİTAK desteklerinin dağıtımında bir etken olarak kullanılmasında fayda bulunmaktadır.

Öğrenci sayısı / Öğretim elemanı sayısı oranı da üniversitelere verilecek destekler de gözönünde bulundurulması gereken başka bir unsurdur. Üniversiteleri çeşitli parametreler kullanarak sınıflara ayırmak ve bu sınıflarda tecrübeli ve daha az tecrübeli üniversiteler arasında birlikte çalışma ve etkileşimler sağlanarak çok üniversiteli proje yapılarının oluşturulmasını desteklemek de yapılmasında fayda olan bir durumdur. Bu projelerde, tecrübeli üniversiteler sınıfının öğretim üyeleri yönlendirme ve kontrol görevini gerçekleştirirken daha az tecrübeli üniversitelerdeki proje yürütücüsü ve proje çalışanları yapılacak deney, rapor benzeri işlemleri yerine getirmelidir.

Bir bilgisayar, iyi bir iş fikri, grafiker ve programcı ile *unicorn* diye anılan 1 milyar \$'dan daha yüksek değerde şirketlerin kurulabildiği günümüzde, sanayi bölgelerine yakınlık akademik girişim anlamında bir anlam ifade etmemektedir.

Türkiye'nin kaçırdığı sanayi devrimini, yazılım ve bilgi teknolojileri alanında dünya ülkeleri ile eşit şartlar altında yakalaması fırsatı kaçırılmamalıdır. Bu sebeple özellikle yazılım ve sistem mimarisi üzerine okul öncesi dönemden başlayan eğitim programları hazırlanmalıdır. Bu noktada Türkiye'nin bilimsel yatırımlarını yönlendiren kurum olan TÜBİTAK'a düşen görev yazılım ve bilgi teknolojileri konularındaki destekleri artırmasıdır.

Sosyal mekanizmalar ve sosyal dengeler hususunda şimdiye kadar kaldığımız edilgen durumun da gelişen sosyal mecralar ve veri madenciliği gibi konularla değiştirmemiz mümkündür. Bunun için her ülkenin sosyal dinamik ve gelişmelerini takip eden ve bu durumlara uygun hareket planları hazırlayan bir sosyal bilimler parkının (SosyoParklar) kurulması da değerlendirilebilecek bir fırsattır (İskender ve Batı, 2015). Bu parklarda yazılımcı ve ilgili ülkelerin dilini ve sosyolojisini iyi bir şekilde bilen sosyologların yanında genel bir strateji masasının olması kontra operasyonlar için önemlidir. Bu, Türkiye'nin bölgesel güç olma konumunu küresel güç olma konumuna yükseltmek için önemli bir atılım olacaktır.

TÜBİTAK'ın destekleri dağıtım karar modeli yeniden düzenlenmelidir. Bu konuda yapılacak çalışmalar, sanayiye yakın olma durumundan daha çok Sosyoloji ve Bilişim konularında uzman insan kaynağına erişimi göz önüne alınarak yapılmalıdır. Türkiye'nin veriden bilgiye geçiş süreçleri içinde bulunduğumuz bilgi çağını kaçırmamız açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- BECKMAN GD, C. R. (2009). Intellectual entrepreneurship: an authentic foundation for higher education reform. Plan High Educ.
- CAMPBELL, D. F. (2005). Knowledge production of firms: research networks and the" scientification" of business R&D. International Journal of Technology Management , 152-175.
- CARAYANNİS, E. G. (2013). Encyclopedia of creativity, invention, innovation and entrepreneurship. New York: Springer.
- LİNK, A. N. (2003). US science parks: the diffusion of an innovation and its effects on the academic missions of universities. International Journal of industrial organization, 1323-1356.
- LİNK, A. N. (2007). The economics of university research parks. Oxford Review of Economic Policy, 661-674.
- LİNK, A. N. (2015). The Chicago handbook of university technology transfer and academic entrepreneurship. Chicago: University of Chicago Press.
- SHANE, S. A. (2004.). Academic entrepreneurship: University spinoffs and wealth creation. . Celtenham: Edward Elgar Publishing.
- STUART, T. E. (2006). When do scientists become entrepreneurs? The social structural antecedents of commercial activity in the academic life sciences. American Journal of Sociology 112.1, 97-144.
- UKSPA. (2016, 5 28). <http://www.ukspa.org.uk>. 5 28, 2016 tarihinde ukspa.org: <http://www.ukspa.org.uk/members/our-members> adresinden alındı
- VENKATARAMAN, S. (1997). The distinctive domain of entrepreneurship research. Advances in entrepreneurship, firm emergence and growth 3.1, 119-138.
- WATTS, D. J. (1999). Small Worlds: The Dynamics of Network Between Order and Randomness. Princeton: Princeton University Press.
- SAY, JB. (1836) A treatise on political economy: or the production, distribution, and consumption of wealth. Grigg & Elliot
- DRUCKER, P. (1985). "Entrepreneurship and innovation: Practice and principles." NY: Harper Business.
- D'ESTE, P., SURYA, M., AND NEELY., A. (2009). "Academic entrepreneurship: what are the factors shaping the capacity of academic researchers to identify and exploit entrepreneurial opportunities?." Biblioteca Digital de la Asociación Latino-Iberoamericana de Gestión Tecnológica 1.1
- MURRAY, F., KOLEV., J., (2015). "An Entrepreneur's Guide to the University."The Chicago Handbook of University Technology Transfer and Academic Entrepreneurship.
- STUART, T. E., DİNG., W.W., (2006). "When do scientists become entrepreneurs? The social structural antecedents of commercial activity in the academic life sciences1." American Journal of Sociology 112.1
- LANDSTROM, H. (2007). Pioneers in entrepreneurship and small business research. Vol. 8. Springer Science & Business Media
- SHAPERO, A. (1975). "The displaced, uncomfortable entrepreneur." Psychology today 9.6
- KENNEY, M., AND GOE., W.R. (2004). "The role of social embeddedness in professorial entrepreneurship: a comparison of electrical engineering and computer science at UC Berkeley and Stanford." Research Policy 33.5 691-707.
- SHANE, S. A. (2004). Academic entrepreneurship: University spinoffs and wealth creation. Edward Elgar Publishing

- İSKENDER, E., BATI., G.B. (2015). "Comparing Turkish Universities Entrepreneurship and Innovativeness Index's Rankings with Sentiment Analysis Results on Social Media." *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 195: 1543-1552.
- TÜBİTAK. (2016). 1 6, 2016 tarihinde <https://www.tubitak.gov.tr>: <https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/sanayi/ulusal-destek-programlari/icerik-1513-teknoloji-transfer-ofisleri-destekleme-programi> adresinden alındı
- TÜBİTAK. (2016). 4 27, 2016 tarihinde https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/ardeb_stat_2016_11.pdf adresinden alındı

IJBEMP

BUSINESS
ECONOMICS
AND
MANAGEMENT
PERSPECTIVES

International Journal of Business, Economics and Management Perspectives
Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi

ISSN: 2458-8997

Yıl: 1, Sayı: 3, Haziran 2016, s. 76-88

Öğr. Gör. Önder SAKAL

Erzincan Üniversitesi, Refahiye Meslek Yüksekokulu, ondersakal@hotmail.com

Arş. Gör. İhsan AYTEKİN

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İşletme Fakültesi, ihsanaytekin@gmail.com

BİREYSEL TEMEL DEĞERLER ÖRGÜTLERDE SESSİZLİK TUTUMUNU AÇIKLAR MI?¹

¹ Bu makale, 3. Örgütsel Davranış Kongresi'nde (6-7 Kasım 2015, Tokat) sunulan bir bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

BİREYSEL TEMEL DEĞERLER ÖRGÜTLERDE SESSİZLİK TUTUMUNU AÇIKLAR MI? ²

Öz

Bu çalışmanın sorunsalı, bireysel temel değerler ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkileri analiz etmektir. Çalışma, Schwartz'ın (1992; 1996) değer kuramı ve Dyne, Ang ve Botero (2003)'nın örgütsel sessizlik modeli temelinde tasarlanmıştır. Araştırma sorusu, “bireysel temel değerler, örgütsel sessizlik tutumunu açıklar mı?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma neden sonuç ilişkisine dayalı olarak açıklayıcı (explanatory) şekilde tasarlanmıştır. Veri toplama tekniği ankettir. Araştırmanın örneklemini Erzincan İlinde faaliyetlerini sürdüren çağrı merkezi çalışanları oluşturmaktadır. Bu çalışmada, analiz seviyesi birey düzeyindedir. Çağrı merkezinde çalışan müşteri temsilcilerinin oluşturduğu örnekleme bireysel temel değerlerin, örgütsel sessizlik tutumunu açıklayan önemli bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre bireysel temel değerler değişken seti, kabullenici sessizlik boyutundaki varyansı %11,7 ve korunmacı sessizlik boyutundaki varyansı ise %15 oranında anlamlı olarak açıklamaktadır.

Anahtar kelimeler: Temel değerler, örgütsel sessizlik

DO THE PERSONAL BASIC VALUES EXPLAIN THE ORGANIZATIONAL SILENCE ATTITUDE?

Abstract

The research question of this study is the analysis of relationships between individual basic values and organizational silence. This study was designed based on Schwartz's (1992; 1996) theory of value and the organizational silence model of Dyne, Ang and Botero (2003). The research question was determined as “Do the personal basic values explain the organizational silence attitude”. Based on the cause-effect relation, the study was designed in explanatory way. Surveys were used for collecting the data. The sample of this study consists of employees working in call centers operating in Erzincan city. In this study, the analyses were carried out at personal level. In sample constituted by the customer representatives working in call centers, it was concluded that the personal basic values are an important variable explaining the organizational silence attitude. According to the research results, the variable set of personal core values significantly explains the variance in acquiescent silence dimension by 11.7% and the variance in protectionist silence dimension by 15%.

Keywords: Basic values, organizational silence

1.Giriş

Bu çalışmanın sorunsalı, bireysel temel değerler ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkileri analiz etmektir. Çalışma, Schwartz'ın (1992; 1996) değer kuramı ve Dyne, Ang ve Botero (2003)'nın örgütsel sessizlik modeli temelinde tasarlanmıştır.

Günümüz çalışma yaşamında sıkça karşılaşılan ve örgütsel davranış yazınında ele alınan güncel konulardan birisi “örgütsel sessizlik” kavramıdır. Örgütlerde sistematik biçimde gelişen sessizlik süreci olarak ifade edilen örgütsel sessizlik (Morrison ve Milliken, 2000: 706), örgüt içinde değişimi etkileyebilme, düzeltbilme veya yönetebilme yeteneğinde olan insanların, örgütsel konularda değerlendirme yapmaktan ve düşüncelerini paylaşmaktan sakınmaları, duyarlıklarını gizleyerek sessiz kalmaları olarak tanımlanmaktadır (Gül ve Özcan, 2011:111; Çakıcı, 2008:118). Bir davranış türü olarak örgütsel sessizlik, örgüt üyelerinin bir

² Bu makale, 3. Örgütsel Davranış Kongresi'nde (6-7 Kasım 2015, Tokat) sunulan bir bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

işe yaramayacağını bildikleri için örgütsel konularda bilgi ve önerilerini ifade etmemeleri, bildikleri halde, sorunların varlığını ve kaynaklarını bilmezlikten gelmeleri, bildiklerini beyan etmeleri halinde bunun kendileri için tehlike oluşturabileceği endişesi taşımaları gibi çok boyutlu bir yapıya sahiptir (Dyne ve arkadaşları, 2003). Sessizlik, kişinin içinde bulunan, kendi kendisiyle iletişim kurduğu bir durum (Pinder ve Harlos, 2001), kişinin kendi içinde var olan farklı bilgi, duygu ve niyetleri barındıran bir iletişim biçimi (Brinsfield ve arkadaşları, 2009: 20) olarak da değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, aktif ve amaçlı bir tutum ve iletişim biçimi olarak örgütsel sessizliğin dinamiklerinin anlaşılmasına ve kişinin sessiz kalarak vermeye çalıştığı mesajın anlamlandırılmasına katkı sağlamaktır. Bu noktadan hareketle araştırma sorusu, “*bireysel temel değerler, örgütsel sessizlik tutumunu açıklar mı?*” şeklinde belirlenmiştir.

2. Teorik arka plan

2.1. Örgütsel Sessizlik

Örgütsel sessizlik, bireylerin işlerini ve örgütlerini iyileştirmeye ilgili devinsel, bilişsel ve duyuşsal gerçek fikirlerini, değişim yapabileceği düşünülen bireylerden kasıtlı olarak esirgemeleridir (akt. Şimşek ve Aktaş, 2014). Morrison ve Milliken ‘a (2000) göre ise, çalışanların işle ilgili konular ve sorunlar hakkındaki bilgilerini, görüşlerini ve kaygılarını bilinçli olarak yönetimle paylaşmamaları, kendilerine saklamalarıdır. Tanımlardaki temel vurgu sessizlik tutumunun bilinçli, amaçlı ve aktif bir tutum olmasıdır. Örgütsel sessizlik, örgütsel iletişimin aksayan bir yönü olmakla birlikte, her iletişimsizlik durumu sessizliği temsil etmez. Kişinin söyleyecek bir şeyinin olmaması –ilgili konuda bilgi ya da fikir sahibi değildiryada da konunun paylaşmaya değer olmaması durumunda ortaya çıkan iletişimsizlikte olduğu gibi (Dyne ve arkadaşları, 2003: 1361). Dyne ve arkadaşları (2003) örgütsel sessizliğin çok boyutlu yapıda olduğunu vurgulamıştır. 3 boyutlu bir model önermişlerdir; kabullenici sessizlik, korunmacı sessizlik ve korumacı sessizlik.

Kabullenici sessizlik, bireyin vazgeçmesi nedeniyle mevcut durumla ilgili bilgi, duygu ve düşüncelerini paylaşmamasıdır. İş gören fikirlerini, önerilerini açıkça söylemenin ve fark yaratmanın anlamsız ve gereksiz olduğu inancındaysa fikirlerini ifade etmeyebilir. Bu durumda, çalışanlar, mevcut duruma razı olmakta, çok fazla konuşmak istememekte, durumu değiştirmeye yönelik herhangi bir teşebbüsleri de olmamaktadır. Çalışanın durumu değiştirme kabiliyeti ile ilgili kendini düşük öz yeterli olarak değerlendiriyorsa bu durumda da çalışan bilgi veya fikirlerini saklayabilir. Morrison ve Miliken (2000), örgütte bireylerin sessiz kalmalarının anahtar etkenlerinden birinin korku duygusu olduğunu üzerinde durmuştur. Bununla tutarlı olarak Pinder ve Harlos (2001) ve Dyne ve arkadaşları (2003: 1367) korunmacı sessizliği, çalışanların korkuya dayalı olarak kendilerini tehditlerden korumak amacıyla ilgili bilgi, duygu ve düşüncelerini dile getirmemeleri olarak tanımlamıştır. Korumacı sessizlik, çalışanın işbirliğini sağlama ve başkalarını düşünme esasına dayanarak, örgütünün ve diğer çalışanların yararları için, belirli bir konu hakkındaki fikir, düşünce, bilgi ve görüşlerini saklamasıdır (Dyne ve arkadaşları, 2003). Korsgaard vd. (1997) bu sessizlik türünün, aynen örgütsel vatandaşlık davranışında olduğu gibi diğerlerinin odak noktası olduğu, kasıtlı ve proaktif bir davranış olduğunu söylemiştir.

2.2. Değerler

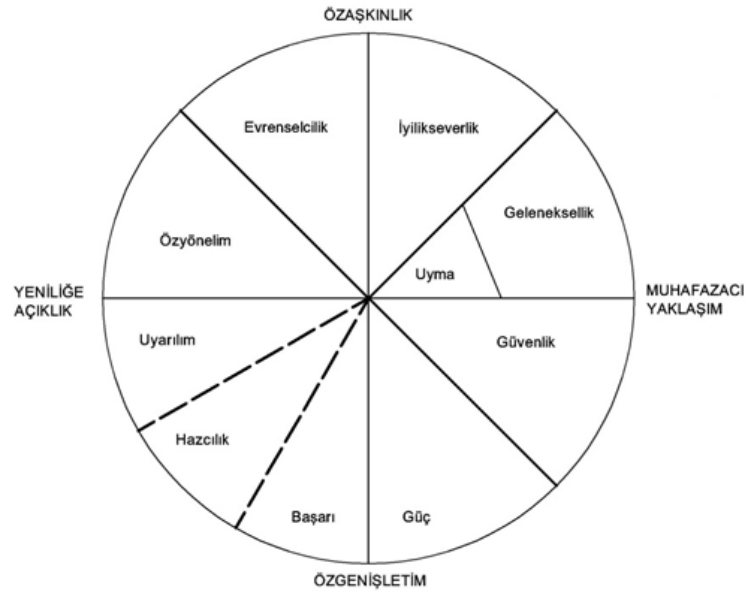
İhtiyaçların bilişsel temsilleri olarak değerler (Schwartz, 1992; 1996) farklı disiplinlerde zihinsel ve sosyal yapıları, süreçleri ve sosyal davranışı açıklamakta yol gösterici bir kavram olarak çok sayıda görgül ve kuramsal çalışmanın (Rokeach, 1968; Rokeach 1973; Schwartz ve Bilsky, 1987; Schwartz, 1992; Schwartz ve Boehnke, 2004; Braithwaite, 1998; Costa ve McCrae, 2001; Feather, 1975; Hofstede, 1980; Sinha ve Kao, 1988) konusu olmuştur. Değer-

ler, bireyin tercihlerini, tutumlarını ve davranışlarını seçerken kılavuz olarak kullandığı, önem sırasına göre hiyerarşik olarak yapılandırılmış, hangi davranışların veya hedeflerin bireysel veya toplumsal olarak istenir olduğunu ifade eden ve görece istikrarlı inançlardır (akt. Demirutku ve Sümer, 2010).

Literatürde değerler alanında iki önemli kuramcı Rokeach (1968; 1973) ve Schwartz (1992; 1996) dır.

Schwartz'a (1992) göre değerler, "a) özel durumları aşan b) istenilen son durum hakkında, c) davranış ve olayların seçilmesi ve değerlendirilmesinde yol gösterici olan ve d) görece bir önem sırasına konulmuş e) kavram ve inançlar" dır. Shalom H. Schwartz, değerleri, içerik ve yapılarına göre bütün bireylerde doğuştan varolan 3 evrensel ihtiyacın bilişsel temsilleri olarak kavramsallaştırmıştır. Bu ihtiyaçlar şunlardır; bireylerin biyolojik ihtiyaçları (uyarılma vb.), sosyal etkileşimin gerektirdiği ihtiyaçlar (iyilikseverlik vb.), grup ve toplumsal gereksinimlere ilişkin ihtiyaçlar (uyuma vb.)

Birey ve grup, davranışlarını açıklamak/gerekçelendirmek ve aralarındaki eşgüdümü sağlamak amacıyla ihtiyaçların bilişsel temsilleri olan değerleri kullanır (Demirutku ve Sümer, 2010). Schwartz (1992; 1996; 2004) temeli bu üç ana gereksinim olan ve bütün toplumsal yapılara uyarlanabilir olduğu sonucuna vardığı dairesel bir düzlem üzerine yerleşmiş (bkz. Şekil 1) dinamik bir yapı içinde birbirleriyle ilişkili bir süreklilik gösteren on değer tipi kurulumuştur (bkz. Tablo 1). Schwartz' a göre, değerlerin dizilimi, birbiriyle uyumlu olanlarının yanyana, çelişenlerininse karşılıklı olarak yerleştiği dairesel bir düzlem biçiminde sıralanmış bir güdüsel yapı oluşturur. Bu 10 değer, farklı güdüsel hedefler arasındaki karşılıklı uyumluluk ve zıtlık esasına göre 2 temel çatışma eksenini (boyut) üzerinde gruplandırılmıştır. Birinci eksen üzerinde, *yeniliğe açıklık* (uyarılma, özyönelim) ve *muhafazacı yaklaşım* (uyuma, geleneksellik, güvenlik); ikinci eksen üzerinde, *özgenişletim* (başarı, güç) ve *özgenişletim* (başarı, güç) konumlanmıştır. Hazcılık değerlerinin ise hem *yeniliğe açıklık* hem de *özgenişletim* kutuplarındaki değer tipleri ile ortak güdülerini temsil ettiği ve her iki değer tipi grubuyla da ilişkili olduğu öngörülmüştür. Çok sayıda kültürde yapılan araştırmalar çembersel modeli büyük ölçüde destekler örüntüler göstermiştir (bkz. Şekil 1, örn., Schwartz, 1992; Schwartz ve ark., 2001).

Şekil 1: Schwartz'ın Değer Modeli

Tablo 1: Schwartz'ın Değer Modelindeki Değer Tipleri ve Açıklamaları

Değer tipi	Açıklama
Power/Güç	Toplumsal statü ve saygınlık, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim veya egemenlik (toplumsal güç, otorite, refah) [genel imajın korunması, toplumsal farkındalık]
Achievement / Başarı	Sosyal standartları temel alan bireysel başarı yönelimi (başarılı, yetenekli, hırslı, etkili) [zeki, öz güven]
Hedonism / Hazcılık	Zevk ve duyuların kişisel doyumu (hazcılık, hayattan zevk alma)
Stimulation / Uyarılma	Heyecan duyma, yaşama meydan okuma ve yenilik arayışı (cesur, farklı ve heyecan verici yaşam)
Self-direction / Özyönelim	Bağımsız düşünme ve davranma eğilimi, keşfetme ve yaratıcılık (özgürlük, bağımsızlık, kendi hedeflerini kendisinin belirlemesi, yaratıcılık, meraklılık) [öz saygı]
Universalism / Evrenselcilik	Anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma, insanların ve doğanın iyiliğini gözetme (Açık fikirlilik, bilgelik, sosyal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya, güzellikler dünyası, doğayla bir olma, çevreyi koruma)
Benevolence / İyilikseverlik	Sık kişisel ilişki içinde bulunulan kimselerin iyiliğini gözetme, geliştirme ve koruma (yardımsever, dürüst, affedici, sadık, sorumlu) [dostluk, olgun aşk]
Tradition / Geleneksel-lik	Dinin ya da geleneksel kültürün bir takım gelenek ve fikirlerini kabul etme, bağlanma ve saygı gösterme (alçakgönüllü, dindar, geleneğe saygı, ılımlı, yaşamda kendine düşen payı kabul etme)
Conformity / Uyma	Başkalarına zarar verebilecek, onları rahatsız edebilecek veya toplumsal kural ve beklentilere aykırı dürtülerin ve eğilimlerin kısıtlanması (itaatkârlık, kibarlık, öz-disiplinli, ebeveyn ve büyüklere saygılı olma)
Security /Güvenlik	Benlik, toplum ve ilişkiler için güvenlik, uyum ve istikrar (Ulusal güvenlik, toplumsal düzen, aile güvenliği, temizlik, karşılıklı iyilik) [aidiyet duygusu, sağlık]

Kaynak: Schwartz, S. H. (1996). Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value systems. C. Seligman, J. M. Olson ve M. P. Zanna, (Der.), The psychology of values: The Ontario symposium, Vol. 8 içinde (1-24). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Bu çalışma açısından da önem taşıyan, Schwartz'ın Değer Modeline ilişkin bazı özellikler şöyledir;

- Kuramın temel varsayımı “her değerle, onu izleyen bir sonraki değer arasında psikoloji uygulamaları ve toplumsal sonuçlar bakımından bir çelişkinin bulunmamasıdır” (akt. Gümü, 2009; Schwartz ve Boehnke, 2004, s.231).
- Bu 10 değer tipi birbiriyle ilişkili ve etkileşim halinde olarak dairesel bir düzlem oluştururlar. Dairesel dizilim bireysel değer yönelimlerinin görece önem sıralamasını da resmetmektedir (Schwartz, 1992; 1996).
- Bu değerler birbirinden ayrı bağımsız bir yapı sergilemez; bütüncül güdüsel bir yapıya sahiptirler (Schwartz, 2004).

- Birbiriyle güdüsel olarak uyumlu olanlar yan yana, uyumsuz olan değerler ise karşı karşıya gelecek biçimde dairesel düzlem üzerinde konumlanmıştır (Schwartz, 1992; 1996).
- Modelde, ilişkili, etkileşim halindeki hiyerarşik yapı, bireysel değer yönelimlerinin bir bütün olarak sonuç değişkenlerini açıklamakta kullanmaya olanak vermektedir. Bir başka deyişle, bütün değer tipleri, herhangi bir bireysel farklılık değişkenini sistematik bir ilişki örüntüsü ile açıklamakta kullanılabilir (Demirutku ve Sümer, 2010).
- Modelde bu sistematik ilişki örüntüsü, iki varsayıma dayanmaktadır. i. Düzlemde yer alan komşu değerler (örneğin, evrensellik ve iyilikseverlik) belli bir değişken ile aynı düzeyde ve yönde ilişkilidir. ii. Modelde yer alan bir değer ile belli bir değişken arasındaki ilişki, her iki yöne doğru *monotonik*³ bir yapı sergiler (Demirutku ve Sümer, 2010; Gümüş, 2009).

İnsanların değişik davranış ve durumları, doğru-yanlış, yapılı-yapılmaz ve istedik-istenmedik biçiminde sınıflandırmalar yaparken kullandıkları değerler (Gümüş, 2009), bireyin davranışlarını düzenlemesinde ve benliğini değerlendirmesinde kullandığı standartlardır (Rokeach, 1973). Schwartz'a (1996; 2006) göre, değerler durumdan ve koşullardan bağımsız olarak tutumları ve davranışları yönlendiren üst düzey yapılardır (Demirutku ve Sümer, 2010). Bu yüzden değerler, bireyin örgütsel bağlamdaki sessizlik tutumunu açıklamak ve tanımlamak için kullanışlı olabilir.

H₁: Bireysel temel değerler kabullenici sessizlik davranışı üzerinde etkilidir.

H₂: Bireysel temel değerler korunmacı sessizlik davranışı üzerinde etkilidir.

H₃: Bireysel temel değerler korumacı sessizlik davranışı üzerinde etkilidir.

3.Araştırmanın yöntemi

Araştırma neden sonuç ilişkisine dayalı olarak açıklayıcı (explanatory) şekilde tasarlanmıştır. Veri toplama tekniği ankettir. Örneklem yöntemi ise kolayda örneklemidir. Araştırmanın örneklemi Erzincan İlinde faaliyetlerini sürdüren *çağrı merkezi müşteri temsilcileri* oluşturmaktadır. Veri toplama yüz yüze anket uygulaması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonunda veri seti 218 anketle oluşturulmuştur. Bu çalışmada, analiz seviyesi birey düzeyindedir.

Araştırmada temel değerleri "birey düzeyinde" ölçmek amacıyla Schwartz ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Demirutku (2007) tarafından yapılmış olan Portre Değerler Ölçeği (Portrait Values Questionnaire-PVQ) kullanılmıştır. Ölçek, her biri iki cümleden oluşan, varsayımsal kişilerin hedeflerini ve arzularını tanımlayan ve farklı değer tiplerine ait değerleri dolaylı olarak ölçen 40 maddeden oluşmaktadır. Diğer bir ifade ile her bir madde iki cümleyle bir bireyi tanımlamaktadır. Katılımcılardan tanımı verilen bireye ne kadar benzeyip benzemediklerini belirtmeleri istenmektedir. Verilen yanıt seçenekleri 6'lı likert tipi olup, 1- bana çok benziyor, 2- bana benziyor, 3- bana az benziyor, 4- bana çok az benziyor, 5- bana benzemiyor ve 6- bana hiç benzemiyor seçeneklerini içermektedir. Portre Değerler Ölçeği, Schwartz'ın modelinde tanımlanan değerleri 10 alt ölçekle ölçmektedir. Bunlar sırasıyla; güç/power (örneğin "Her zaman kararları veren kişi olmak ister. Lider olmaktan hoşlanır."), başarı/achievement (örneğin "Çok başarılı olmak onun için önemlidir. İnsanlar üzerinde iyi izlenim bırakmaktan hoşlanır."), hazcılık/hedonism (örneğin "Eğlenmek için her fırsatı kollar. Zevk veren şeyleri yapmak onun için önemlidir."), uyarılma/stimulation (örneğin "Hayatta pek çok farklı şey yapmanın önemli olduğunu düşünür. Her zaman deneyecek yeni şeyler arar."), özyönelim/self-direction (örneğin "Yaptığı işler

³ Birebir karşılığı bulunan iki değişken arasında, sürekli artan (veya azalan) bir regresyon çizgisiyle temsil edilen bir ilişki.

hakkında kendi başına karar vermek onun için önemlidir. Faaliyetlerini seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanır.”), evrenselcilik/universalism (örneğin “Dünyadaki bütün insanların uyum içinde yaşaması gerektiğine inanır. Dünyadaki bütün gruplar arasında barışın güçlenmesi onun için önemlidir.”), iyilikseverlik/benevolence (örneğin “Kendisini inciten insanları bağışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır.”), geleneksellik/tradition (örneğin “Sahip olduğundan daha fazlasını istememenin önemli olduğunu düşünür. İnsanların sahip olduklarıyla tatmin olmaları gerektiğine inanır.”), uyuma/conformity (örneğin “Başkalarına karşı her zaman kibar olmak onun için önemlidir. Başkalarını hiçbir zaman rahatsız veya huzursuz etmemeye çalışır.”), güvenlik/security (örneğin “ alt ölçekleridir. Alt ölçek maddeleri ve Cronbach’s alpha güvenilirlik katsayıları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Değer tipleri, ölçek maddeleri ve güvenilirlik katsayıları

Değer Tipi	Ölçek Maddeleri	Cronbach’s alpha	
		Schwartz ve arkadaşları (2001)	Demirutku (2004)
Power/Güç	2, 17, 39	0,50	0,71
Achievement / Başarı	4, 13, 24, 32	0,52	0,82
Hedonism / Hazcılık	10, 26, 37	0,79	0,78
Stimulation / Uyarılma	6, 15, 30	0,76	0,58
Self-direction / Özyönelim	1, 11, 22, 34	0,53	0,56
Universalism / Evrenselcilik	3, 8, 19, 23, 29, 40	0,57	0,79
Benevolence / İyilikseverlik	12, 18, 27, 33	0,61	0,59
Tradition / Geleneksellik	9, 20, 25, 38	0,37	0,61
Conformity / Uyma	7, 16, 28, 36	0,48	0,75
Security /Güvenlik	5, 14, 21, 31, 35	0,64	0,62

Örgütsel sessizlik tutumunu ölçmek amacıyla Dyne, Ang ve Botero (2003) tarafından geliştirilen ve Taşkiran (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanan ölçek kullanılmıştır. Ölçek örgütsel sessizliği, kabullenici sessizlik (örnek ifade “Benimle ilgili olmadığı için değişime yönelik yapılan öneriler hakkında konuşmakta isteksizimdir.”), korunmacı sessizlik (örnek ifade “Bu işletmede çalışmaya devam edebilmek için iş ile ilgili olumsuz durumları görmezden gelirim.”), korumacı sessizlik (örnek ifade “Bu işletmeye ve iş arkadaşlarıma zarar verebilecek bilgileri açıklamayı reddederim.”) olmak üzere 3 boyutta ölçmektedir. Her boyut 5 ifade ile ölçülmektedir ve ifadeler 5’li Likert ölçeğine göre katılımcılar tarafından cevaplandırılmaktadır.

Veriler SPSS 19 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Çalışmada araştırma sorularına cevap bulabilmek amacıyla; faktör, güvenilirlik, korelasyon, regresyon ve farklılık (t-Test, ANOVA) analizleri uygulanmıştır.

4.Bulgular ve tartışma

Veri setinden demografik özelliklere ilişkin elde edilen istatistiklerin bir kısmı şöyledir: cinsiyet, 107 erkek (,491), 108 kadın (,495), 3 cevapsız (,014); medeni durum, 152 bekâr (,697), 61 evli (,280), 5 cevapsız (,023); öğrenim durumu, 95 lise (,436), 81 önlisans (,372), 39 lisans (,179), 1 lisansüstü (,005), 2 cevapsız (,009). Katılımcıların yaş ortalaması 26.2, işyerindeki ortalama çalışma süresi 3.7 ve ortalama toplam çalışma süresi 5.9 yıldır.

Araştırmanın geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör yapısının güçlü olması, faktör analizinde elde edilen varyans oranlarının yüksek olmasına bağlıdır. Sosyal bilimlerde yapılan analizlerde 0,40 ile 0,60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edilmektedir. Ancak kültür ve değerleri ölçmeye çalışan ve çok çeşitlilik barındıran ölçeklerde, beklenen ortalama değerlerin her zaman tutturulamadığı ve bunun normal olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmada kullanılan her üç ölçeğinde varyans ortalamaları 0,40'ın üzerindedir. Faktör analizinde örgütsel sessizlik ölçeği için 3 faktör (faktör yükleri için tablo 4'e bakınız.) toplamda varyansın yaklaşık 0,61'ini; Portre Değerler Ölçeği için 10 faktör toplam varyansın 0,649'unu açıklamaktadır.

Faktörlerin güvenilirlik (iç tutarlılık) katsayıları Cronbach's Alfa ile hesaplanmıştır. Örgütsel sessizlik ve bireysel temel değerler alt ölçeklerinin güvenilirlik katsayıları sırasıyla; .807 (kabullenici sessizlik), .873 (korunmacı sessizlik), .812 (korumacı sessizlik), .457 (güç), .674 (başarı), .595 (hazcılık), .610 (uyarılma), .478 (öz yönelim), .837 (evrenselcilik), .689 (iyilik-severlik), .471 (geleneksellik), .638 (uyuma), .665 (güvenlik) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Örgütsel Sessizlik Ölçeğini Oluşturan Maddelerin Faktör Yükleri

Rotated Component Matrix ^a			
İfadeler	Component		
	1	2	3
Yöneticimin tepkisinden korktuğum veya çekindiğim için iş ile ilgili bilgilerimi kendime saklarım.	,822		
Yöneticimin tepkisinden korktuğum veya çekindiğim için değişime ilişkin fikirlerimi ileri sürmem ve konuşmam.	,792		
Yöneticimin tepkisinden korktuğum veya çekindiğim için ortaya çıkan problemlere yönelik çözümlerimi geliştirmekten çekinirim.	,791		
İşletmedeki devamlılığımı korumak amacıyla eksik hususları düzeltmeye yönelik var olan görüşlerimi açıklamaktan sakınırım.	,777		
Bu işletmede çalışmaya devam edebilmek için iş ile ilgili olumsuz durumları görmezden gelirim.	,734		
Bu işletme ile ilgili bilgileri açıklamam konusunda başkalarından gelen baskılara direnirim.		,791	
Bu işletme ve iş arkadaşlarımla olan bağlara dayanarak, gizli kalması gereken bilgileri kendime saklarım.		,782	
Bu işletmeye ve iş arkadaşlarıma zarar verebilecek bilgileri açıklamayı reddederim.		,754	
Bu işletme ve iş arkadaşlarımla ilgili gizli kalması gereken bilgileri en uygun şekilde muhafaza ederim.		,751	
Bu işletmeye ve iş arkadaşlarıma yararlı olmak amacıyla özel bilgileri kendime saklarım.		,695	
Problemlere çözüm üretme noktasında görüşlerimi kendime saklarım.			,788
Lehime bir değişiklik yaratacağına inanmadığım için, kendimi geliştirmeye yönelik fikirlerimi ifade etmekten çekinirim.			,743
Alınacak kararlara rıza gösteren biri olduğumdan düşüncelerimi kendime saklarım.			,725
Benimle ilgili olmadığı için değişime yönelik yapılan öneriler hakkında konuşmakta isteksizimdir.			,711
Beni alakadar etmediğini düşündüğüm için, buradaki işlerin nasıl daha iyi yapılabilceği konusundaki görüşlerimi ifade etmekten kaçınırım.			,507
1. Korunmacı sessizlik 2. Korumacı sessizlik 3. Kabullenici sessizlik			

Birey düzeyi değer tipleri ortalamaları, örneklem genelinde en yüksek önemin “evrenselcilik”, “güvenlik”, “uyuma” ve “iyilikseverlik” değerlerine verildiğini göstermektedir. Öte yandan “güç”, “hazcılık”, “başarı” ve “geleneksellik” değerlerine daha düşük önem dereceleri verildiği anlaşılmaktadır. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000: 70-71)’nin çalışmasında (araştırma örnekleme: öğretmenler) en yüksek önemin “evrenselcilik”, “güvenlik” ve “iyilikseverlik” değerlerine verildiği, “uyarılma” ve “geleneksellik” değerlerine ise daha düşük önem dereceleri verildiği görülmektedir. Demirutku ve Sümer (2010: 22) tarafından yapılan çalışmada (araştırma örnekleme: üniversite öğrencileri) “özyönelim”, “iyilikseverlik”, “hazcılık” ve “evrenselcilik” daha yüksek önem dereceleri verilen değerler olarak bulgulanırken, “geleneksellik” ve “güç” daha düşük önem dereceleri verilen değerler olarak gözlenmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla veri setine korelasyon analizi uygulanmıştır. Tablo 4, değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarını göstermektedir.

Tablo 4: Korelasyonlar

	Ort.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Yaş	26,21														
Kabullenici sessizlik	2,37	-,052 ,451	[0,807]												
Korunmacı sessizlik	2,22	-,099 ,153	,604*** ,000	[0,873]											
Korumacı sessizlik	3,55	,014 ,840	-,030 ,661	-,001 ,984	[0,812]										
Güç	3,87	-,161* ,020	-,055 ,417	,025 ,713	,020 ,772	[0,457]									
Başarı	4,57	-,133 ,054	-,181** ,007	-,132 ,051	,046 ,497	,426*** ,000	[0,674]								
Hazcılık	4,56	-,227** ,001	-,186** ,006	-,159* ,019	-,007 ,917	,201** ,003	,482*** ,000	[0,595]							
Uyarılma	4,59	-,124 ,073	-,248*** ,000	-,258*** ,000	,016 ,819	,249*** ,000	,491*** ,000	,581*** ,000	[0,610]						
Özyönelim	4,73	-,133 ,054	-,293*** ,000	-,326*** ,000	,048 ,483	,352*** ,000	,489*** ,000	,487*** ,000	,602*** ,000	[0,478]					
Evrenselcilik	5,07	,015 ,834	-,236*** ,000	-,299*** ,000	,087 ,200	,062 ,361	,422*** ,000	,537*** ,000	,586*** ,000	,620*** ,000	[0,837]				
İyilikseverlik	4,84	-,015 ,831	-,221** ,001	-,203** ,003	,072 ,291	,137* ,044	,439*** ,000	,511*** ,000	,548*** ,000	,549*** ,000	,741*** ,000	[0,689]			
Geleneksellik	4,57	-,072 ,300	-,111 ,101	-,163* ,016	-,016 ,818	,093 ,170	,278*** ,000	,444*** ,000	,488*** ,000	,371*** ,000	,609*** ,000	,615*** ,000	[0,471]		
Uyma	4,87	-,024 ,732	-,106 ,119	-,247*** ,000	,047 ,487	,008 ,908	,379*** ,000	,477*** ,000	,487*** ,000	,437*** ,000	,730*** ,000	,685*** ,000	,623*** ,000	[0,638]	
Güvenlik	4,95	,023 ,738	-,187** ,006	-,235*** ,000	,111 ,102	,094 ,166	,444*** ,000	,507*** ,000	,471*** ,000	,497*** ,000	,758*** ,000	,642*** ,000	,577*** ,000	,720*** ,000	[0,665]

*p < 0,05, **p < 0,01, *** p < 0,001; Parantez içindeki değerler Cronbach alfa güvenilirlik katsayısıdır.

IJBEMP

(International Journal of Business, Economics and Management Perspectives

Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi) Yıl: 1, Sayı:3, Haziran 2016, s. 76-88

Bireysel temel değerlerden başarı ($r=-0.181$ $p<0,01$), hazcılık ($r=-0.186$ $p<0,01$), uyarılma ($r=-0.248$ $p<0,001$), özyönelim ($r=-0.293$ $p<0,001$), evrenselcilik ($r=-0.236$ $p<0,001$), iyilikseverlik ($r=-0.221$ $p<0,01$) ve güvenlik ($r=-0.187$ $p<0,01$) değerleri ile kabullenici sessizlik boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif korelasyon ilişkisi bulgulanmıştır. Başarı ($r=-0.132$ $p<0,10$), hazcılık ($r=-0.159$ $p<0,05$), uyarılma ($r=-0.258$ $p<0,001$), özyönelim ($r=-0.326$ $p<0,001$), evrenselcilik ($r=-0.299$ $p<0,001$), iyilikseverlik ($r=-0.203$ $p<0,01$), geleneksellik ($r=-0.163$ $p<0,05$), uyma ($r=-0.247$ $p<0,001$) ve güvenlik ($r=-0.235$ $p<0,001$) değerleri ile korunmacı sessizlik boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif korelasyon ilişkisi bulgulanmıştır. Güç değeri hariç tüm temel değerler ile kabullenici ve korunmacı sessizlik boyutları arasında negatif korelasyon varken, korunmacı sessizlik boyutu ile hiçbir korelasyon gözlenmemiştir. Diğer taraftan güç değeri ile örgütsel sessizlik boyutları arasında korelasyon bulunmamıştır.

Yaş ile güç ($r=-0.161$ $p<0,05$), başarı ($r=-0.133$ $p<0,10$), hazcılık ($r=-0.227$ $p<0,01$), uyarılma ($r=-0.124$ $p<0,10$) ve özyönelim ($r=-0.133$ $p<0,10$) değerleri arasında negatif korelasyon bulgulanmıştır. Yaş ilerledikçe bu değerlerin daha az vurgulandığı söylenebilir. Bu bulguların literatürde ele alınan yaş değer ilişkisi değerlendirmeleri ile tutarlı olduğu görülmektedir (Wasti ve Erdil, 2007; Gümüş, 2009; Schwartz, 2001) Yaş ile diğer temel değerler ve örgütsel sessizlik boyutları arasında anlamlı korelasyon bulunmamaktadır.

Değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisi olup olmadığını ortaya çıkarmak için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre bireysel temel değerler değişken seti kabullenici sessizlik boyutundaki varyansı %11,7 ($p<0,01$) ve korunmacı sessizlik boyutundaki varyansı ise %15 ($p<0,001$) oranında anlamlı olarak açıklamaktadır.

Çağrı merkezi müşteri temsilcilerinin çeşitli demografik değişkene göre (cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu), araştırma değişkenleri alt boyut skorları arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla farklılık testleri (t-testi, ANOVA) uygulanmıştır. Cinsiyet ve medeni duruma göre araştırma değişkenleri skorları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi uygulanmıştır. Erkek çalışanların güç değeri skoru (Ort=4,14), kadın çalışanlardan (Ort=3,61) anlamlı olarak yüksektir ($p<0,01$). Bu bulgu literatürle tutarlıdır (Schwartz ve Rubel, 2005; Demirutku ve Sümer, 2010). Cinsiyete göre diğer araştırma değişkenleri skorları arasında anlamlı farklılık bulgulanmamıştır. Medeni duruma ve eğitim durumuna göre araştırma değişkeni skorları arasında anlamlı farklılık bulgulanmamıştır.

5.Sonuç ve öneriler

Bu çalışmada, birey düzeyinde temel değerler ile örgütsel sessizlik tutumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çağrı merkezinde çalışan müşteri temsilcilerinin oluşturduğu örnekleme bireysel temel değerlerin, örgütsel sessizlik tutumunu açıklayan önemli bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre bireysel temel değerler değişken seti, kabullenici sessizlik boyutundaki varyansı %11,7 ve korunmacı sessizlik boyutundaki varyansı ise %15 oranında anlamlı olarak açıklamaktadır. Özyönelim değeri kabullenici ve korunmacı sessizlik ile negatif ilişkilidir ve bu boyutlardaki varyansı anlamlı olarak açıklamaktadır. Bu durumda birey için düşünce ve eylemde bağımsızlık yönelimi arttıkça kabullenici ve korunmacı sessizlik tutumunun azalacağı söylenebilir. Bu bulgular araştırmanın 1. ve 2. hipotezini desteklemekte, 3. hipotezi desteklememektedir.

Kabullenici sessizlik ile korunmacı sessizlik arasında güçlü bir korelasyon varken, her iki sessizlik boyutu kabullenici sessizlik ile korelasyona sahip değildir. Bu bulguya göre kabullenici/korunmacı sessizlik ile korunmacı sessizliğin kaynakları farklı davranış yapıları olduğu söylenebilir. Bu yapılardan birincisi (kabullenici/korunmacı) “ben merkezli” yapı sergilerken, ikincisi (korunmacı) “ötekine yönelen” bir yapı sergilemektedir. Bu durumda bireysel temel değerlerin “ben merkezli” sessizlik boyutları ile ilişkili olduğu ve bu boyutlardaki varyansı açıkladığı söylenebilir. Bireyde temel değerler güçlendikçe kabullenici ve korunmacı sessizlik davranışının daha az sergileneceği görülmektedir.

Bu araştırmanın çağrı merkezi çalışanları ile ve doğuda bulunan bir ilde yapılmış olması önemli bir kısıtını oluşturmaktadır. Araştırmanın daha geniş örneklemlerde yapılması halinde farklı sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

1. Çakıcı, A. (2007). Örgütlerde sessizlik: Sessizliğin teorik temelleri ve dinamikleri. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(1), 145-162.
2. Demirutku, K. (2007). Parenting styles, internalization of values, and the self-concept [Çocuk yetiştirme tarzları, değerlerin içselleştirilmesi ve benlik kavramı]. Yayınlanmamış doktora tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
3. Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel Değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketinin Türkçe Uyarlaması, Türk Psikoloji Yazıları, 13(25), ss. 17-25.
4. Dyne, L.V., Ang, S., Botero, I.C. (2003). Conceptualizing employee silence and employee voice as multidimensional constructs. Journal of Management Studies, 40(6), 1359-1392.
5. Gümü, Ö. D. (2009). Kültür, Değerler, Kişilik ve Siyasal İdeoloji Arasındaki İlişkiler: Kültürlerarası Bir Karşılaştırma (Türkiye-Abd). Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
6. Hofstede, G. (1984), Cultural Differences in Management and Planning, *Asia Pacific Journal of Management*, 1, ss. 81-99.
7. Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. Türk Psikoloji Dergisi, 15(45), ss. 59-76.
8. Markus, H.R. ve Kitayama, S. (1991), Culture and Self: Implications for Cognition, Emotion and Motivation, *Psychological Review*, 98 (2), ss. 224-253.
9. Milliken, F.J., Morrison, E.W. (2003). Shades of silence: Emerging themes and future directions for research on silence in organizations. Journal of Management Studies, 40(6), 1564-1568.
10. Milliken, F.J., Morrison, E.W. ve Hewlin P.F. (2003). An exploratory study of employee silence: Issues that employees don't communicate upward and why. Journal of Management Studies, 40, 1453-1476.
11. Morrison E.W. ve, Milliken F.J. (2000). Organizational silence: A barrier to change and development in a pluralistic world. The Academy of Management Review, 25(4), 706-725.
12. Rokeach, M. (1968). Beliefs, Attitudes and Values, Jossey-Bass, San Francisco
13. Rokeach, M. (1973). The nature of human values. New York: Free Press.
14. Sargut, A. S. (2010), Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim, *İmge Kitabevi*, Ankara.
15. Schwartz, S. H. (1990). Individualism-Collectivism: Critique and Proposed Refinements. Journal of Cross Cultural Psychology, 21(2), ss. 139-157.
16. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. M. P. Zanna (Ed.), Advances in Experimental Social Psychology, içinde (cilt.25, s.1-65). New York: Academic Press.
17. Schwartz, S. H. (1994). Beyond individualism and collectivism: New cultural dimensions of values. U. Kim, H. C. Triandis, Ç. Kağıtçıbaşı, S. Choi, and G. Yoon (Eds.), Individualism and collectivism: Theory, method and applications, içinde (s. 85-119). Thousand Oaks, CA: Sage.
18. Schwartz, S. H. (1996). Value Priorities and Behavior: Applying of Theory of integrated Value Systems. C. Seligman, J. M. Olson ve M. P. Zanna (Eds.), The Psychology of Values: The Ontario Symposium, içinde (Cilt.8, s.1-24). Hillsdale, Nj: Erlbaum.
19. Schwartz, S. H. (2004). Mapping and interpreting Cultural Differences Around The World. H. Vinken, J. Soeters ve P. Ester (Eds.), Comparing Cultures, Dimensions of Culture in A Comparative Perspective, içinde (s. 43-73). Leiden, The Netherlands: Brill.
20. Schwartz, S. H. (2006). Value Orientations: Measurement, Antecedents And Consequences Across Nations. R. Jowell, C. Roberts, R. Fitzgerald, And G. Eva (Eds.), Measuring Attitudes Cross-ationally-Lessons From The European Social Survey, içinde. London: Sage.
21. Schwartz, S. H. ve Bardi, A. (1997). Influences of adaptation to communist rule on value priorities in Eastern Europe. Political Psychology, 18, 2, 385-410.
22. Schwartz, S. H. ve Bardi, A. (2001). Value Hierarchies Across Cultures: Taking A Similarities Perspective. Journal of Cross Cultural Psychology, 32, 268-290.

23. Schwartz, S. H. ve Bilsky, W. (1987). 'Toward a universal psychological structure of human values'. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 550-562.
24. Schwartz, S. H. ve Bilsky, W. (1990). Toward a theory of the universal content and structure of values: Extensions and cross cultural replications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 878-891.
25. Schwartz, S. H. ve Boehnke, K. (2004). Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality*, 38, 230-255.
26. Schwartz, S. H. ve Rubel, T. (2005). Sex differences in value priorities: Cross-cultural and multimethod studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 1010-1028.
27. Şimşek, E. ve Aktaş, H. (2014). Örgütsel Sessizlik ile Kişilik ve Yaşam Doyumu Etkileşimi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(2). 121-136.
28. Wasti, A. ve S. E. Erdil. (2007). Bireyci ve Toplulukçuluk Değerlerinin Ölçülmesi: Benlik Kurgusu ve INDCOL Ölçeklerinin Türkçe Geçerlemesi, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 2007, ss. 39-66.